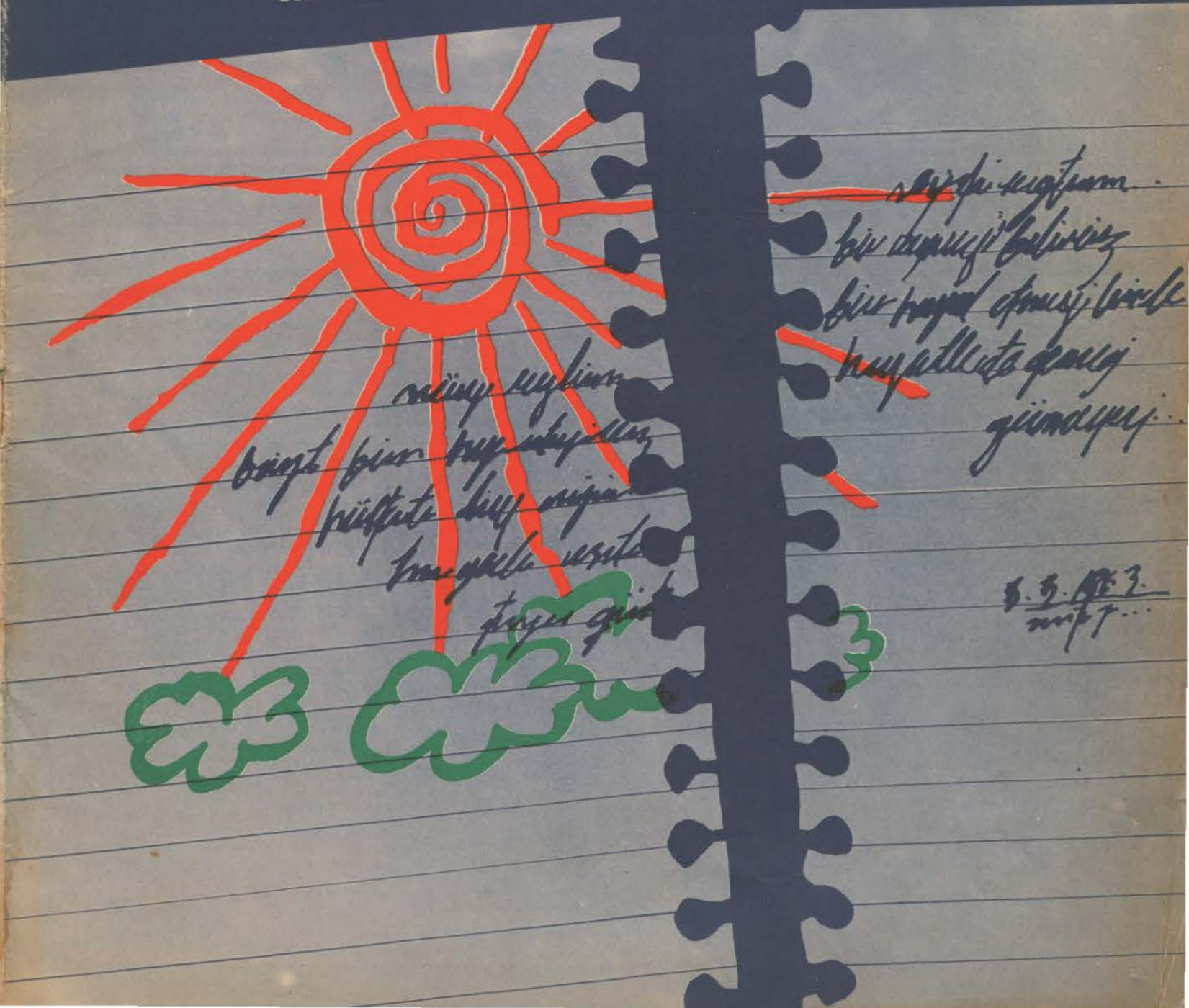
YAYIN

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ
aralık '84
40
200 TL

Yabancılaştırma Üstüne **PARAN KADAR YURT** Şiirde imge üstüne
Üniversitede Kalmayı Başaran Aydın„ın Sesi Cüneyt Arcayürek Mustafa Ekmekçi Emin Çölaşan
ORTA AMERİKA KONUSUNDA KARIŞIKLIĞI AYDINLATMAK

EDEBİYAT

BREYTEN BREYTENBACH'DAN ŞİİRLER (Türkçesi: Özdemir İnce) 3
METİN DEMİRTAŞ - ATAOL BEHRAMOĞLU - HASAN VAROL/Şiirde İmge Üstüne 4
ADNAN SATICI/Şiir 6
SUNAY AKIN/Şiir 9
OKTAY AKINCI/Şiir 12
ERGÜL ÇETİN/ Şiirler 14
SEFA EMET/Şiir 21
SEVAL ESASLI/Şiir 22
AYTEKİN KARAÇOBAN/Şiir 29

BASIN

CÜNEYT ARCAYÜREK ile konuşma (Konuşan: Semih Acar) 6
MUSTAFA EKMEKÇİ ile konuşma (Konuşan : Mehmet İzer) 7
EMİN ÇÖLAŞAN ile konuşma (Konuşan: Mehmet İzer) 8

KÜLTÜR

YILMAZ ONAY/Yabancılaştırma Üstüne 10
FİLİZ SUNAY/Çalışan Gençlik 15
SÖZDE İSLAM TIP KONGRESİNİ KINIYORUZ! 16
NİKARAGUA YİNE SANDİNİST (Derleyen: Ertan Yılmaz) 17
ORTA AMERİKA KONUSUNDA KARIŞIKLIĞI AYDINLATMAK (Derleyen: Gürhan Uçkan) 18
SİNAN YARADANAKUL - K. TANJU BAŞKAN/Paralı Öğrenim 30
Kübalı Sanatçı REY GUERRA ile konuşma 31
SEÇKİN CÖMERT/Futbolun Neresindeyiz? 32

HALKBİLİMİ

GÜRBÜZ ERGİNER/"Halkoyunları belli kurumların..." 13
ARİF SAĞ ile konuşma 13
NABEY ÖNDER/"Halkoyunlarında yozlaşma olduğunu sanmak..." 14

BESLENME-BARINMA-YURT SORUNLARI

ATAMAN TANGÖR/Yüksek Okul Gencini Bekleyen Tehlikeler 20
MERAL TAMER ile konuşma 21
Dr. M.TAHİR HATİPOĞLU/Paran Kadar Yurt 22
YURTLARDA KALAN ÖĞRENCİLERLE SORUŞTURMA 23
YURTLARDA İŞÇİLER DE VAR 23

ÖZERK VE DEMOKRATİK ÜNİVERSİTE İÇİN

YARIN/Bir Soruşturmanın Sonuçları 25
SORUŞTURMA/Onur Kumbaracıbaşı, Server Tanilli, Emre Kapkın, Oğuz Makal, Pakize Türkoğlu, Serdar Onamay. 26
ALİ RIZA BALAMAN/"Üniversitede Kalmayı Başaran Aydın'ın Sesi 28

KARİKATÜR - DESEN

MUSTAFA OKAN 3
HATAY DUMLUPINAR 4
MEHMET OĞUZ GÜREL 15
ATİLA KANBİR 21
MURAT ÖZMENEK 30

KAPAK

MUSTAFA OKAN

YARIN'dan...

40. SAYI

Elinize aldığınız bu sayı ile birlikte Yarın 40. sayısına ulaşmış oluyor; aynı zamanda '84 yılının son sayısı da olan Aralık sayısıyla Yarın bir kez daha okuyucularıyla kucaklaşıyor. Bir yılı daha geride bırakmaya hazırlandığımız şu günlerde, geriye dönülüp bakıldığında yaşanan olaylar tek tek anımsanacak, getirdikleri, götürdükleri tartışılacak. Değişen gelişen bir dolu şeye karşı değişmeyen şeyler de var. Bunlardan bizim için en önemli olanı, Yarın'ın değişmeyen çizgisi, sorunlara sahip çıkan, üstüne giden tavrı. Bu bir yıl içinde Yarın okurları her geçen gün arttı. Okuyucuları Yarın'la birlikte oldu, ulaşmadığı yerlere ulaşmasını, okunmasını, okutulmasını sağladılar, Yarın'ı çoğalttılar, onunla çoğaldılar. Etkinliklerimize gönülden katıldılar. Üçüncü Yıl Sergimizi binlerle ölçülen rakamlara ulaştırdılar. İşçi Portresi Fotograf Sergimize yurtiçi ve yurtdışından yüz elliyi aşan sayıda fotograflar gönderdiler. Bu günlerde ise henüz bir ayını tamamlamış olmasına karşın Abone Kampanyamıza etkin bir şekilde katılıyorlar, yeni aboneler buluyorlar, kendi dolan sürelerini uzatıyorlar. Yarın okuyucularıyla ilerliyor. Yeni bir yıla doğru giderken yapabildiklerinin değilyapamadıklarının üzerine gidiyor. Biliyoruz ki, 1985 yılı gençliğin yılı. Yarın '85 Gençlik Yılına daha dinamik, daha güçlü giriyor. Tıpkı onu vareden genç okuyucuları gibi.

Yarın bu bir yıl içinde sayısız olumsuzlukla da karşılaştı. Artan maliyetler, ekonomik sıkıntılardan payını alan yayın giderleri bunların önemli bir parçasını oluşturdu. Ancak bu bir yılda dergimizin okutulmasının da önüne geçilmek istendi. Özellikle Mayıs 84 sayımızda en üst noktaya varan postadan kaynaklanan sorunlar, birçok okuyucumuzun eline dergi geçmesini engelledi. Dergi sayfalarında da örnekleri görüldüğü gibi, kimi yerlerde Yarın abonesi olmak suç sayıldı. Yarın okumak, evinde bulundurmak korkulacak bir şeymiş gibi gösterildi. Bazı bayiler isteseler de Yarın'ı satamadılar. Ancak sadece Yarın bu baskılarla karşılaşmadı. Bu yaşananlar ne bizim için, ne de aynı baskıları yaşamış diğer yayın organları için yeni değildi. Bu yüzden de okuyucularımız Yarın'ı ellerinde taşımaktan, abone olmaktan vazgeçmediler. Demokratik bir basın ortamının, demokratik haklardan vazgeçerek değil, onlara sahip çıkarak ve yaşatarak oluşacağına inandıkları için.

Bu sayımızda Halk oyunları dosyamız sürüyor. Geçen sayımızda MİFAD üyesi Ahmet Çakır ve Şerif Baykurt'la süren tartışmalar Gürbüz Erginer ve Nabey Önder'in görüşleri ile devam ediyor. Basınımızın üç büyük gazetesinin yazarları ile söyleşilerimiz, günlük basınımızın sorunlarını dile getirmek açısından önemli konuları içeriyor. Aralık sayımızın önemli bir bölümü de üniversite öğrencilerinin yaşamsal sorunlarından olan beslenme, barınma sorunlarını dile getiriyor. İki sayıdır sürdürdüğümüz "Özerk Demokratik Üniversite İçin" dosyamız bu sayı tamamlanıyor. Ancak soruşturmamıza gelen yanıtların bir kısmını gelecek sayımıza bıraktığımızı duyurmak isteriz. Yarın kendi görüşünü ise "Bir Soruşturmanın Sonuçları" ile genel bir çerçevede sunuyor. Yılmaz Onay'ın "Yabancılaştırma Üstüne" yazısına da dikkat çekmek isteriz.

Yarın 4. Yıl Abone Kampanyasına katılalım, çevremizde yeni Yarıncılar kazanalım.

Sevgiyle, dostlukla.

□ SAHİBİ
Sami Aiptekin

□ SORUMLU YAZI İŞLERİ YÖNETMENİ
Füsun Öztürk Baysan

□ BÜRO ve TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürhan Uçkan, Box 38045, 100 64 Stockholm
F.Almanya: Mehmet Bilgin Postlagernd, 4000 Düsseldorf 1
İzmir: 847. Sokak, 8/313, Konak - İzmir
İstanbul: Divanyolu, Hoca Rüstem Sokak, Zafer Han No: 7, Kat: 4-12, Cağaloğlu, İstanbul

□ DAĞITIM
Yetkin Dağıtım

□ ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/ Yıllık 1500 TL
Altı Aylık 800 TL.
Yurtdışı/Yıllık 30 DM
Altı Aylık 16 DM
Yurtdışı tek fiyat 3 DM

□ İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam Sayfa : 80.000.- TL
Yarım Sayfa : 50.000.- TL
Çeyrek Sayfa: 25.000.- TL
İç Sayfalar/
Tam Sayfa : 50.000.- TL
Yarım Sayfa : 25.000.- TL
Çeyrek Sayfa: 13.000.- TL

□ TEKNİK İŞLER
Dizgi : Norm Dizgi
Film : Barok Ofset
Baskı : Daily News
Kapak Baskısı : Maya
Grafik Düzenleme : Yarın

□ YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sokak, 15/15
Sıhhiye - Ankara

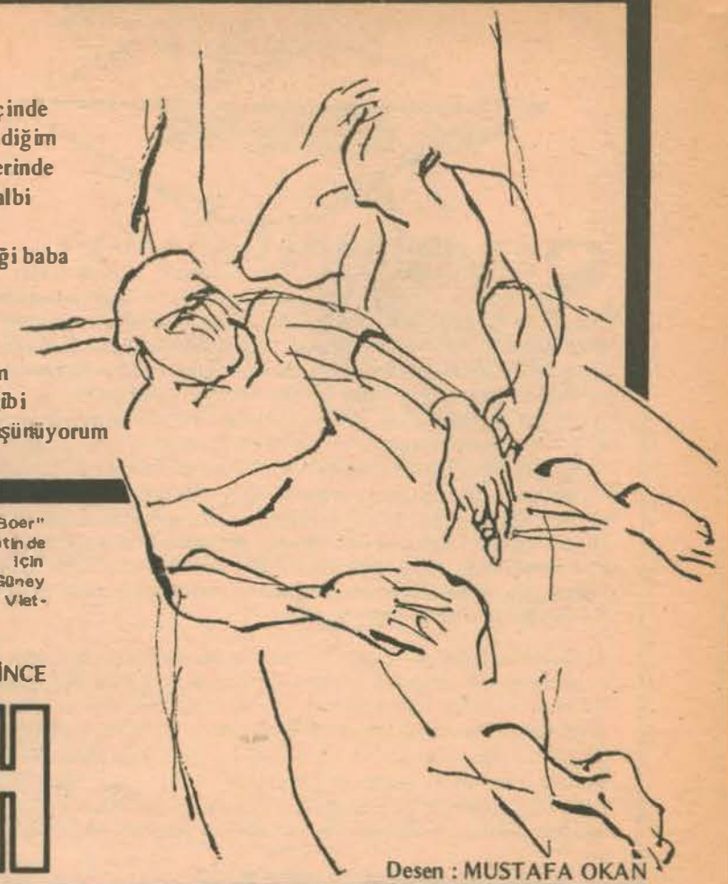
□ YAZIŞMA VE HAVALE ADRESİ
Yarın, P.K: 723, Kızılay - Ankara.

□ POSTA ÇEKİ NUMARASI
16486 0

YARIN

Ülkeye Dönüş

Anne
düşünüyorum da
eve dönersem bir gün
habersiz sabahın erken saatlerinde dönerim
yılların birikimi zenginlikler
demir atların sırtında
her yer, her şey mavidir hâlâ
usulca açarım kapısını arka avlunun
yaşlı Wagter havlar
sonra sallar kuyruğunu beni tanıyınca
ipince bir keman çalacaktır Fritz Kreiser
nasıl da iyi bilirsin anne
bu havaların getirdiği Viyana valslerini
pencerelere toplanmaya başlayacak insanlar
belki de uzaktan uzağa
gülümseyerek iğilecekler gecelikleri içinde
dirsekleri bir zamanlar üzerinde tepindiğim
dizleri üzerinde
içerde çatlarcasına atacak annenin kalbi
(peki gözlüklerim nerede?)
birden uyanacak rüzgarın serserlettiği baba
ama anne çoktan dışardadır
sabahlığı içinde ve al aldır yanakları
Anne
düşünüyorum da tıpkı böyle olacağım
Noel sabahında bir melezler korosu gibi
ağlayacağımızı ve çay içeceğimizi düşünüyorum
anne.

BREYTEN BREYTENBACH

Breyten Breytenbach, bir "Boer" ailesinden, 1939'da Cap eyaletinde doğdu. Siyahları desteklediği için uzun yıllar hapis yattı. Şimdi Güney Afrika dışında yaşıyor. Bir Vietnamlıyla evli.

Türkçesi: ÖZDEMİR İNCE

Desen : MUSTAFA OKAN

Nerudanın Ölümü

Birkaç kan rengi çelenk
emekçilerin bayrakları gibi tabut üzerinde;
günü gününe izledik ölümünü Pablo Neruda·
ah, nice zaman yürüdün varmak için dünyanın öbür ucuna:
(gökyüzü mü? cehennem mi?)
karnı deşilmiş Madrit sokaklarında
gövdesinde tohumlar benzeri kurşunlarla orada yatmaktadır Lorca
külrengi çocukları önünde Barselona'nın
hep sınıra doğru
ve yürekte İspanya-
eski ama dipdiri bir uygarlığın ürünü
damarlarında vuruşu kayaların ve madenlerin
dorukları üzerinde And dağlarının
güneşin mihraplarının ötesinde
daha insancıl yeni bir şafağa doğru

biz de tanıyoruz onları - generalleri ve bankerleri,
bakımlı tırnaklarıyla kokulu odalarından
kapıları yumruklayarak küfürler yağdıran geceyarısı askerleri
haykırarak kitapları karıştırırlar
parçalamak için küçücük yalımlarını
bilgi, özgürlük, onur ve gururun
zavallı hayvanlar - sanki kesebilirlermiş gibi
kuyruğunu yıldızların!
Bizim sıcak ikliminiz de üretti, karanlıkta,
"güvenlik" bahanesiyle
saygıdeğer psikopatlar, öldüren, kurban eden,
sömürücünün bekçi köpekleri,
uşakları dolarını, zalimler,
ciklet beyinli iğrenç goriller
ince bıyıkları, güneş gözlükleri
dinleme aygıtları, mikrofonlar,
hamam böcekleri gibi, kertenkeleler gibi dört bir yanda.

Kadın

Kış kadınım bir kuştur minicik
cik cik cik
düşlerle hokkabazlık yapar

güzün ölü bir ormanda
yakaladım onu
öylesine korkmuştu ki
bu minicik beyaz güzellik
boş ağaçlara takılı kaldı

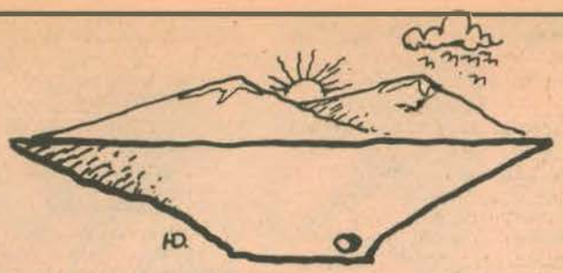
şimdi camların arkasında
açlığın mavi mevsimidir
masamın üzerine
konuyor ve
minicik ayakları neşelendiriyor beni

Benim kış kadınım bir kuştur minicik
cik cik cik
dişlerle hokkabazlık yapar.

Sürgün

Bayanlar, baylar, lütfen, izninizle sizi
Breyten Breytenbach'a tanıtayım,
şu yeşil kazaklı zayıf adama; saygılıdır,
limon gibi sıkar, patlatır sivri kafasını
sizin için şiirler üretmek için, şöyle örneğin:
korkarın gözlerimi kapatmaktan
yaşamak istemem karanlıkta, görmek istemem olanları
sapsarı insanlarla doludur Paris hastaneleri
pencerelerin önünde ayakta dururlar
fırındaki melekler gibi
gözdağı verircesine el kol sallarlar
kayganlaştırır, boşaltır sokakları yağmur.
Doğallıktan uzaklaştı gözlerim
onlar (siz) gömecekler beni nemli bir günde
pişmiş kara etlere dönüştüğü zaman çayırlar
yapraklar ve binbir renkli çiçekler çok çiçeklendiği zaman
ışık onları kemirmeden önce
beyaz kanını terlemeden önce hava. (...)

Şiirde İmge Üstüne

"Her şey şiirdir ve imgeler ki
Sancılı ve karmakarışıktırlar"
(Ataol Behramoğlu)

Son bir yıldır, "Şiirde İmge", yoğun bir merak konumuz oldu. Bu konuya değgin, Mayakovski'den Veysel Çolak'a, Aragon'dan, Özdemir İnce'ye kadar kim ne yazdıysa okumağa çalıştık. Bu arada Ataol'un "İçerdeyken" bana yazdığı ve imge konusunda görüşlerini içeren mektupları da gündeme geldi. Ataol'un "Metris" ve "Bayrampaşa"dan yazdığı mektupları derleyip sıraya koydum, dosyaladım. Ataol, mektuplarının birinde, benim şiirimden söz ederken, "Bu günlerde kimi mapusane şiirleriyle birlikte senin: "Çocukları/Ayağının çiçekten pırangaları" dizelerin de dilimden düşmez oldu. Bu dizeleri ilginç ve özgün kılan nedir?" gibi bir şey söylüyor. Ben bu soruya "İmgenin özgünlüğü ve çarpıcılığı" gibi bir yanıt verdiğimi anımsıyorum. Bu mektuptan sonra imge üstüne epey mektup gidip gelmiş aramızda. Daha doğrusu ben örnekler sunmuş, sorular sormuşum ve Ataol da yanıtlamış. Yani imge üstüne Ataol'un tüm düşüncelerinin sergilendiği bir alan olmuş mektuplar. Ben bu mektupları tutup Hasan Varol'a bir mektupla yolladım. "Okudum, çoşkulandım, imgeyle ilgili kafamdaki bir çok soruya karşılıklar buldum" gibi bir şeyler yazıyordu. Ataol'un yazdıkları gerçekten ilginç şeylerdi. Bunların sade bana yazılmış bir mektupta hapsolup kalmasına gönlüm razı olmadı. Bir gün kaybolabilirdi de. İnsanın başına bir iş geldi mi sade kendisine gelmiyor ki... Kitaplarına, yıllar yılı biriktirdiği dost mektuplarına da oluyor olan. Yıllar önce toplanıp götürülen çalışmalarım ve kitaplarımın hangi birini geri alabildim. Bu düşüncelerle, mektuplardaki imgeyle ilgili bölümlerin yayınlanmasında yarar gördüm.

Hasan arkadaşım, benden ve kendinden de bir şeyler katıp mektuplardan ilgili bölümleri alıntılayarak yazı kurgusal bir konuşma biçiminde düzenledi. Alıntılarda mektuplardaki tarih sırası gözetilmiştir. Elden geldiğince bütünlük korunmuştur. Ataol'un söyledikleri mektuplarından olduğu gibi aktarılmıştır. Okununca görüleceği gibi Ataol'un şiirde imge üstüne görüşleri son derece özgündür. Ataol imgeyi varabileceği en son sınırda araştırıp, tartışıyor. Görüşlerinin özetini bir tümce ile ifade edecek olursak: "Mantıkla açıklanmıyan, şairinin bile açıklayamayacağı bir şey" ... Oysa ben eğretilemeyi aşan her dizeyi, deyişi imge diye karşılamışımdır. Eğer bir yanılgı söz konusuysa bu yanlışlık imgeye, imge-imaj karışımı bir yaklaşımla baktığımdan kaynaklanmış olabilir. Bu konuda gene de tam bir açıklıkla konuyu kavradım diyemem.

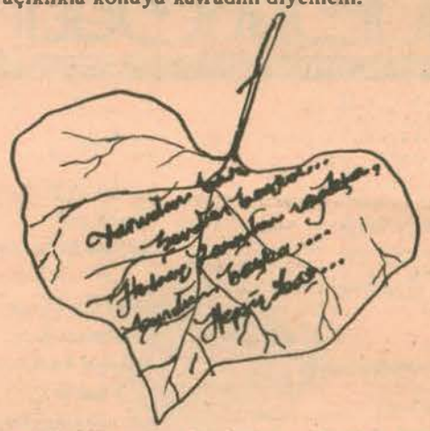
"Bir güvercin sürüsü gibi savrulan fecri."
(Rimbaud)

"Uzakta iki göl, açar mavi gözlerini"
(Mayakovski)

"Kederin ırmağıyım bulvarın
Kırmızı gineşin kovgunu
Kararan bakırın sesiyim"
(M. İlhan Erdost)

"Yoğurt gibi ela gözlüm
Ayran gibi şirin sözlüm"
(Anamur Türküsü)

"Budaklanmış dal gibi ayrı düştüğüm"
(Ahmed Arif)

Yukardaki örneklere ben, salt çarpıcı bir benzetme, ustaca yapılmış betimleme olarak bakamıyorum. Daha başka bir şey... Çünkü her dize, bize, bizde yayılan, çoğalan, uğuldayan bir izlenim bir tad bırakıyor.

Ataol'a benzer örneklerle sorular yönelttim, yanıtları aşağıdaki yazılarda ya da Ataol'un mektuplarından alıntılanmış satırlarda okunacaktır.

Ataol'dan en son 1984 nisanında bir mektup aldım. Bu mektubu Hasan'a ulaştıramadığım için yazıda yer almıyor. Ataol'un imge üstüne en son söylediklerini, düşüncelerini içeren satırları buraya olduğu gibi alıyorum. Şöyle diyor Ataol: "İmge konusunda son düşüncem özetle şöyle: İmge kavramlar arasında mantığa indirgenemiyecek bir bağın kurulmasıdır. Mantığı aşan bir şey. Mantığın, heyacana, duyguya dönüşmesi. Bunun da bir tek değil, bir çok yolu, yöntemi olmalı... Yani imge, çarpıcı benzetme de demek değil. Çarpıcı bir benzetme; kuru bir laf kalabalığı, derinliksiz bir görüntü de olabilir."

Bu ön yazının sonlarına geldiğim sırada Veysel Öngören'den kitabım Hançer Ve Lirik üstüne bir mektup aldım. Hançer Ve Lirik'te "Kaynaklar" bölümünde imgeyi konu ettiğim sayfalardan söz ederken şöyle diyor: "Her sözcük bize bir imgeyi haber verir. Şiirde sözcükler arası ilişkilerden doğan şeye imge demeğe alıştılar. Aslında bu şey 'imaj'dır.

Ben böyle düşünüyorum.

Şimdi: Senin, "Şiirde genellikle eğretilemeğe yaslanır" sözüne katılmıyorum./ .... Ataol'un "Dünyamı heder edenler" ifadesine "Ne imge ne bir şey" sözüne de katılmıyorum. Tamtamına imgedir. Her dil içeriği bize bir imgeyi haber verir. İmajı seçebilmek gerekir. Şunu ne yapacağız:

"Kestim mümkünümü de çarelerimi"

Her dilsel ifade gibi imgeyle örülmüştür. Ama nefis bir imaj.

Veysel Öngören'in mektubunu okurken (Mektubun tamamı aşağıda yazı içinde görülecektir) Eleştiri Dergisinden defterime not ettiğim Reverdy'nin imge üstüne görüşlerini bir kez daha okudum. Veysel'in dedikleri Reverdy'nin dediklerini çağrıştırdı. Reverdy şöyle söylüyor: "Dil bir imge olduğuna göre, her insan şu ya da bu ölçüde bir imge yaratıcısıdır. -Farkına varmadan- Ama şairi şair yapan bu işin farkına varması ve anlatacağını imgelerle anlatmak istemesidir." ... Ve şöyle bir cümle: "Her insan içinde genç ölmüş bir şair taşır."

Metin Demirtaş

Çizgiler : HATAY DUMLUPINAR

HASAN VAROL - Yıllar önce de böyle birlikte olup karşılıklı şiirler okumuşsunuz. Özellikle sevdiğiniz şairlerin şiirlerinden. Metin Ağabey, bilirim sevdiğin dizeleri ezbere okursun. Hani Rimbaud'un Sarhoş Gemi'den:

METİN DEMİRTAŞ - "Bir güvercin sürüsü gibi savrulan fecri." Ben bu dizeyi baştan ayağa imge diye karşılamıştım.

ATAOL BEHRAMOĞLU - Çarpıcı bir benzetme, ustaca bir betimleme.

M.D. - Ama yukardaki Rembo'nun dizesinin bize sunduğu görüntü, bizde çoğalan, dağılan şeyin basit bir benzetmenin ötesinde bir şey olduğu açık. Ben, bu ve benzer örnekleri imgesel şiire örnek diye karşıladım hep. Ve öyle alıyorum. Kısaca basit bir eğretileme ile bu nitelikteki örnekleri ayırmak gerek sanıyorum.

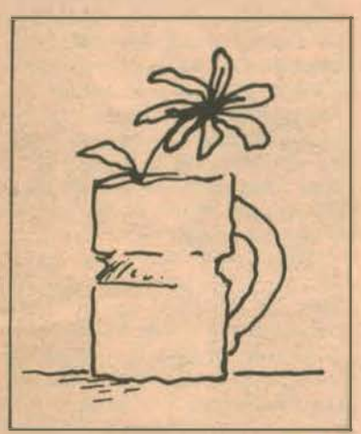
A.B. - Kardeşim Metin, içerde, en seçkin hapisane şiirleriyle birlikte, senin bazı dizelerin takılır olmuştu dilime.

"Çocukları...

Ayağının çiçekten pırangaları"

Bu dizeni ilginç ve özgün kılan nedir? Sanırım benzetmendeki çarpıcılık...

M.D. - Hayır, bence imgenin özgünlüğü ... İmge.

H.V. - İsterseniz benim gibi genç arkadaşların başvuru olarak hemen yararlanabileceği kaynak kitaplardan[1] ben size imge tanımları sunayım.

Türkçe Sözlük'te; "imge: hayal", Ansiklopedik Felsefe Sözlüğü'nde "imge: hayal, imaj, imge (fr. ve ing. İmage). Görme yoluyla algılanmış bir şeyin, ister somut, ister zihinsel olarak yeniden tasarlanması." Felsefe Sözlüğü'nde "imge: Os. Hayal, İng. İmage) Duyulur bir kaynaktan gelen tasarım..."

Yukarda imgeyi, imaj olarak da aldığına göre sözlükler bu kez Materyalist Felsefe Sözlüğü'ne bakalım:

"Sanatsal İmaj, belirli bir estetiksel idealin sınırları içinde, objektif realiteyi canlı duyumsal ve dolaysız olarak algılanabilen bir biçimde yeniden meydana getirmek için kullanılan spesifik bir metot." Ve devam ediyor....

Görüldüğü gibi "imge, hayal, imaj" hepsi de bir tutuluyor. Bence yeterli olmayan tanımlar bunlar.

Özdemir İNCE, Varlık Dergisinde "İmge ve Serüvenleri" diye bir yazı yayınlamıştı.[2] Bu yazıda "imgede kullanılan söz sanatları" olarak, değiştirmece (mecaz), benzetme (teşbih), eğretileme (istiare, metafor) söz sanatlarıyla yapılan imgeler ve söz sanatları olanaklarına başvurmadan yapılan imgeler deyip şu örnekleri veriyordu:

a - Söz sanatlarıyla yapılanlara:

"Aslanlarımızın pençesinden kimse kurtulamaz" Değişmece.
(T. Sözlük)

"Kızgın tanrı yürüyordu gece gibi" Benzetme.
(İlyada)

"Orman ateşi saçlı karım" Eğretileme. (A. Breton)

b - Söz sanatlarının olanaklarına başvurmadan yapılan imgelere ise:

"Yapraklarım elimdedir tam yüz bin elim var
Yüz bin elle dokunuyorum sana, İstanbul'a"
(N. Hikmet)

"Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkında
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında"
(N. Hikmet)

"Mumyaladılar ölüleri. İkide bir giysileri değiştiriyorlardı
Gezmeye götürüyorlardı arabalarla kasaplara kadar"
(Y. Ritsos)

"Sonra kan lekesi belirdi asfaltın üzerinde;
büyüdü leke, yayılıyordu, yutuyordu avluyu, sandalyeyi kuyuyu, kovayı"
(Y. Ritsos)

Özdemir İnce, "Çağdaş şiirin söz sanatsız, yalın imgeleri bunlar" diyor.

Ben burada birinci bölümde, söz sanatlarıyla yapılan imgeleri, belki basit, fazla yoğun olmadıkları, bol çağrışımlı olmadıkları, zayıf olduklarından, imge değil de; söz sanatları olarak değerlendiriyorum. Ama ikincilere ise imge diyorum. Çünkü ikinci örneklerde söz sanatlarından yararlanma diye birşey söz konusu değil. Ayrıca:

"Yapraklarım elimdedir tam yüz bin elim var
Yüz bin elle dokunuyorum sana, İstanbul'a"

Buradaki "tam yüz bin elim var", "yüz bin elle dokunuyorum" dizelerindeki "el", "dokunmak" sözcüklerinin anlamları olağan kullanılan anlamlarından başkadır. İnsanın yüz bin elinin olması, yüz bin elle dokunması olağan, olabilir şey değildir. Mantıkla açıklanamaz. Ama anlam yoğun, çoğalan, insan doyuran, çoğalan yapıdadır. Bence, söz sanatlarıyla, iki şair tarafından, birbirine benzer dizeler kurulabilir. Ama bu tür dizelerde, şairin kişiliği saklıdır. Ondan birşeyler vardır. Onun söylediğini kimse söyleyemez "Dokunmak" eylemini herkes yapıyor. Ama "yüz bin elle dokunmayı" hele hele "İstanbul'a" dokunmayı Nazım söylemiştir. "Yüz bin elle dokunmak" mantıkla açıklanamaz. Fakat insanı besleyen bir dizedir. Budur imge.

Ben, yineliyorum, söz sanatlarıyla yapılan "gibi"li, "kadar"lı dizelere imge demiyorum.

M.D. - Evet.

H.V. - İsterseniz Veysel Çolak'ın ilginç bir saptamasını da aktarayım buraya[3]. Veysel Çolak: "Öldürülen bir arkadaşımızın cesedini hastaneden çıkarıyorduk bir gün. Tam caddeye dökülmüştük ki bir düğün alayıyla içiçe bulduk kendimizi. Bu olayı yaşayan insanların duygularını kesin saptamak olanaklı olsa, artistik düzeyde yaratılsa, nasıl bir yapıt çıkar ortaya?" diyor, "Ayzenştayn'ın sinema için söylediği bir cümleyle somutlayalım: 'İki görüntünün içeriğinden çok yarattığı üçüncü terim ilgilendirmeli bizi.' Özellikle şiir için vazgeçilmezdir bu. Çünkü bilinç ve duygularımızca; dizeler sağlanan bütünlükle, bu bütünlük ise imgeler aracılığıyla algılanabilir. Ancak bu imgeler insanın duygusal yapısında ve bilincinde nitel bir dönüşümün hazırlayıcısı olduğu sürece canlıdırlar, olumludurlar. Bundan öte ölü sayılmak gerekirler." Devamla, "Şiiri, kesinlikle bu iki olayın ortaya koyduğu 'üçüncü kelime'de aramak gereklidir" diye ekliyor.

İlginç bir saptama değil mi? Özellikle Ayzenştayn'ın sözleri ilginç olduğu kadar da önemli bence.

Şimdi bu bağlamda imge nedir Ataol Ağabey?

A.B. - Bakın, ama 'Antalya Dostlar Yaseminler' şiirindeki şu dizeler imgedir:

"Hangi deli kız süpürmüşte böyle
Tozuyor gecenin göğü
Yıldızları
Samanyollarıyla
Yerlerde..."

Çünkü bu dizelerde, belki *"süpürmek" "tozumak", "deli kız"* sözcüklerinin arkalarındaki çağrışımlar benzetmenin, doğasal bir betimin ötesine geçerek, senin bunları yazan kişi olarak, iç dünyanın çarpıntısını da yansıtıyor. Şu anda düşünüyorum: İmgenin, belki de çok öznel bir şey olduğu kanısı var bende. Yani şairin iç dünyasından fışkıran bir şey, nesnel olarak "yapılmayacak" bir şey. Mayakovski'nin "Pantolonlu Bulut"undan şu iki dizeyi anımsıyorum:

"Dayadım yüzümü
Çilli yüzüne yağmurun"

Bu dizelerde de benzetmeyi aşarak, imgeye yaklaşan bir şey var. Çünkü yüzü çilli olanın, belki de yüzünü yağmura dayayan çocuk olduğunu da sezdiriyor. Çocuk ve yağmur çağrışımlarını getiriyor. Benzetmeyi aşan, çoğalan bir şey oluyor.

Bizde düşülen en büyük hata, imgenin benzetme, mecaz cinas vb. türünden söz sanatı öğeleriyle karıştırılması. İmge bunları içerebilir, içermeyebilir de. Bir benzetme, mecaz vb. da olsa, onu aşan bir yanı olmalı imgenin. Bunda duygunun gücü, özneliği yoğunluğu da rol oynuyor sanırım.

H.V. - Şiir imgesiz de yazılabilir sanırım. Ama yaşantı yoğunluğu...

M.D. - Ben, yaşadıklarımdan çekerim şiiri. Yoğun yaşanmış bir duygudan çıkarım yola. Bazen bir imgedir, ipeklide büyüyüp dağılan leke gibi yazılır şiir olur. Okunmuş güzel bir kitap, hasreti çekilen dosttan gelen mektup. O mektuptan taşan sevinç, bir şiir, bir müzikten kalan tad şiire giden yol olabilir. (....) Yaşadıklarımdan derlediklerimi, izlenimlerimi not ettiğim yerde bir süre bırakırım, bir türlü mayalanma. Sonra döner zaman zaman kanter içinde sözcüklerle boğuşarak, güreşerek yazarım şiirimi. Güçlü şiiri kurgusallıktan kurtaran *her zaman o yaşanandan yansımış ilk duygu*, ilk imgedir. Şiirin başlangıcında dopdolu, yaşanmışlıktan fışkırmış bir imge varsa, yazılmakta olan şiir, alıp başını gidiyor gibi görünse de o ilk duygunun, ilk imgenin izlerini bağrında taşır. Yani...

"Çöküp peynir ekmek yemek"

Burada yoğun yaşanılmış bir duygu anlatılmıyor mu? Halkın yaşam biçiminden, geleneğinden, günlük yaşamının içinden, gene halkın ürettiği bir söylemdir. Örneğin: "Birlikte peynir ekmek yemişiz, su içmişizdir..." gibi bir ifade hayatın geniş bir alanına yayılan bir anı tadı da yüklenen bir güzellik taşır.

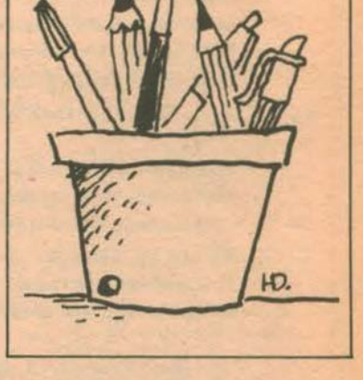
Ben şiirimde:

"Aynı tarlalarda bağdaş kurup/ Aynı seherde soğuttular testilerini" derken, yoğun bir yaşantıyı anlattığım kanısındayım.

Yine:

"Ölüm, böyle altı okka koymaz adama"
"Ne afat sevdim"

Hangi şair ne biçimde söylerse söylesin, artık "Afat" sözü Ahmed Arif'in damgasını taşır. Yani şair ona ulaşılmaz, canalıcı, bir içerik eklemiştir. Kendinden kan katmıştır. Buradaki yaşantı yoğunluğu değil de nedir? Bu dizeler Ahmed Arif'tir. Onun damgasını taşır.

1. Türkçe Sözlük. 6. basım TDK 1974
Ans. Felsefe Sözlüğü. A.Tokatlı, 1. basım 1973 B. Yayınevi
Felsefe Sözlüğü. O. Hançerlioğlu, Remzi Kitabevi
Mat. Felsefe Sözlüğü, E. Aytekin - A. Çalışlar çevirisi, 4. basım Sosyal Yayınlar.
2. İmge ve serüvenleri, Özdemir İnce. Varlık sayı 911-914
3. İmgelerin Kurgusu. Veysel Çolak, Dönemeç sayı 52

Şiirde İmge Üstüne başlıklı bu konuşmamız, çok kapsamlı olması nedeniyle, gelecek sayımızda da sürecek.

Cüneyt Arcayürek "Basının sıkıntısı yalnızca ekonomik değildir, insan ve içerik sıkıntısı da vardır."

GÜNEŞ

□ Sayın Arcayürek, "Yeni Demokrasi Yeni Arayışlar" kitabınızın arka kapağında yeralan mektubunda Yaşar Kemal, "gazetecilik benim de, senin de ikinci işimizdi" diyor. Sizin için öyle olduğuna inanmak zor. Gerçekten öyle mi?

■ Yaşar Kemal bu tanımlamayı yaparken, sanıyorum kendisiyle birlikte gençlik yıllarımızda geçirdiğimiz günleri anımsamış ve o günlerin kendine özgü koşullarını dile getirmiş olacak. Gerçekten yıllarca önce, Yaşar Kemal'in henüz Cumhuriyet Gazetesi'nde röportajlarını yayınladığı, benim de gazetecilik mesleğinde çabalama döneminde olduğum günlerde İstanbul'da Yaşar Kemal'le buluşurduk. Kendisiyle yaptığımız söyleşiler daha çok sanata, edebiyata dair olurdu. Belki gençliğimizin verdiği, belki de o sıradaki kendi yaşam koşullarımıza uygun ortam içinde Yaşar Kemal'le daha çok bu alanda söyleşi sürdürdüğümüz için gazetecilikten pek bahsetmedik. Onu bir anı olarak söylemiş olacak ve orda da o günleri anımsatan bir cümleyle bizim gazeteciliği ikinci planda tuttuğumuzu söylemeye getirmiş olacak sanıyorum. Tabi böyle yapmakla Yaşar Kemal dostum bana son derece iltifat etmiş, beni yüceltmiş oluyor. Kendisini görüp bu konudaki teşekkürümü söyleyemedim. Hiç değilse, sizin aracılığınızla bunu yerine getirmiş oluyorum.

> "Haber yaratmak kolaydır ama, doğru haber vermek zordur."

□ Anılar kitabınız siyasal tarihimizin çok önemli bir dönemine tanıklık ediyor. Üstelik sizin çok yakın bir tanık olduğunuzu da biliyoruz. Kitabınızın aldığı tepkilerden söz eder misiniz?

■ Bu güne kadar dört cilt kitap çıktı. Bunlar benim anılarım yanı sıra, daha çok gözlediğim siyasal olayların içeriğine ve içeriğinde yaşayan insanların öykülerine dayanıyor. Şu ana kadar bu dört ciltten bir olumsuz tepki almış değilim. Sağolsunlar, basında bu kitaplar üzerine yazı yazan arkadaşlarım da, tanıdığım tanımadığım dost kalemler de, bu kitapları hep olumlu bir açıdan ele alıp baktılar. Bir olumsuz tepki aldığımı görmedim.

□ Peki özellikle okuyucularınızdan olumlu tepkiler...

■ Özellikle genç okuyucular ve orta yaş kuşak bu kitaplara eğiliyor. Benim gözlemim öyle. Genç kuşakların bu tür kitaplara eğilmesinin nedenini de ben şöyle değerlendiriyorum: Ne yazık ki Türkiye'de yakın tarihimize ait bu tür kitapların azlığından sözedilebilir. Belki yakın tarihi irdeleyen kitaplar var, fakat bunlar çok ağır, belki teorik, belki de pratiğe yaklaşmayan olgular içinde anlatıyor. Genç insanlar belki yaşamları, belki yaşları nedeniyle bunlara eğilmiyorlar. Ama bu türde, biraz da öyküye yatkın bir biçimde siyasal olayları anlattığınız zaman genç okuyucudan son derece yakın bir ilgi görüyorsunuz. Orta kuşak da merak ediyor. Çünkü çoğu iyi ya da kötü, gazeteler aracılığıyla ya da günlük yaşamları içinde bu olaylara tanıklık etmiş oluyor uzaktan. Bu olayları benim nasıl anlattığımı merak ederek, ya da o olayları anımsamak için bu kitaplara eğiliyorlar. Bence benim kitaplarımı daha çok genç kuşaklar, -genç kuşaklar derken 18-25 yaş arasını amaçlıyorum- onun dışında da kırkın üzerindekilerin eğildiğini, aradığını ve okuduğunu görüyorum. Özellikle genç kuşakların bu tür kitapları yakın geçmişimizi, siyasal geçmişimizi öğrenmeye heves duyan tutumlarını, içtenlikle söyliyorum, çok hoşlanarak izliyorum. Çünkü genç insanlarımız yakın tarihimizin bilebildiğim kadar, örneğin benim yaptığım gibi anlatılmasından kendilerine göre bazı yorumlar çıkartıyorlar. Bugünkü siyasal-ekonomik olaylara bu öğrendikleri açısından bir yorum getirmeye çalışıyorlar ki, bu çok yararlı oluyor. Yetişmelerinde bir adım gibi geliyor bana.

> "Özellikle genç kuşakların siyasal geçmişimizi, öğrenmeye heves duyan tutumlarını, içtenlikle söylüyorum, çok hoşlanarak izliyorum."

□ Peki gazete yazarlığınız içinde özellikle, yine genç okurlarınızla etkin bir ilişki kurabildiğinizi söyleyebilir misiniz? Örneğin, size eleştirilerini ya da konu olarak belki, önerilerini iletiyorlar mı? Mektup alıyor musunuz?

■ İletiyorlar tabi. Mektup her gazeteci alır sanıyorum. Bazı gazeteciler, "ben çok mektup aldım" diye övünürler, bazıları da almasalar bile aldıklarını söylerler. Ben de "çok mektup alıyorum" ya da "almakla övünüyorum" gibi bir noktaya gelmek istemiyorum doğrusu. Ama doğal olarak, yıllardır yazı, haber yazdığım için okuyuculardan çeşitli zamanlarda mektuplar alıyorum. Bunlar yazdığınız yazıyı bir yerde eleştiriyor tabi, kimi yerde "şöyle yazsaydınız daha doğru olmaz mıydı" diyor, kimi yerde de kendine göre öneride bulunuyor. Benim kanım şudur: Sadece okuyucu mektupları değil, günlük hayatımızda, sokakta, çarşıda, evde, telefonda, kimle olursak olalım, her soruşturduğumda benim yaptığım ya da yapmayı istediğime yönelik bir eleştiriyi ben övgüden çok değerli buluyorum. Ve bundan kendime bir pay çıkartıp ona göre bir yöneliş arıyorum.

□ Basınımızın durumuna gelmek istiyorum. Günlük basınımızın genellikle bir bunalım içinde olduğu saptaması bir süredir yapılıyor, konuşuluyor. Örneğin tirajlardaki düşmeler, bunun başlıca göstergesi. Bu saptamaya katılıyor musunuz? Bu durumu hangi etkenlere bağlayabiliriz?

■ Basının kamuoyu tarafından beğenilmez ya da beğeni kazanmayan bir durum içinde olduğu tiraj düşmeleriyle de ortada. Bunu çeşitli etkenlere bağlayanlar da var. Örneğin, kağıt ve diğer malzemenin pahalılığını söyleyenler var. Bunun fiyat bakımından okuyucu üzerindeki ters etkisini ve onun için okuyucunun gazete almaktan kaçındığını, tek gazeteye döndüğünü söyleyenler de var. Belki bütün bu ekonomik nedenler bir ölçüde haklıdır ama, ben daha çok gazetelerin içeriğinde bir eksiklik olduğu sanısıyla hareket ediyorum. Biz gazeteler daha çok kendi bünyelerimizde neyi ne kadar verebildiğimizi ve toplumdan ne ölçüde uzaklaştığımızı saptamak zorundayız. Bir gazete ya da gazeteler dizisi, topluma ters düşüp toplumun kendine özgü isteklerini, eğilimlerini yansıtmaktan uzaklaştıkça ve toplumdan uzaklaşan yayınlara kaçtıkça, tirajların hızla düşmesi kaçınılmazdır. Bugün ben zaman zaman gazeteleri yanyana koyuyorum, sütun farkları, yani üç sütun, dört sütun farklarından başka, içerikte ve hatta başlıklarda büyük bir değişiklik görmüyorum. O zaman bir okuyucunun, bir insa-

Bir Dudak Kanaması

Ben elimi bir yolcuya sallarım, gider gelirsin
Nasılsa bulursun beni koyduğun yerde
O zaman Ankara bir parça bulut olur
Yine bir akşamı yağmurda yakalayıp yürürüz
Sana sen yokken öğrendiğim türküleri söylerim
Sonra varlığı kuşkumuzu azdıran anneler unutulur.

Ben elimi bir yolcuya salladım, bak gittin geldin
Neler mi yaptım, üç gece sağmışım üç dalgın gündüz
Ayırmadım gözlerimi eriyen karanfilden
Bir kaç gül alamadım, karanfil daha ucuz
O uyandırıyor beni hasretin beşiğinden
O ince soluğum oluyor serin ve sonsuz.

Ben elimi bir yolcuya sallamıştım, burdasın şimdi
Çokça iyiyim, seni sormalı, sağlığım da yerinde
Küsemem sana, insan etini yakan ateşi bile bağışlıyor
En fazla bir dudak kanaması olur böyle gitmeler bende
Baksana hala seçiliyor sesimin aşklara açık yanı
Hala kır geceleri dağılıyor yeşili dişiren ellerimden.

Adnan Satıcı

(Ozanın Yeni Türkü yayınlarından çıkacak Ülkesiz Şarkılar adlı kitabından)

nın, bir bireyin çeşitli gazeteleri almak ya da bakmak ihtiyacı neden doğsun? Yaratıcılıktan uzak bir basın düzeyi sürdükçe ve bunu başka payandalarla durmaksızın sağlamlaştırmaya çalıştıkça, -bu payanda dediklerim, otomobil satmaktan, milli piyango bileti vermeye uzanan, lotaryacılık diye adlandırılan- bir düzen içinde kendine yaşama alanı buldukça, bir yeni hamleye geçebileceğine inanmıyorum.

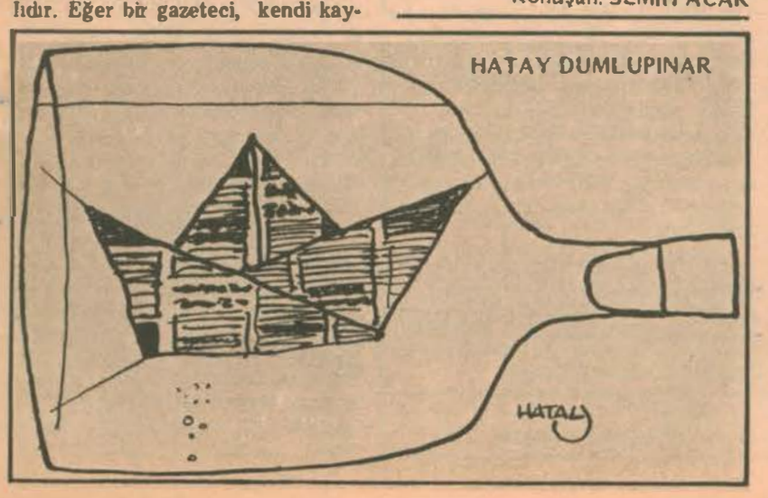
□ Peki Tan olayını, Tan'ın çok satmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

■ Tan, deyim doğruysa, bir "fenomen". Bunu Türk basınına indirgemek, Türk basınıyla aynı düzeyde görmek olanaksız. Son derece bulvar bayatını yansıtmaya çalışan bir gazete. Belki Batıda da örnekleri vardır. Ama benim kanım bu okuyucu için on dakikalık rahatlama, boşalmadan ileriye giden bir gazete değildir. Basın deyince, bugün New York Times'ın 300 bin tirajı varsa, New York Times'ın ya da Washington Post'un ya da London Times'ın etkinliği azalıyor mu tiraj bakımından? Hayır. Tersine, herhalde orada çıkan bulvar gazetelerinin üstünde bir etkinliği oluyor. Ben toplumun her kesiminde ve yönetenler katında etkinliği olan gazetelerden sözediyorum. Gazete anafikri de zaten budur. Yani etkinliği olmayan gazete, gazete değildir.

□ Sizi ilginç ve çok önemli haberleri ortaya çıkartan bir gazeteci olarak tanıyoruz. Sözgelimi başka gazetecilerimizin, köşe yazarlarımızın büyük çoğunluğunun sizin kadar ilginç ve önemli haberler ortaya çıkardığını söyleyemiyoruz. Haber kaynaklarınız nelerdir, bize açıklayabilir misiniz? Ya da haberi yaratma sürecinizi anlatabilir misiniz?

■ Haber kaynakları deyince, tabi şudur budur diye isim sayarak, anlatmak olanak dışı. A a her gazetecinin, en genç gazetecinin bile kendine özgü birtakım kaynakları vardır. Bu kaynakların sürekli olması ya da belirli aşamalarında güvenilir olması gazetecinin kendi tutumuna bağlıdır. Gazeteci herşeyden önce, haber kaynaklarına inanç verebilen insandır. Öyle haberler vardır ki, onu aldığınız yeri söyleyemezsiniz. Öyle haber vardır ki, anında kaynağın şu olduğunu haberinizde ya da yazınızda belirtebilirsiniz. Bu ince bir çizgidir. Bu çizgiyi ayırmak ve buna göre davranıp haber ve yazı yazmak da gazetecinin kendi yeteneğine bağlıdır. Akıl dengesine bağlıdır. Eğer bir gazeteci, kendi kaynakları önünde inanç veren bir insan değilse, o gazeteci değil Türkiye'de, hiçbir ülkede başarılı olamaz. Kaynaklar kendiliğinden gelmez, bir zaman süreci içinde yavaş yavaş yerleşir. Bi insanın önüne getirip de bir haberi koymazlar. Haber nasıl bulunur? Haber sezgisi, belki yersiz kaçacak ama, allah vergisi birşey. Doktorun teşhisteki yeteneği gibi. Biliyorsunuz, eğer doktorun teşhis yeteneği yoksa, yazacağı hiçbir ilacın yaran olacağını sanmıyorum. Gazetecilik de sezgi işi. Bu sezgi de başka birşey. İnsanın doğasının verdiği birşey. Onun için derler ki, "İnsan gazeteci olmaz, gazeteci doğar". Haber yaratmak için yine sürekli olarak okumak, Türkiye'nin o günkü, o konudaki koşullarını ya da verdiği sonuçları bilmek, nerelere gittiğini bilmek de büyük önem taşıyor. Bütün bunları topladığınız zaman bir yeni haberin yeni tarafına doğru kaynak olanağı buluyorsunuz. Haber yaratmak eğer hep bu olayların içinde yoğrulduysanız, bir yerde aklınızı da kullandığınız zaman kolaydır. Ama bir yerde de zor r. Üstüne basarak söylemek istediğim bir şey var: Haber yaratmak belki kolaydır ama, doğrı haber vermek zordur. Benim son zamanlarda gazetelerde gözlediğim sıkıntı budur. Genç arkadaşlarımı "haber, haber" diye sıkıştırıyorlar, çocuk gidiyor, kapının önünde aldığı üç cümle ile geliyor. Altını üstünü tamamlayıp bazen haber veriyor. Bundan hem gazete sıkıntı çekiyor, hem de adı geçen yetkili kişi sıkıntı çekiyor. Bütün bunları yanyana getirdiğiniz zaman basında bi sıkıntı var. Bu sıkıntı yalnızca ekonomik değildir. İçerik sıkıntılarıdır bir, bir de ücretler sıkıntısıdır, iki. Hangi noktaya hangi adamı getireceksiniz, bunun değeri olan parayı vermeyi gazeteler bir genel ahlak durumuna getirmedikçe, Türkiye'de basının sıçramala yapma zor r. Genç adamları 30-40 bin l. raya çalıştırdığımız sürece, bu çocuklardan daha ileri düzeylerde birşeyler beklemek de güçtür. Benim kanım, yalnızca ekonomik değildir basının sıkıntısı, basının insan sıkıntısı da vardır. Ama içerik sıkıntısı da vardır. İnsan sıkıntısı ile içerik sıkıntısı birbirine eşdeğerdir. Bunları çözmedikçe de içerikte yeni yönelmeler çok güç olacaktır.

Konuşan: SEMİH ACAR

Mustafa Ekmekçi "Ne yazıyoruz ki ne okunsun, biraz da bunu düşünelim."

Cumhuriyet

□ Anlatır mısınız, hergün yazılarınızı neye göre hazırlıyorsunuz, konularınızı saptarken neler öne çıkıyo ?

■ Köşe yazarlığı bizde değişik bir yazı türü, ama şunu da söyleyeyim, "Ankara Notları" gibi bir türü hazırlamak çok daha değişik bir çalışma istiyor. Şöyle ki, konunun günler öncesinden düşünülmesi gerekiyor, kafanızda tasarlamanız gerekiyor ve sıra malzemeleri toplamanıza geliyor. Bu malzemeler neler olabilir, geçmişle ilgili anılar, benzer olaylar ve onun günümüzde yaşanmış bir biçime dönüştürülmesi. Ayrıca olması olası olayları, konuları haber vermek; hani eskilerin dediği gibi, "ben bunu demiştim, buna değinmiştim" derler ya ben onu demeden değinmek isterim. Bazen yine eskilerin deyimiyle "cuk oturdu" denir ya, onu da oturtmak zorundasınız. Bir de daha önemlisi okutmak zorundasınız. Bu nasıl olur, bizim toplumsal geleneğimizden gelen, anadolu kaynağı, halk kaynağı; o kaynağa dayandınız mı sizi yolda bırakmıyor. O gün birşey "döktürmek" zorunda olmuyorsunuz, o size yollarınızı açıyor ve siz gürül gürül akabiliyor nuz, varacağınız yere kadar. Örneğin cumartesi çıkacak bir yazı günlerdir kafamdadır (konuşma çarşamba günü yapılıyor). Yalnız, konu, okurların nasıl anlayacağı, duyacağı, kavrayacağı biçimde yazıya dökülmelidir, bunun hazırlıkları yapılır, ondan sonra müsvedde bile yapmaya gerek kalmaz. Bunun içine her konu girer, siyasal bir konu, bir bakanla, başbakanla konuşma, bir eski politikacıyla konuşma. Bir sorun, bu gençlik sorunu olabilir, çocuk, kadın, insan sorunu olabilir, bu insan bakları olabilir, bu bir dergi yaşamı olabili . Onun için de günler öncesinden hazırlıklı olmanız gerekir. Hiçbir zaman, "dur bakayım bugün ne yazayım" diye düşünmedim, ki daha değinemediğim okur mektupları, değinemediğim sorunlar masamın üzerinde duruyor.

□ Okurlarla aranız nasıl, onlar sorunlarıyla, eleştirileriyle gelip gidiyorla mı, mektuplarla, telefonla aranıyor musunuz, genel olarak okurlarınız size sahip çıkıyorlar mı?

■ Önce eleştirilerden söz edeyim, okur eleştirilerini sütununa yansıtan pek az yazar çıkar, çoğu çöp sepetine atar, imzasızdır diye. Çoğu işine geldiği için ya da hoşuna gittiği için yazar. Ben öyle yapmam en ağır eleştirileri koymak isterim. Eleştiriye açık olduğumu anlatmak için. Ama derler ki, bu okur haksız, haksızlık ediyor. İşte bana haksızlık edilebileceğini de göstermek istiyorum.

□ Bir rakam verebilirmisiniz, haftada kaç oku unuz gelir, kaç mektup alırsınız?

■ Mektupları abartmayalım. Bu konuda bir hikaye de anlatayım. Sonradan meclis başkan vekilliği de yapmış bir arkadaşımız bir gazeteye girmiş ve kendisine bir köşe vermişler. Birgün bakmışlar yaza a on mektup, yazı işleri müdürüne on mektup, ikinci, üçüncü gün yine aynı şey, bu böyle gidiyor. Özeti şu: "Bu yazarımızın yazıları ne kadar güzel, neden günlük değil, niye daha çok yervermiyorsunuz". Yazı işleri müdürü bu yazarı çağırmış demiş ki: "Bana bak bu mektupları kes yoksa kovarız. Bizim baş yazarımız Cihad Baban'a ayda bir mektup gelmez." Okur mektuplarının geldiğini söylemek yanıltır, bazen biri r. Ama birşey dikkatimi çeker, okur mektupları çoğaldığı zaman Türkiye'de sorunların yoğunlaştığını görüyorum. Sıkıntılar çoğalıyor, başvuracak yer aranıyor. Devlete başvururken bir örneğini de size gönderiyor. Bizim bir yerlere ulaşabileceğimiz umuduyla,biz birkaç satır yazarsak sorunun çözülebileceği inancıyla yapılıyor. Bu basınımız için iyi olmakla birlikte dönemin pek içacısı olmadığını da gösteriyor. Yani mektuplar azaldığı zaman ben üzülmem, demek ki sorunlar azalıyor. Ben o zaman biraz da edebiyattan, şiirden söz edebilirim.

□ Türkiye'de okuma durumu nasıl, gazete okunuyor mu? Düşünceleriniz nelerdir bu konuda.

■ Ben bunun için değişik bişey söylemek istiyo um. Çok yakınılıyor, gazete, kitap okunmuyor diye. Ama biraz da şunun üzerinde duramaz mıyız, ne oku n. Ne yazıyoruz ki, ne okusun. Biz acaba kendimizde de birşeyler aramak durumunda değil miyiz? Benim bir arkadaşım vardı, yolda giderken herşeyi okurdu. Ama yolda. Ayaklarıyla açar, örneğin bir ilan varsa onu okur öyle geçerdi. Buna "okuma mı" diyeceğiz. Bu adam okuma meraklısı birisi besbelli ama hasta. İlla okuyacak, iki ayağıyla üzeltir yerdekini, batta bulmacaları bile çözmeye çalışır, ama eğlip yerden almaz, eline bile almaz. Ama bu da okuma. Ama yazarın, ne türde yazıyorsa yazsın; ne okutabiliriz, neler yazma-

lıyız, diye düşünmesi gerekiyor. Bize sıksık söylenler, "ne yazıyor ki gazeteler". Demek ki o zaman gazetelerin birşeyler yazması gerekiyor. Ülkenin içinde bulunduğu durumu ya da bir olayı en iyi yansıtması gerekiyor. Gazetelere baktığımda başlıklar bana yetiyor. Radyoda haberleri dinliyorum, özetler bana yetiyor. Bir örnek. Filan yerde bir kongre toplanacak. Radyo verirken ne saatini, ne yerini veriyor. Diyelim güvenlik gerekçesiyle verilmiyor. Güvenliğe karşı çıkacak adam radyodan mı dinler? Meclisi izliyorum, sonra radyoyu dinliyorum. Hep suya sabuna dokunmayacak sözler geçiyor. Bir milletvekilinin sözleri radyodan yayınlanabilmeli. Onunki yayınlanamazsa, vatandaşın sesi nasıl duyulacaktı? Mecliste de söylendi. Konuşmalarımız burda kalıyor, radyo televizyon vermiyor dediler. Devletin radyosu, meclis içinde yapılan konuşmaları yansıtamıyor, yansıtmaktan aciz. O zaman orada çalışan arkadaşlarıma, kusuruma bakmasınlar gazeteci değil emirkulu diyeceğim. Bize öyle diyorlar, "biz memuruz efendim". Yok öyle şey gazeteci memur olmaz. Gazeteci memur olmadığı için gazeteci olmuştur. Bunlar TRT'ye ilişkin, bir de basına yönelik eleştirim var. Bir olayın perde arkasına gitmemek, olduğuyla yetinmek, bu kadar yeter demek; bu nereye kadar gider. Yasaları çiğneyin demek istemiyorum. Ama yasalar içinde yapılacak çok şey vardır. Ve onu çok az kişi yazınca yazarlar da zor durumda kalıyorlar. Halbuki, yazarların çizerlerin birbirlerine de sahip çıkmaları gerekir. Birinin başına birşey geldiği zaman ötekinin de en azından üzülmesi gerekir. Bana dokunmayan yılan bin yaşasın sözü bence çok yanlış bir atasözüdür. Birşey daha söyleyim, yazar özgürdür. Özgür olmalıdır demiyorum. Bana kimse özgürlük veremez. Ben kendim özgür değilsem, başkasına özgürlük öneremem. O özgürlüğü hapisanesiyle, başını taşa vurarak, binbir deneyden geçerek kazanır. O alınır. Öyle derler ya, hürriyet verilmez alınır. İşte öyledir. Değinilmeyecek konu yoktur. Yalnız amaçlarımız bellidir; kasıtsızdır, bilgi vermektir, uyarmaktır. Yalnız vatandaşı değil, en yukardaki kişiye kadar uyarmaktır. Ve bir sorun bir kişi tarafından çözülmez, ortaklaşa çözülür. Ben bu toplumun gelişmesini böyle düşünüyorum. Herkes, her konuyu konuşabilmektedir kahvelerde. Basında konuşulamamaktadır. Evet kırk yılda yol alınmıştır, eskiden "gazete yalan yazar" derlerdi. Şimdi denmiyor. Belki eksik yazıyor, belki yazmıyor ama doğru yazma geleneği yerleşti. Ama yeter mi, hayır. İnsan üstüne, insanlık üstüne, insan hakları üstüne yazma geleneğini daha kazanamamışız.

□ Haftalık gazeteler, sansasyonel gazeteler diye niteleyebileceğimiz gazetelerin son çıkanı hariç, beşi toplam 190 bin satıyor, nasıl değerlendiriyorsunuz bu olguyu?

■ Bir yazarımız, galiba Aziz Nesin şöyle birşey söylemişti, bizim halkımız ciddi olaylar n bile güzel bir şey içinde sunulmasını ister. Köylerde çerçilerin sattıkları, "Hayber Kalesi" filan bile böyledir, cicili bicilidir. Ama bundan çıkarılacak bir ders de vardır. Biz önemli şeyler veriyoruz diye kötü biçimde veremeyiz Sadece cicili bicili yanıyla ya da çıplak kadın fotoğraflarıyla ona ulaşmanın da başka nedeni olsa gerekir. Bu da toplumdaki açlığı gösterir. Cinsel sorunlarını çözememiş bir toplumun açlığını gösterir.

Okullarda duvar gazeteleri çıkarılır, amacı da çocukları gazeteye alıştırmaktır, okumaya, yazmaya alıştırmaktır. Çoğumuz buralardan başlamışızdır. Ama bu sürekli bir çalışma, eğitim ister. Klasik birşey söyleyeyim, ne ekersen onu biçersin. Ne veriyoruz ki ne istiyoruz? Bazıları kadınlı erkekli dernek oluşturuyorlar, köylere gazete gönderelim diyorlar. Üç ay geçmiş aradan. Herşeyi öğrenmiş televizyondan. Ne arar gazetede eline geçince. Paket kağıdı yapar.

"... Yazar özgürdür. Özgür olmalıdır demiyorum. Bana kimse özgürlük veremez. Ben kendim özgür değilsem, başkasına özgürlük öneremem. O özgürlüğü hapisanesiyle, başını taşa vurarak, binbir deneyden geçerek kazanır. O alınır. Öyle derler ya, hürriyet verilmez alınır. Bu kapsamda değinilmeyecek konu yoktur."

□ Tan için ne düşünüyorsunuz, bir önceki konuda s ylediklerinizden değişik bir düşünceniz var mı?

■ Farketmez, bu yalnız küçük yerleşim birimlerinde değil, kentlerde de birinci sıraya geçebiliyor, cinsel açlığa karşılık verebildiğinden. Kimi iyi gazetecilik diyor, bunu okutacağız diyor.

□ Bunlar sizce gazetecilik için bir tehdit oluşturmuyor o halde?

■ Hayır, onlar kendi okurunu buluyor. Tan okunmassa Cumhuriyet, Milliyet okunacak diye bir şey yok ki.

□ Bunların satışlarını geçiş döneminin yükselttiği sayılar olarak g rebilir miyiz, zamanla olması gereken sayılara inecekler mi?

■ Gelecekte, toplum geliştikçe toplum yapısı değiştikçe düşecektir kuşkusuz.

□ Okurlarınızın ne kadarını gençler oluşturuyor?

■ Çoğu gençler, üstelik beni de genç sanıyor ve gördükleri zaman şaşırıyorlar. Bir şey daha, okurların çoğunu gençler oluşturduğu gibi, gençler içinde de çoğu bayan. Hatta eve gelen telefonlar yüzünden karım, "hiç erkek okurun yok mu senin" diyor. Bu belki de, sorunlarına yakın ilgi duyan bir yazar olarak gördükleri için oluyor. Bir de, pek ortada görünmem, pek televizyona çıkmam, resmim çıkmaz, zor olur bunlar. Neden kaçıyorum bilmem, belki de çirkin olmamdan. Daha yakışıklı olsam çıkarım belki ortaya. Bunun da etkisi var mı bilmem beni de genç sanmalarında.

□ 1985 gençlik yılı. Yazılarınızda bir yöneliş olacak mı?

■ Sanıyorum. Daha doğrusu düşünüyorum. Sizin konuşma isteğiniz geldiği andan beri de daha somut biçime çeviriyorum. Bunları yakında yazıya dökeceğim. Belki bir katkım olacak. Ha bir de kutlama ne, dur bakalım neyi kutluyoruz. Gençlerimiz nerede? Gençlerimize sevgiyle yaklaşmıyoruz. Onlara yılanın başı küçükken ezilir diye yaklaşıyoruz. Sonuçlardan kendimiz de memnun kalmıyoruz ama böyle yapıyoruz. Gençlerimiz ülkenin sorunlarını çözeceğiz diye çıktıklarında yaşamın içinde yetişmemişlerdi, atılıvermişlerdi. Anadan üryan atılmışlardı. Donatılmamış, eğitilmemişlerdi. Eleştiriye, özeleştiriye hazırlanmşlardı. Sonra köylüyü yetiştirmeden, eğitmeden birşeyler başarılamayacağını söylüyorum. Köylü, gecekondulu genci eleştiri'ye alıştırmadan yol alamayız. Onlar başlarındakileri eleştirebilmelidir. Eleştiri suç değildir. Doğru söylemektir. İnsanın kendi kendini eleştirmesi bir erdemdir. Bu erdeme ulaştırılmaları gerekir. Günümüzde, ne yazık ki, gençlerin çoğu cezaevlerinde, sorgularda, tutukevlerinde, gözaltında. Toplum olarak bunun nedenlerini araştırmamız bulmamız, onları ortadan kaldırmamız gerekir. O zaman 1985 y lında gençlik mutludur diyebiliriz. Yalnız gençlik sorunu mu, kadın sorunu da, çocuk sorunu da öyle. Günlerdir kafamı kurcalıyor. Cezaevlerine görüşe gidenlere bakıyorum. Eskiden lüks arabalarla anneler babalar çocuklarını görmeye giderdi. Şimdi, başı yaşmaklı çarşaflı, elde ayakta olmayan kadınlar, insanlar gidiyor. Yatanlar yoksul kesim çocukları demek ki. O zaman bunun daha baştan düşünülmesi gereken sorunların bir belirtisi olduğunu söylemeye gerek yok.

□ 18 yaş çıkacak mı en sonunda?

■ Ben Köy Enstitülü değilim, köy, kent enstitüsü, neyse. Ben bir yetişme biçimini ele mak istiyorum. Haftada birgün bütün okul toplanıyor. Öğrencinin biri çıkıp, "bay müdür siz burda yanlışsınız, sizin bu uygulaman z yanlış" diyebiliyor. Buna katılan oluyor, katılmayan da. Müdür çıkıp kendisini savunuyor. Öğrenciler müdürü bir çeşit sıgaya çekiyor. Çünkü yapılan iş hep birlikte yapılmış. Bizdeyse şimdi nasıl, biliyoruz. Öğrencisi kiracı, öğretmeni kiracı.

Başbakana 18 yaş sorununu bir gördüğümde soracağım. 18 yaşındaki bir gence ölüm cezası verebiliyoruz. Oy hakkı yok. Çok tartışıldı, söylendi. Bunu sanırım zamanla ve tartışarak kazanabileceğiz.

Konuşan : MEHMET İZER

□ Anlatır mısınız, kitaplarınız son durumda kaçar baskı yaptılar, ne - kadarı tükendi?

■ Benim bildiğim kadarıyla, "24 Ocak"ın onikinci, "12 Eylül"ün ondördüncü "Banker Skandalı"nın da yedinci ve sekinci baskıları şu günlerde çıkmak üzere.

□ Toplam bir sayı söyleyebilecek misiniz?

■ "24 Ocak"a beşbin'le başlamıştık. "12 Eylül" ve "Banker Skandalı"nı yanılmıyorsam üçerbin basıyorlar. Ve bu durumda da net satış olarak yüzbine ulaşmış durumdayız.

□ Türkiye için ciddi bir rakam bu. Bu ciddiyetin gerektirdiği ciddi bir tepkinin olması beklenir. Tartışma açan kitaba yönelik tepki yeterli mi sizce?

■ Bana sorarsanız yeterli. Hatta yeterlinin de üzerinde tepki geliyor. Yalnız, ben şunun eksikliğini hissediyorum; hiç ciddi eleştiri gelmedi kitaplar üzerine. Herkes, "oh, ne güzel yazmışsınız, tebrik ederiz" gibi şeyler söyledi. Yani ben gerçekten çok mu güzel yazdım? Eksiğim var çünkü, biliyorum. Bir takım ufak-tefek de olsa hatalar olması da mümkündür. Ama ben istiyorum ki, birileri oturup benim kitaplarımı çok ciddi bir şekilde inceleseler, bana bir takım ciddi eleştiriler gelse. Yani, benim de yanlışlarım var mı, şunu şöyle yapsaydım daha mı iyi olurdu, onları bilebileyim. Ama bu tür bir eleştiri malesef gelmedi. Hep olumlu geliyor; hep tebrikler geliyor yani. Ve tabi bunu bir yerde kanıksıyorsunuz. Ve belki de, bir yerde 'ben çok iyi bir iş yaptım' kompleksine kapılıyorsunuz. Belki çok iyi bir iş yapmadım. Ama çok iyi bir iş yapmadığını kanıtlayacak hiçbir ciddi eleştiri gelmedi. Onun eksikliğini çekiyorum.

□ Ben şunu sormak istemiştim aslında; 'yasak bir dönem'i tartışmaya ilk siz başladınız kitaplarınızda. Sonra Mehmet Ali Birand'ın kitabıyla yeni bir perdesi açıldı işin izleyebildiğimiz kadarıyla, sizin üç kitabınızın ve Birand'ın kitabının ardından tartışma ne gazetelerde, dergilerde ne de açıkçası toplumda sürmedi. Yani, sizler bir şeyler yaptınız, bir şeyleri tartıştınız ama, sürmedi bu. Aslında tepkiden kastım oydu. İlk kitabınız çıktığında ben en azından bu kitaptan çıkarak gazetelerde patır-küdür o dönemin tartışılmaya başlanacağını sanmıştım. Ama olmadı. Bunu neye bağlıyorsunuz? Sadece yasağın bir biçimde sürmesi mi?

■ Şimdi, şunu tahmin ediyorum ki, bunu yapacak olan yazarlar belki bir takım şeyleri yazamayacaklarını bilıyorlar. Yani bir tartışma açılsa, onlar da belki eksik kalacaklar. Meselâ benim bir takım eksiklerim var. Onları biliyoruz ve kabul ediyorum. Yani yazamadığım bazı şeyler var. Onların yazılması şu anda erken olacak. Bilerek yazmadık onları, sakıncalı olabilirdi. Belki onlar da bu tartışmaya girmek için ortamın biraz daha demokratikleşmesini bekliyorlar. Bilmiyorum tabi. Yalnız şu da var; kitapların tartışması fazla bir biçimde basında yer almıyor Türkiye'de. Başka konular çok tartışılıyor da,

Emin Çölaşan "Gazete okuma alışkanlığının ekonomik nedenlerle giderek azalacağı kanısındayım."

Milliyet
Halk Gazetesi

nedense kitap tartışması en az yapılan şey basında. O dönemi açmıyor bence bir takım yazarlar, eleştiriciler. Yani tartışma ortamını getirmiyor. Ben kendim eleştirici olmadığım için düşünemiyorum bunun neden olduğunu.

□ Yine kitaplarınızla ilgili bir soru: İmza günleri düzenlediniz. Okurların yaş durumları neydi? Gençlerin ilgisi nasıldı?

■ Genç kesim çok daha büyük bir ilgi gösteriyor. Ordan çıkartıyorum ki, genç kesim okuyor esas. Ki bunların toplumun en parasız kesimi olması lazım. Bir yerde ana-babaya bağlı, öğrenci çoğu, belki kredi olan çocuklar. Hatta imza günlerimde karşıma onbeş-yirmi tane ortaokul öğrencisi geldiğini gördüm, çok şaşırdım. Görüyorsunuz, küçük bir çocuk. Soruyorum, "sen okudun mu?" diye, yoksa hatıra olarak mı alıyor diye. "Okudum, ilgiyle izledim" diyor. Çok çocuk geçti böyle. Hatta sonra bir-iki tanesini gazeteye çağırdım. Geldiler, sohbet ettik. Yani cin gibi adamlar var böyle. Ortaokul çağında bir adam bu kitabı okuyor. Biz okumazdık ortaokulda.

□ Peki, okumaktan öte bir ilgi de sezinliyor musunuz?

■ Tabi, onu kesin sezinliyorum. Gittiğim her yerde, imza günlerimde sezinliyorum. Ama demin de söylediğim gibi, herkes övgüyle sözediyor, tebrik ediyor.

□ Çok tartışılan, daha doğrusu yakınılan bir konudan sözetmek istiyorum. Sizce gazete okuma durumu nasıl? Gazete okunuyor mu Türkiye'de?

■ Okunuyor da, Türkiye'de belli bir kesim gazete okuyor. Bu gazete okuma alışkanlığının ekonomik nedenlerle giderek azalacağı kanısındayım. Hatta şimdi de azalıyor. Gazetelerin fiyatları arttığı zaman okuyucu da elini-eteğini çekmek durumunda kalıyor. Geçtiğimiz 1 Mayıs'ta 10 lira zam yapıldı gazetelere. Satışlar bir anda 700 bin düştü. Ya da okuyucu Tan gazetesine falan yöneliyor. 50 liraya Milliyet'i, Hürriyet'i bırakıyor -Cumhuriyet'i çok az adam bırakıyor tabi. Onun sabit bir okuyucusu var- daha ucuz bir gazeteye gidiyor. Gazete diye 20 liraya onu almaya başlıyor okur. Gazete seçiminde böyle bir değişiklik oluyor.

□ Bu soruyu yine gençlere döndürsek, gençler için durum ne? Hiç gözleminiz var mı?

■ Benim somut bir gözlemim yok.

"Tartışmaya katılacak yazarlar belki bir takım şeyleri yazamayacaklarını biliyorlar. Yani bir tartışma açılsa, onlar da belki eksik kalacaklar. Belki onlar da bu tartışmaya girebilmek için ortamın biraz daha demokratikleşmesini bekliyorlar."

Ama tahmin ediyorum ki, genç kesim daha sadık bir okuyucu kitlesi. Bir kere okuma alışkanlığını kazanınca, genç kesim daha zor bırakıyor onu galiba. Ekonomik güçlükleri daha rahat bir biçimde aşabiliyor. Gazetesine ve okuma olayına daha sadık kalıyor. Bir tahmin tabi bu. Hiçbir araştırmaya dayanmıyor.

□ Siz 65 yılında ODTÜ İdari İlimler Fakültesi'ni bitirmişsiniz. Okuduğunuz dönemle bu dönemi kabataslak bir karşılaştırır mısınız? Yine okuma ve gazete okuma alışkanlığı ilgisi üzerine.

■ Tahmin ediyorum, bugünkü genç kuşakta okuma alışkanlığı bizlere oranla daha fazla. Türkiye'de hiç bir sağlıklı istatistik olmadığı için bunların hepsi tahminlere dayanarak söylenen sözler. Ortadoğu'daki dönemnizi hatırlıyorum, açıkçası fazla bir okuma alışkanlığımız yoktu. Ben kişisel olarak okurdum. Hep okumayı sevdim çünkü. Ama çevremde çok azdı okuma alışkanlığı olan kişiler. Şimdi bakıyorum, çocuklar bize göre daha zayıf bir eğitim gördükleri halde, okuma alışkanlıkları galiba daha fazla. Evim orada olduğu için hergün Tunus Caddesi'nden geçiyorum. Hacettepe ve ODTÜ'nün otobüsleri oradan kalkıyor. Pekçok öğrencinin, belki dörtte birinin elinde gazete görüyorum. Demek okula gazetesiyle gidiyor öğrenciler.

□ Okurlar, özellikle genç okurlar gazeteye, yazara yakınlar mı? Bir edilgen okuma vardır. Sabahleyin bayisinden alır, okuluna ya da evine gider okur. O gazete orada biter. Bir de gazeteye fiilen sahip çıkma hali sözkonusudur. Gelir, sorunlarını anlatır, eleştirir, mektupla, telefonla arar. Bu konuda bir şeyler söyleyebilir misiniz?

■ Kendi gözlemim bu, gazeteye gelenlerin çoğu sorunu olduğu için gelir. Bir sorunu vardır, onun yazılması için gelir. Belki bizi çok ulaşılamayacak insanlar gibi görüyorlar. Dertleşmeye, fikir almaya, fikir vermeye gelen azdır. Vardır ama azdır. Ama diğer gazetelerde durum nasıldır, onu bilemem. Pek farklı olduğunu sanmıyorum diğer gazetelerin.

□ Yazılarınız içinde özellikle pazar günleri "Tatil Sohbeti" epey ilgi ile karşılanıyor. Özellikle Demirel'le, Feyzioğlu'yla yaptığınız konuşmalar... O konularda belli tepkiler aldınız mı?

■ Okuyucunun tepkisi aslında Türkiye'de zayıftır. Gazetelerde çıkan yazılara karşı okuyucunun tepkisini zayıf buluyorum. Köşe yazarı arkadaşlara bakıyorum, kendilerine günde iki üç tane, bilemediniz beş tane mektup gelir. Çok düşük bir rakam bu. Ben bergün yazan bir insan olmadığım için size açıkça söyleyeyim, bana okuyuculardan haftada iki-üç mektup gelir. Sözlü tepkiler daha fazladır. Bir yerde rastlamışsınızdır birilerine, "şunu şöyle yapmışsın" "bunu böyle yapmışsın" derler. Konuşma vesilesi olur o, konuştuğunuz, rastladığınız kişilerde. Ama yazılı tepki, büroya, sizin görüşünüze gelen tepki genelde azdır. Bu benim yaşadığım bir gözlem.

□ "Tatil Sohbetleri"niz sürecek mi?

■ Şimdilik sürüyor. Tabii, bu benim elimde olan bir şey değil.

□ Belli bir programla mı sürüyor yoksa rastlantılarla mı?

■ Programı da var ama, programa uymamız her zaman mümkün olmuyor. Bazen değişiklikler yapmak durumunda kalıyorsunuz. Hiç aklınızda olmayan bir olay duyuyorsunuz, onun kahramanıyla gidip konuşmak istiyorsunuz. Ya da siz yaratıyorsunuz olayı. "Şu kişi popüler bir kişidir, gidelim, şununla konuşalım" diyorsunuz.

□ "Tatil Sohbetleri"nde bugüne kadar herkesin yakından tanıdığı, popüler kişilerle görüştünüz. Son derece sıradan olan, ama yaptıkları iş anlamında 'yükü sırtlarında taşıyan' insanlar var. Büyük sorunlarla karşı karşıya kalıp, büyük işler yapan insanlarla genişletmeyi düşünür müsünüz "Tatil Sohbetleri"ni?

■ Bu "Tatil Sohbeti"ne biz yeni başladık. Geçtiğimiz temmuz ayıydı galiba başladığımızda. Başlarken daha çok kamuoyunun iyi tanıdığı kişileri mümkün olduğu kadar seçmek durumundaydık. Yalnız sanıyorum ilerde sizin sorduğunuz anlamda bir çalışmaya doğru gitme ihtimali olacaktır.

□ Son bir soru. Haberiniz olup olmadığını bilmiyorum. Bize gelen bir mektuptan öğrendiğimize göre Malatya Cezaevi'ne sizin kitaplarınızın girmesi yasaklandı. Haberiniz var mıydı?

■ Haberim yoktu. Ama Malatya Cezaevi'nden benden kitap istediler. Yolladım. İki tane kitabımı yolladım. Gidip gitmediğini bilmiyorum.

□ Sizin yorumunuz ne olur böyle bir tutuma?

■ Hayret ederim. Başka ne olsun. Serbestçe satılan kitaplardır bunlar. Yasak yayın değildir. Cezaevindeki kişilerin de okuma özgürlüğü olması gerektiğine inanıyorum. Bir de şuna dikkat ediyorum; cezaevlerinden kitaba büyük talep var. Oradan çok okuyucu mektubu geliyor. Kitaplarımı istiyorlar, çok ender de olsa, başkalarının kitaplarını istiyorlar. Ben hepsine de seve seve gönderiyorum. Bundan önce de böyle bir olay olmuştu. Hangi cezaevinden hatırlamıyorum, birisi mektup yazmıştı. Kitap gönderip bir de mektup yazdım. Sonra o kişiden cevap geldi. "Mektubunuzu aldım ama, kitabınız maalesef bana gelmedi." dedi. Yani sizden duyduğum Malatya olayı ikinci olay. Ama öbür gönderdiklerimden cevap gelmediği için bilmiyorum, ulaştı mı, ulaşmadı mı?

Konuşan: MEHMET İZER

Reklam

boyaddar koca duvarı
rengarenk yazılarla doldurdular
elinde gazoz şişesiyle
birde gülen kız resmi çizdiler
ağzı bir karış açık

oysa duvarın dibinde
ağlıyordu sarmaşık

Elişi

savaş haberleriyle dolu
renkli gazete sayfasını
katlayıp bir çocuk üstüste
kesiyor özene bezene
elindeki makas ile

ve insanlar oluşuyor kağıttan
tutuşmuşlar elele

Sunay Akın

Hitler'in kitleleri kastederek kullandığı: "Milyonlar benim arkamdal" sloganını "yabancılaştıran" ünlü afiş. (John Heartfield)

Yabancılaştırma Üstüne

Yılmaz Onay

Korku filmi denilen nesne nedir? İzlenen şeyin film olduğunu unutturarak, seyirciyi iki saat boyunca filmin korku havasına sokup gerilimden gerilime sürüklemektir herhalde. Seyirci o filmdeki "kurban"la birlikte kaçar, onunla birlikte kovalanır sanki. Dahası, "tehlike"nin yaklaşışı seyirciye özellikle kurbanın göremediği biçimde izletilir, hem de adım adım, özel bir müzik ve çekim numarasıyla öyle "koşullar" altında izletilir ki, seyircinin, filmdeki kurbandan bile daha fazla korku duygusuna "kapılması" sağlanır. İşte bu izleyişte, seyircinin içinde bulunduğu durum tam bir "illusyon"dur, bir "gözü boyanmışlık"tır, bilinçsizce bir duygusal "kapılma"dır, filmdeki kurbanla bilinç dışı bir "özdeşleşme"dir, Brecht'in "Einfühlung" dediği "duygusal katılım"ın bilinçsiz bir çeşididir. ("Özdeşleşme"nin ve "duygusal katılım"ın bilinçli olanı da vardır. Buna ayrıca değineceğim. Dolayısıyla, bilinçsiz katılım için "kapılma" deyimi daha uygun oluyor galiba.)

Şimdi, aynı seyirci bu korku filminin çekim sürecini, o senaryoyu yazan yazarın yaklaşımını, rejinin özel düzenlemelerini, müziğin özel seçilişini, yani kısaca işin "mutfağını" tanıyıp da ondan sonra aynı filmi seyredecek olsa, bu numaraları yutar mı? (Değil bu kadarını, yalnızca filmin sonunu bile bilse, seyircinin kendini kaptırması büyük oranda düşüyor. Hatta bu yüzden pek çok seyircinin, filmin sonunu söyleyenlere öfkelendiklerini görüyoruz). Hele bir de seyirci filmden önce, örneğin rejisörün: "Başlangıçta boş sokağı gösterelim, sonra katilin yalnız ayakkabılarını, sonra kurbanın boş sokağa girişini, sonra katilin yalnızca elini cebine sokuşunu, sonra kurbanın saf saf köşeye doğru yürüyüşünü, sonra katilin yavaş yavaş ayaklarından yukarısını ve adımlarını çekelim, bir de soluk kesecek bir müzik ve gecenin ortasında cınlayan ayak sesleri.. Seyircinin yüreği ağzına gelsin", gibisinden verdiği "talimatı" izlemiş olsa, filmi izlerken artık bütün o numaralarda korku duymak bir yana, kendisinin nasıl aptal yerine konduğunu farkedip ters bir tepki bile duymaz mı?

İşte filmi, bunları bilerek veya farkederek bu gözle izlemek, artık filmden "uzaklaşmış" bir izlemedir (filmde izlediği şu ya da bu olaydan değil, filmin kendisinden bir uzaklaşma; buraya dikkat edelim). Artık o seyircide, o zamana kadar korku filmleri izlerken "kapıldığı" "illusyon" "kırılmış"tır; seyirci artık korku filmi denen şeyi, daha önceki alışkanlığı içinde değil, yani filmin "içine girip kendini yitiren" bir gözle değil, onun "ardını görerek dışından bakan" bir gözle, ona "yabancı", onu "yadırgayan", batta onunla "alay eden" bir gözle izlemektedir. İşte seyirciyi böyle bir bakışa getirmeye "yabancılaştırma" ("Verfremdung") deniyor ve seyirciyi böyle bir bakışa getiren etmenlere de "yabancılaştırma etmeni" ("Verfremdungseffekt") deniyor. (Konu ile çok az ilgilenmiş okurlar için bu kadar düz bir örnekten girdim. Yoksa Brecht'in "yabancılaştırma kuramı"nın bunun çok ötesinde olduğunu şimdiden belirteyim. Ona da adım adım girmeye çalışacağım. Öte yandan, bu "yabancılaştırma" kavramının, tarihi maddecilikteki ünlü "yabancılaşma" "Entfremdung" kavramıyla da hiçbir kategorik ilintisinin bulunmadığını aşağıda ayrıca göreceğiz.)

Peki, bu örneğimizde yabancılaşmayı sağlayan nedir? O seyircinin, korku filminin nasıl çekildiğini bir şekilde izlemiş ya da öğrenmiş olmasıdır. Sonuçta ne oluyor? Seyirci, korku filmlerinin saçmalığını, gözbağcılığını farketmiş oluyor ve örneğin artık korku filmlerini izleyerek "korku" duyma "zevki"nden kurtuluyor. Başka? Buraya kadarki yabancılaştırma, daha fazla bir şey sağlamış değil. Örneğin ben bu yüzden kendim korku filmi seyretmeye dayanamam, sinirlenirim, bir süre sonra da filmin en "gergin" anlarındaki o "pis numara"ları sesli olarak belirtmeden duramaz olurum, böylece eşin dostun "korkma zevki"ni berbat ederim, onlar da -evet, az çok "yabancılaştırılmış" olurlar belki- ama beni de oradan kovarlar, tatsızlık çıkar. Ya da en başarılı durumda, olsa olsa -olmaz ya- eş dost da aynı filmi anlamsız ve saçma bulmaya başlarlar ve diyelim ki: Televizyon kapatılır!

Yani bu yabancılaştırma, olsa olsa seyirciyi korku filmi denen gözbağcılığın gerçeğine vardırmıştır ve gene olsa olsa, seyircinin o filmden kopmasını, onu seyretmekten sıkılmasını, ondan uzaklaşmasını ve nihayet o filmi seyretmekten vazgeçmesini sağlamıştır. O kadar. Bu bile bir şeydir, ayrı mesele. Ama işte Brecht'in "yabancılaştırma kuramı" asla bundan ibaret değildir, hatta, "dikkati daha da çok yoğunlaştırma", "daha da çok zevk verici olma" vb. yönleriyle, buradakinin tam tersidir bile.

Çünkü burada korku filmi eğer bir sanatsa, seyirci o sanatın kendisine yabancılaştırılmış oluyor. Ama sözgelişi Brecht'in oyunlarından birinde, "yabancılaştırma" yapıyorum ve "illuayon kırıyorum", "seyircinin duygusal katılımını önleyip" onu "uzaklaştırıyorum" diye, bu film örneğindeki gibi seyircinin oyundan sıkılmasını, oyunu oynayan tiyatro ile alay etmesini, yani sahnenin ve tiyatronun kendisine yabancılaşmasını, tiyatro seyrinden uzaklaşmasını ve nihayet oyundan nefret ederek (televizyonu kapatır gibi) tiyatrodan çıkıp gitmesini "sağlarsanız", Brecht'in dediği anlamda yabancılaştırma değil, onun tam tersini yapmış olursunuz. Ve bu durumda, yukarıdaki gibi "bu bile bir şeydir" denemez elbette; tam tersine, böyle yabancılaştırma yapacağımıza hiç yapmasaydık demeniz gerekir.

YABANCILAŞTIRMA NİÇİN GÜZELDİR?

Yabancılaştırma, güzel bir şeydir. Daha doğrusu, eğer güzel yapılmazsa, yabancılaştırma olmaktan bile çıkar, ters yoldan bir başka anlamda gene "gözbağcılık"larla aynı kapıya varır. Çelişki gibi görünüyor bu, ama az sonra bunu da kanıtlamaya çalışacağım.

Şimdi, kolaylık olması için, aynı örnek üstünden biraz daha ilerleyelim:

1. Korku filmine kendilerini kaptırmış izleyen seyirciyi, bazen salondaki bir hapşırma sesi bile "yabancılaştırmaya" yetebiliyor ve salon kahkahalara boğularak korku hali ortadan kalkabiliyor, seyirci filmle alay etmeye bile başlayabiliyor, vb.

2. Oysa, gerçek yaşamda öyle bir tehlike ve korku durumu içinde bulunan bir insanı, değil hapşırık sesiyle, davul zurna çalmakla bile o korkudan kurtarabilir misiniz? Hayır kurtaramazsınız. Gerçek yaşamda korku içindebulunan insanı, ancak o korkuya neden olan gerçek yaşamdaki "illusyon"lardan kurtararak ve "tehlike"ye karşı ortak mücadeleye katılma zevkini kazandırarak, o korkudan da kurtarabilirsiniz.

Sözgelişi, insanın kendi ürününe "yabancılaşması" dediğimiz şey, son kertede amaçsız toplum içinde bir yalnızlık "korku"suna, bir boşluk ve geleceğe güvensizlik "korku"suna varabiliyorsa, insan, illusyoncu kitle iletişim araçlarının kof eğlence curcunasına kapılmakla asla o temel korkularından kurtulamaz. Hele korku filimleri ile birlikte "korku ve acıma duygularına kapılarak", gerçeklikteki kendi korkularından asla "arınamaz". (Aristoteles poetika'sındaki ünlü "katbarsis" kavramının geç burjuva çöküş sanatında aldığı boyutun altını çizmiş olmak için, "korku ve acıma", "arınma", gibi terimleri özellikle seçip tırnak içinde kullandım.) Çünkü o illusyoncu araçlar hep, o korkulara neden olan toplum yapısını, toplumun doğası gibi tek ve "alternatifsiz" bir yapı ve "kader" diye pekiştirirler. Dolayısıyla o curcunada geçici bir "uyuşma"ya giren insan, "ayılınca" gene o korkularıyla hem de daha bir "korkunç" düzeyde başbaşa kalır. Bunun tek çözümü, o insanı, alışıp gittiği ve doğal sayıdığı korkularına yabancılaştırmaktır. Bunu içinse, gene alışıp gittiği o toplumsal ilişkiler ağına ve biçimine yabancılaştırarak, insanın o yapıyı bir de dıştan gör-

mesini sağlamak zorundasınız. Bunu yaparken, insanın kendi ürününe "yabancılaşması" sürecini ve bunun toplumsal-bireysel sonuçlarını da o insana "farkettirme" yolunu seçebilirsiniz (ama başka yol da seçebilirsiniz). Bunu farkettirmek için se, önce insanı, "üretimin doğası böyledir" zannederek "alışıp" gittiği kendi toplumsal üretim yaşamına "yabancılaştırmanız" gerekir (ama başka yol seçtiyseniz, başka şeylere yabancılaştırmanız gerekecektir). İşte insanın, kendi ürününe yabancılaşmışlığını da, o sürece dıştan bakınca "hayret ederek" gözlemesini sağlamak, onu, içinde yaşadığı ve "kapılıp gittiği" o sürece karşı "yabancılaştırmaktır". (Ama görüldüğü gibi, tarihsel maddeciliğin "yabancılaşma" kavramı, bizim sözünü ettiğimiz "yabancılaştırma" yönteminin bir nesnesi oluyor burada ve yabancılaştırılan öteki nesneler gibi bir nesne oluyor. O olmadan da başka nesnelere karşı yabancılaştırma yapılabilir. Aynı şekilde, yabancılaştırma yöntemi hiç söz konusu olmadanda o "yabancılaşma" kavramı ve olgusu aynen vardır. Dolayısıyla, aralarında sözcük benzerliğinden öte hiçbir kategorik ilinti bulunmayan bu iki terimi birbirine karıştırmamak gerekiyor.)

3. Gene korku filmi örneğini bir başka yönden sürdürürsek: Korku filmlerinin insanları aldatıp oyalamaya yönelik bilinçli gözbağcılığını, daha geniş boyutlu bir sanat olayı içinde bu kez de bizim bilinçle işlediğimizi varsayalım. Bu durumda, o sanat olayı içinde seyirciyi o filmlere yabancılaştırmamız, ilk örneği ğimizdeki gibi oracıkta kesilmeyecektir. Yani örneğin bu işi bir oyunda yapıyorsak, seyircinin gerçek yaşamda kapılıp gittiği o televizyon korku filmlerine yabancılaşmasını sağladığımızda, seyirci kendi durumuna karşı eleştirel bir tavır kazanarak, diyelim kendi zihninde televizyonunu kapayıverir, ama oyunu orada bırakıp çıkmaz; tam tersine, oyunda bunun işlenişini iki kat daha ilgi ve zevkle izlemeye geçer. (Daha doğrusu, böyle olmalı.)

Ne demektir bu? Bu oyunda işlenen korku filmleri illusyonu, gerçek yaşamda varolan bir illusyon olarak sahneleniyor ve seyirci, gerçek yaşamdaki alışıp gittiği bu olguya karşı "yabancılaştırılıyor", demektir. Yani seyirci, o olguyu ve o olgu içindeki yaşayan kendisini, bir anda dıştan görür ve eleştirir oluyor; diyelim ardından da gene aynı oyunda, gerçek yaşamda kendisine uygulanan o televizyon gözboyamalarının kimlerin çıkarlarına hizmet ettiğini farkeden seyirci, böylesi gözboyamaların gerçek yaşamda kendisini nasıl insanlıktan çıkardığını insanlıktan çıkararak her türlü baskıyı kader gibi kabul etmesinin nasıl sağlandığını, toplumda ve dünyada insan olarak yönelmesi gereken olumlu yönlere karşı nasıl gözünü bağlayıp saptırdığını vb. bu kez gözünü dört açarak ve dört kat daha zevk alarak "bilinçle" izliyor. (Ya da daha doğrusu, böyle olmalı.)

Bir makalede sade ve düz bir anlatımla bu sağlanabilir belki, ama sanatta bütün bunlar, düz anlatımla asla sağlanamaz; izletilemez bile çünkü. Ve iki kat dikkatle dört kat zevk almayı sağlayamadıysanız, yani yabancılaştırmayı "güzel" yapamadıysanız, o zaman seyirciyi olsa olsa kendi sanat olayınıza yabancılaştırmış olursunuz ki, bu da yukarıda belirttiğimiz gibi, yabancılaştırma filan değildir, batta tam tersidir.

Yani yabancılaştırma, güzel olmadığı zaman yabancılaştırma olmaktan da çıktığı için, ancak eğer güzelse yabancılaştırmayı gerçekten sağlamıştır ve bunu gerçekten sağlayabilmişse başlıbaşına güzel demektir.

Brecht şöyle diyordu: "Seyircinin, önündeki bütün alıştığı verileri, Galileî gibi kuşkuyla gözleyebilmesi için, büyük Galileî'nin avizenin salınışına bakışındaki türden bir yabancı bakış düzeyine varması gerekildir. Avizenin salınımları onu önce şaşırtmıştı. Bu salınımları hiç de böyle beklemiyormuş, ya da bu salınımlardan hiç bir şey anlamıyormuş gibi gelmişti ona; ama işte gene bu yoldadır ki o, (salınımların içerdiği) yasallıklara varabilmiştir. İşte tiyatro da, toplum yaşantısından vereceği imgelerle, seyircinin -zorlu olduğu kadar verimli olan- bu bakışı kazanmasına uğraşmalıdır; seyircide 'çarpıcı bir hayret ve ilgi' uyandırmalıdır; bu ise, pek tanıdık, bildik olan şeyin yabancılaştırılması tekniğiyle sağlanır". Brecht'in Galileî için sözünü ettiği o "yabancı bakış", Einstein'ın bu fotoğraftaki bakışında somutlanıyor sanki. İşte Brecht'in "yabancılaştırma kuramı", seyirciyi, Einstein'ın bu bakış düzeyine yükseltmeyi amaçlamakta.

YABANCILAŞTIRMA NİÇİN "KOLAY" DEĞİLDİR?

Yukarıdaki örneğimizin uygulamasını düşünelim. Öyle bir oyunu sahnelerken, önümüzde pek çok ve çeşitli gerçek yaşam durumunu yabancılaştırma görevi var demektir Aynı bir oyunda (yabancılaştırmanın yalnızca tiyatro sanatına özgü olmadığını aşağıda ayrıca açıklamaya çalışacağım), birbirinden farklı her durum için en iyi ve en güzel yabancılaştırma yöntemlerini arayacağız. Hatta tekil bir durumun değişik değişik açılardan yabancılaştırması gerekecek ve bunun için de gene başka başka yabancılaştırma yöntemleri bulmaya çalışacağız. Daha da incesine girersek, her bir sözdeki her bir önemli ve "seyircinın dalıp gitmemesi, atlayıp geçmemesi gereken" bir bölümün veya sözcüğün, küçük ve ince yabancılaştırmalarla işlenmesi zorunluluğu var.

Brecht'in yabancılaştırma kuramı, bu yöntemlerin hazır reçetelerini vermez hiçbir zaman. Tam tersine, böyle hazır reçetelere başvurmanın yanlışlığını ısrarla belirtir o kuram. Sözgelişi, bir durumda projeksiyon kullanmak en güzel çözüm (en "kolay" demiyorum) olabilir de, bir başka durum için tam tersine yabancılaştırma yapıldığını biç belli etmeyen salt bir oyuncu ustalığı, en güzel çözüm olabilir. Örneğin burada aklıma Brecht'in hasta yatağında sözünü ettiği bir proje geliyor hemen: Beckett'in "Godot'yu Beklerken" oyununu Brecht, projeksiyonla sanhelemeyi tasarlamış.Önde Beckett'in figürleri onun "hiçlik"çi dünya görüşüne göre oyalanıp dururlarken, arkada dünyanın geleceğini kuran somut eylemlerin projeksiyonu verrneyi düşünmüş. Beckett'in dünya görüşümin ve onu yansıtan oyunun bütünüyle yabancılaştırılması yönünde harika bir fikir bu. Güzel. Ama bu modeli yalnız fikir olarak alıp kötü uyguladığınızı düşünün. Ne kadar tersine işler değil mi? Brecht bu modeli tasarlarken, Eisler'in müziği de dahil, her şeyin en ince ve çok deneylice işleneceğini ve en güzelinin aranarak uygulanacağını da birlikte tasarlıyor elbet; ve Berliner Ensemble gücü içinde bunu düşünebiliyor. Ama bu modeli, Brecht dedi diye aynen alıp kötü duyguladınız mı seyirciye: "Yahu şu projeksiyon filan olmasa da güzelim oyunu tatlı tatlı izlesek" dedirtebilecek kadar terse işleyebilir. Oysa örneğin, yalnızca eşyanın ustaca kullanılması bile çok zengin yabancılaştırma olanaklan taşıyor. Öte yandan, oyunculukta da, ille her durumda, yabancılaştırılacak olan (diyelim özel dikkat çekilecek veya çelişkisinin altı çizilecek olan) bir söz ya da söz birimi için, onu seyirciye dönerek söylemek, hiç de çözüm olmayabilir; çünkü bu çok çirkin de olabilir yerine göre. Buna karşılık tam tersine, o bölümü, diyelim arıtı dönük söylemek bile yabancılaştırmayı daha iyi sağlayabilir. dir bu bakımdan. Daha doğrusu, hemen her zaman çelişkiler, düz çözümlerden çok daha yaratıcı olanaklar taşır -ama daha çok çözümlerdir elbette. Çok kere bir oyuncunun bir sözünü yabancılaştırmak, hele bir tavrını yabancılaştırmak, ille o oyuncunun kendi söyleyiş veya hareketiyle sağlanamaz da, sahnedeki ilgili veya karşıt başka oyuncuların bu söz veya harekete o anda gösterecekleri tepki ile en güzel biçimde gerçekleşebilir, vb.

Kısacası, eğer izleyicinin dikkati, eserin kendinden çok, sanatçının yabancılaştırma yapmaya "çabaladığı" izlenimine kayarsa, hele bu çabalama bir de başka estetik yollarla seyircinin dikkatini ve zevkini gene esere yoğunlaştıracak öğelerden bile yoksun ise, işte o zaman bu çaba, yalnız güzel olmamakla kalmaz, yabancılaştırma olmaktan da çıkar. Ama tersine, güzel ve iyi yapıldığında da yabancılaştırma, "zor"luklarına değecek kadar büyük bir zevk ve yarar kaynağı olur seyirciye.

YABANCILAŞTİRMA, ÖZDEŞLEŞME İLE AYRILMAZ BİR BÜTÜNDÜR

Gene yukarıda verdiğimiz örneğe bakarsak, illusyona sokularak olumsuz gerçek yaşam olgularına kendini kaptırıp gitmesi sağlanmış, onlara alıştığı için onları değişmez kader gibi kabullenir duruma gelmiş olan insanları, bunlara karşı yabancılaştırmak, yani insanların, alıştıkları bu olumsuzluklara karşı eleşti-

Ele Verrneyen

Kan grubundan birinin
ilik ıslaklığını taşıyan gömleğinle
o ışıldak cehenneminden
siren uğultusundan
gözleri bağlanıp götürülensin,
Güneşe açılmayan pencereler
gizlerken binbir acıyı
kara bir kutudan karanlık suratıyla bakana
ancak vesikalık suretini verensin

Çözülüp kalın demirlerden
ince bakırlara bağlanan gövden
ve boşanan erbezinde saklayansın herşeyini
Yıldızlarınyurdunda özlenen geceyse
sorguculann elinde, karanlığı ölümün
ve düşlerin korkulu koynunda
hep birileri varken seni nişanlayan
apansız çığlıklarla yırtılan geceden
fırlayıp kaçamayan, yine sensin...

Tanyeriyle dönebildiğin an diğer yanına
görrneye çalış
kapalı pancurlardan bile sızabilen günü
ve onun ipek parlaklığında ipince ipliklerini
gece vardiyasında dokuyanlardan umutlan
yaranı bir gün sarınak adına...

Oktay Akıncı

(Ozanın yakında çıkacak AĞIRSU adlı kitabından)

rel bir tavır kazanmalarına çalışmak ne kadar gerekliyse, gene insanların, (gözleri bağlanarak onlara gösterilmeyen) olumlu yaşam olgularına karşı nasıl gözünü bağlayıp saptırdışam olgularıyla "özdeşleşen", onlara bilinçli bir "duygusal katılımla sahip çıkan" bir tavır ve "heyecan" kazanmalarını sağlamak da bir o kadar gereklidir. Yalnızca gerçeklikteki olumsuzlukları gösterip onları yalnızca yabancılaştıran bir çaba, eleştirel gerçekçilik olarak gene de saygın bir iş olmakla birlikte, gerçekliğin ancak bir yarısını gösterebildiği için, hem gerçekçilik olarak, hem de estetik "tam"lık açısından, eksiklikler taşır. Çünkü, içeriksel "yarım"lık, biçim-içerik-işlev üçlüsünün bütünlüğü ile ancak oluşabilen estetik "tam"lığı da zedelemektedir. Gerçekliği, olumlu ve olumsuz yanlarının çelişkin bir bütünü olarak, ve olumsuzluklara karşı "yabancılaştırıcı", olumluluklarla ise "özdeşleştirici" tarzda, yerine göre yabancılaştırma ve özdeşleştirmeleri diyalektik bir süreci biçiminde işleyip sergileyebilen toplumcu gerçekçilik ise, Brecht'in yabancılaştırma kuramının da özünü teşkil etmektedir.

Buna karşılık, dünyayı ve yaşamı zaten bütünüyle olumsuzluktan ibaretmiş gibi gösterme "sanat"ı, her çeşit gerçekçilikten de uzak, burjuva çöküş sanatının belirgin bir uç noktasından başka bir şey değildir. Bu sanatın yöntemi de, elbette ki baştan aşağı bir çeşit "yabancılaştırma"dan ibaret olabilir. Ama, "yabancılaştırdığı" dünyayı, yeniden gerçekliğe oturtmadığı için ve bunun sorumluluğunu da duymadığı için, yaptığı yabancılaştırma da, aslında yukarıda değindiğim gibi son çözümlemede, ters yoldan gene "illusyon"a varmaktadır. Nasıl mı?

Çünkü dünyaya böyle bakan (veya kendine karşı bile samimi olmadığı için öyleymiş gibi gösteren) burjuva çöküş "sanat"ı, sözde tümüyle "yabancılaştırdığı" o burjuva dünyasından başka bir dünyanın varlığını, olasılığını ve olanaklılığını da yadsıdığı için, işlev olarak son çözümlemede izleyiciye, "eleştirsen de, yakınsan da, başka bir dünya yok, haline razı ol, sevin, otur oturduğun yerde", demiş oluyor; öyle ki, bu sanat, yabancılaştırmanın esas amacının tam tersine, örneğin alıştığı burjuva dünyasına karşı, kazara olumlu insancıl alternatiflerin bilincine vararak ciddi ve gerçekçi bir eleştirel *tavra girmiş* olan izleyiciyi bile, yeniden burjuva dünyasının alternatifsizlik illusyon'una sokmaktadır. Eleştirel gerçekçilik elbette ki böyle sanata karşı bin kez savunulması gereken bir ciddiyet taşıyor. Ve bu nedenle toplumcu gerçekçilik, eleştirel gerçekçilik geleneği üstüne, onun eksiklerini tamamlayarak kurulan ve gelişen, yani yukarıda belirttiğimiz "yarım"lığı, gerçekçiliğin diyalektik bütününe eriştiren bir yöntem oluyor.

Ama, burjuva çöküş sanatının bile kimi yabancılaştırma tekniklerinden, onları doğruya kullanmak koşuluyla sonuna kadar yararlanılabilir. Buna karşılık, yabancılaştırmanın yalnızca tekniklerini (anlatma, karşılaştırma, projeksiyon, kesip araya girme, vb.) taklit edip, bunları yabancılaştırma amacıyla değil de, sırf hıristiyan ya da Amerikan dünya görüşünü ve yaşam tarzını tek alternatif gibi şirinleştirmeye çalıştıkları oyunlarında süsleme amacıyla kullanan (Claudel, Wilder, gibi) sanatçıların, böyle bir katkıları da söz konusu olamıyor. Öte yandan, "herkes ne anlarsa anlasın", gibisinden, salt kendine dönük "anlaşılmazlıklar" sanatının ise, daha da kestirme yoldan toplumsal illusyonculuğun değirmenine su taşıdığı herhalde tartışma götürmez.

YABANCILAŞTIRMA NİÇİN GEREKLİDİR?

Yabancılaştırma, Brecht'in, tiyatro sanatında ve dramaturjide özel olarak "kuram"ını geliştirdiği bir kavramdır. Ama asla ne yalnızca Brecht'in bir buluşu, ve ne de yalnızca tiyatro sanatına özgü bir kavram değildir. Brecht de hiçbir zaman böyle bir savda bulunmamıştır. Tam tersine, bu yöntemin, burjuva sanatında ve tiyatro dışında (örneğin Kafka'nın edebiyatında, gerçeküstücülükte, Dada'cılıkta, soyut resimde, vb.) kullanılışına karşı kendi yabancılaştırma kuramını savunurken Brecht, hep bunu, özellikle toplumcu gerçekçilik yönünde oluşturmaya çalıştığını (yani ötekilerin varlığını yadsımaya girişmediğini) açık açık belirtmiştir. Kaldı ki, Brecht'in sürekli geliştirdiği bu kuram, giderek örneğin Friedrich Wolf gibi Aristoteles'çi tiyatro kuruluşunu toplumcu bilinçlendirme ve bilinçli özdeşleşme yolunda kullanan yazarların oyunlarının uygulanışında da -daha doğrusu, genel olarak illusyon kırıcı yöntemlere özellikle başvurmayan eserlerde de-, o eserlerin temeldeki toplumsal etkilerini her ayrıntıda gerçekleştirebilmek için, "dikkat çekme, farkettirme, altını çizme vb." yöntemler olarak sonsuz olanaklar sağlamaktadır.

Yabancılaştırma, şiirde olsun, edebiyatta veya afişte olsun, karikatürde veya sinemada olsun, gazete makalelerinde veya konferanslarda olsun, hatta sayfa düzeninde veya günlük yaşamımızın tartışmalarında olsun, yaşamın hemen her alanında sık sık başvurulan bir yöntemdir. Ama bunların yabancılaştırma olduğunun farkına bile varmayabiliriz.

Örneğin, İlhan Selçuk'un bir köşe yazısı, okuduğum anda yabancılaştırma için tipik bir örnek olarak dikkatimi çekmişti. Ne yazık ki kesmeyi ihmal etmişim, şimdi anımsadığım kadarıyla aktarmaya çalışacağım, yanlış anımsadığım noktalar için beni bağışlayın. O köşe yazısında, Selçuk çok alışılmış bir sözü ele alıyordu: "Yoksul olmayı mı yeğlersiniz, yoksa çirkin olmayı mı?" gibi bir soruydu bu. İnsan ilk anda bu soruyla karşılaşınca salt bu iki'si arasında bir tercih yapmak için uğraşıp duruyor gerçekten de. Oysa Selçuk, yazısında, "neden ille ya çirkin, ya da yoksul olmak", diye bir karşı soruyla, bu alışılmış soruya bir anda yabancılaştırıyor ve ardından şu açıklamaya giriyordu: Soru, yoksul ya da zengin, çirkin ya da güzel, biçiminde neden konmuyor? Çünkü böyle kondu mu yanıt çok açık ve doğrusu da bu. Ama işte soru hep ilk biçiminde konarak insan ille yalnızca iki olumsuzluktan birini seçmek durumundaymış gibi çıkmaza sokuluyor ve bunu farketmediği sürece de o kısır döngü içinde dolanıp duruyor. Şimdi bu duruma bir kez yabancılaşmış olarak bakabildiniz mi, ister ABD seçimleri için, ister bizdeki "alternatifsizlik" palavrası için kendiniz de çok daha geniş açılı bir bakışa kavuşursunuz. Selçuk bize bu yabancılaştırmayı köşe yazısı yöntemleri içinde yaparken, örneğin İsmail Gülgeç de bir karikatüründe başka bir güzel yabancılaştırma örneği sunmuştu: Birinci karede koyunlar, yapılan vaadlere inanarak (köstebeğin vaadleriydi galiba)bunları birbirlerine sevinçle yineliyorlar. İkinci karede (yanlış anımsamıyorsam) gene, "aman ne güzel, artık serbestçe yurt dışına çıkabileceğiz!" gibi özellikle seçilmiş sevinç ve umutlar yineleniyor. Üçüncü karede ise yalnızca şu görünüyordu: Koyunların hepsi aslında bütün bunları bir binanın içine tıkılmış durumda söylemekteler; ve binanın üstünde "Mezbaha" yazılı. Bu da Gülgeç'in, karikatür sanatı içinde yaptığı bir yabancılaştırma. Böyle yalanların -daha doğrusu ancak kendilerinin dışında küçük bir azınlığa çıkar sağlıyacak vaadlerin ve uygulamaların- illusyonu içinde gözü kapalı sefalete sürüklenen yığınlara, konumlarını bir de gündelik alışkanlıklarının dışında ve geniş açıdan görmelerini sağlayarak, gerçeğin bilincine vardırma yöntemi oluyor bu. Sonu gelmez örneklere bir de Girgir dergisinin, alışılmış "eşkıya" kavramını çarpıcı biçimde yabancılaştıran bir kapak karikatürünü ve John Heartfield'in, Hitler'in "milyonlar benim arkamda!" illusyonunu yabancılaştıran ünlü afişini eklemekye yetineyim.

"eşkıya" kavramının karikatür yoluyla "yabancılaştırılması". (Girgir'dan)

Önemli olan, yabancılaştırma kavramına da geniş açıdan bakabilmek. Yabancılaştırma, izleyeni, alışıp gittiği şeye karşı önce şaşırtarak, "allah allah, bak hele, bunu nasıl düşünmedim, nasıl da dikkat etmemişim şuna, dur hele şimdi bir daha bakayım, vb." dercesine hayrete düşürerek, ardından, gerçeklikteki çok yönlü ilintilere, görünür bağların ardındaki gerçek toplumsal bağlara, yasalılıklara, toplumsal olguların "doğal" değil "tarihsel" oluşuma ve dolayısıyla değişebilir oluşuna, geleceğin gerçek perspektiflerine, daha bilinçle yaklaşmasını sağlamaktır; izleyicinin, "daha yakından görmek için daha uzaktan bakmasını sağlamaktır" da diyebiliriz buna.

Ancak, dikkat ederseniz, hep izleyicide sağlanmak istenen bir bakıştan söz ediyoruz. Yani, bizim, "şöyle bakmak gerekir", demeniz, ya da "doğrusu şudur", demeniz, henüz yabancılaştırma değildir. Hedef, izleyicinin kendisinde o bakışı sağlamaktır. Ben diyeceğimi dedimtatminiyle kendimizi avutamayız. izleyicinin kendisinin farketmesi ve bu farkettiği şeye sahip çıkmasıdır esas olan. Dolayısıyla belki bunu sağlamak için özellikle biz hiç bir şey demiyormuşuz gibi yöntemler bulmak zorundayız.

Kısaca: Bu hedefe ulaşmak için yapılması gerekenden bir eksikliğini, yapmak hedefi bulanık ve anlaşılmaz bırakabileceği gibi, bir fazlası da, izleyicide "kör kör parmağım gözüne" etkisi bırakarak itici olabilir ve tersi tepebilir.

Tiyatroda olsun, basında olsun, sanatın ve yaşamın öteki alanlarında olsun, gerçeğin bilinmesini, anlaşılmasını ve insanların bu yönde yaşamı değiştirme çabalarına katılmasını isteyenler için, yanlışın ve yalanın gözbağcılığına karşı yabancılaştırma yöntemi her zaman gereklidir; ve tam tersine, yanlışın ve yalanın doğruyu ve güzeli karalama, kapatma, çarpıtma, saptırma çabalarına karşı da, insanların doğruyu ve güzeli bulup onlara sahip çıkmalarını, onlarla bilinçlice özdeşleşmelerini, bilinçli bir duygusal katılımla onların içine girmelerini sağlamak da bir o kadar gereklidir. Hele duygu, bu çabada o kadar önemli ve zorunludur ki! Yabancılaştırmanın her çeşit duygulanmaya ve duygulandırmaya karşı olduğunu sanmak kadar büyük bir yanılgı olamaz.

Eğer yabancılaştırma, ilerici bir yöntemse ve gerçekçiliğin bir yöntemi iseki öyledir-, yaşadığımız şu gerçek yaşamda, ilericiler, herkesten bile daha derin, daha köklü, daha şiddetli ve acısıyla tatlısıyla daha sıcak duygular içinde değiller mi? İlerici ve gerçekçi bir yöntem, gerçeklikte, kendi yaşadığı bu en önemli özelliklerinden birine nasıl karşı olur?

Hayır! Yabancılaştırma'nın kırmaya çalıştığı "duygusal kapılma", yalnız ve yalnız, yalana dayalı, sahteliğe dayalı, aldatmacı, sonu aldanmayala bitmeye yargılı ve bu yüzden de zorunlu olarak gözbağcılıkla ve bilinçsiz sürüklenmeyle bağlantılı olan duygusallıktır. Ve buna karşı yabancılaştırma yapan kişi, böylesi duygusallığı kırarken, tersine, güzelle ve doğruyla özdeşleşen duyguyu ise kat kat daha yükseltmek zorunda olduğunu da bilir, bilmelidir.

Yabancılaştırma, zor da olsa güzeldir, gereklidir ve her şeyden önce de son derece "duygulu"dur!

Günümüz Türkiye'sinde Halkoyunları

Halkoyunları Belli Kurumların Değişik Amaçlı ve Fonksiyonlu İletişim Araçlarıdır.

DTCF Halkbilim Anabilim Dalı

Gürbüz Erginer

Günümüze ulaşmış halk oyunlarının temelde majik, ritüel, eğitsel vb. bir fonksiyon üstlendikleri söz götürmez bir gerçektir. Bunun yanısıra bir başka gerçek de, hangi türden bir fonksiyonla yaratılırsa yaratılsın, ilk ortaya konuluşlarıyla halk oyunları bireysel bir düşünceyi, bir kanıyı, bir duyguyu devinime dayalı olarak anlatma, ortaya koyma, sergileme biçiminden kaynaklanmaktadırlar. İlkin dinsel, büyüsel, ekonomik, eğitsel vb. amaçlı olan bu oyunları grupsal sergilenişi mutlak bireysellikten sonra gelmiştir.

Başlangıçta din, büyü, esnaf örgütleri, meslek grupları, yaş grupları, cinse dayalı gruplar gibi, bir tür sosyal sınıflanmanın kimi basamaklarının tekelinde olan oyunlar, giderek şu ya da bu biçimde fonksiyonlarını yitirmişler, çoğunluğa mal olmuşlardır. Çoğunluğa mal olmadan önceki durumlarında, kapalı grupların tüm normları gibi oyunlar da uygulayıcılara özellikle öğretilmiştir. Bir başka açıdan ele alınırsa, bu tür oyunların bünyesinde otoriteye bağlı, özel amaçlı bir kurumlaşma söz konusudur. Oysa, çoğunluğun malı ya da çoğunluğa mal olan oyunlarda oyun, uygulayıcıya özellikle öğretilmez. Uygulayıcılığa aday kişi tarafından öğrenilir. Yani, gerçek halk oyunlarının öğretmenleri özel ders görmezler. Oyunun oynanması gerektiği yerde oyunu sergilerler. Aday bunu izleyerek algılar, kendinden de bir şeyler ekleyetek ya da aslından bir şeyler çıkararak uygular. Bu nedenledir ki, doğal ortamında oyun sergileyen kişiler, çoğu kez ısrarlar üzerine ortaya çıkarlar.

Özetle, halk oyunları temelde belli kurumların değişik amaçlı ve fonksiyonlu iletişim aracıdırlar. Halk oyunlarının kendi başlarına kurumlaşmaları ise, geçen yüzyılın sonunda gerçekleşmiştir. Geçen yüzyılın son yarısında halkların kendilerine yönelen dikkatleri ki, buna "toplumsal içe bakış"da diyebiliriz, fonksiyonlarını geleneksellikleri açısından yitirmiş kurumlardan da kaynaklanarak, halka malolmuş oyunların kendi içinde kurumlaşması sonucunu doğurmuştur. İşte bu noktadan başlayarak kimi kurum, dernek ya da örgütler taklit yolu ile üyelerine bu oyunları öğretmeye, değişik ortamlarda sergilemeye başlamışlardır.

Doğal ortamı ve doğal uygulayıcıları dışında sergilenen oyunlar, aslına ne derecede bağlı kalınırsa kalınsın, bizim anladığımız halk oyunlarından farklılık gösterirler. Çünkü, her şeyden önce oyunun sergilenme ortamı ve amacı değişmiştir. Bu değişiklikler oyunun özüne yansır. Oyunun doğal ortamı dışında kişi ya da gruplarca sergilenişi, bulunulan toplumluk ortamda ruhsal etkileşim ve iletişimi yaratmayan, salt taklitten başka bir şey değildir.

Bu düşüncelerimize dayanarak, konuya ilişkin günümüzdeki kimi kurum ve dernek faaliyetlerinin karşısında olduğumuz çıkarılmamalıdır. Tam tersine bu tür uygulamaların, dejenere edilmemek koşuyla herkesten çok yanında olduğumuzu özellikle belirtmek isterim. Buradaki dejenere sözcüğü ile anlatmak istediğim, ulusal birlik, bütünlük ve dayanışmamızı bozacak biçimli sergilemelerdir. Bir başka deyişle, devinimsel ve görsel iletişimi art niyetle kullanmaktır.

Halk oyunları, halkbilimin araştırma evreni içinde yeralırlar. Bu bilim dalının kimi genellemelerinden yola çıkılarak, halk oyunlarının gelişimlerinden sözedilemez. Tüm kültür öğeleri gibi halk oyunları da yok olurlar, değişirler ya da yeniden yaratılırlar. Söz konusu değişim ya da yaratılma elbette kişi ve kurumlar tarafından gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda diğer kültür öğelerinden edindiğimiz bilgiler doğrultusunda halk oyunlarında da, doğal ortamdaki değişmeler uzun bir zaman diliminde ve çok yavaş oluşacaktır. Doğal ortam dışında ise, değişim ya da yaratma bu işi kendine uğraş edinmiş kişi, kurum, dernek gibi örgütlenmelerin, belli ölçüler içinde asli görevleridir. Çünkü, halk oyunlarının uygulayıcıları toplumun çoğunluğu tarafından beğenilip onaylanacak çağdaş yaratmalara ancak bu yolla ulaşabilirler. Bu düşünce sistemi içinde halk oyunlarının ülkemiz çapında standardizasyonunu onaylamıyorum. Tekdüzelik statikliği getirir; oysa, halk oyunları doğal ortamında olduğu gibi taklitlerinden de dinamik, değişken olmalıdır. Yeni biçimlere, sentezlere bu yolla ulaşılabilir. Oyun da olsa, aynı kültürel öğenin hiçbir değişikliğe uğratılmadan yaşatılması düşüncesi bağnazlıktan da öte bir saplantı olup, olanaksızdır.

Bu bağlamda, kültür ikiliği aşamasında bulunan toplumumuzda, bir başka deyişle geçiş süreci içinde bulunduğumuz bu aşamada yapılması gereken, yukarıda sözünü ettiğimiz çağdaş yaratmalar yanı sıra, halk oyunlarının doğal ortamlarında ve doğal uygulayıcılarınca sergilenişlerinin saptanabilen tüm tür ve çeşitlerinin (varyant ya da asıl) görüntü ve sesle belgelenerek arşivlenmesidir. Bunlara dayalı araştırmalarınsa bilimsel boyutta sürdürülmesidir. Halk oyunlarına ilişkin düzenlemeler ya da uyarlamalar sırasında yöreye katı bir bağlılığı kesinlikle önermiyorum. Yukarıdan beri anlatmak istediğimkonu bu. Bireysel bir oyun grupça, grupsal bir oyun bireyce, tekcinse dayalı oyunlar ikicinsce sergilenebilmelidir.

Halk oyunlarının notasyonu ve buna dayalı yöntemler konusuna gelince. Bu konuyu asıl uzmanlarına bırakmak yerinde olacaktır. Ancak, henüz ülkemiz bu uzmanlar açısından yeterli düzeyde değildir. Konuyu bir kaç kişinin tekeline bırakmak da pek doğru bir uygulama olamaz.

Görüntü ve sese dayalı gerçek belgeler elimizde oldukça, bu konuda ileriye yönelik kaygı taşımıyorum.

Halk oyunları yöresel bir takım özellikler taşıdıkları için, yöresel bölümleme, ayrım ya da sınıflamadan sözedilebilir. Zaten varyant dediğimiz öğenin özelliği, nitelik dışındaki farklılıklardır. ●

A.Ü. Hukuk Fakültesi Arif Sağ Dinletisi

"Halk Türkülerinin derin anlatım gücünü kavradım."

□ *İlk yıllarınızda adınızı arabeskle birlikte duyduk. Bu dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz?*

■ Aslında olay şöyle: 1969'a kadar söylediğim ya da uğraştığım alan türk halk müziğiydi. 69'da Türkiye'de arabeski ilk başlatan kişi oldum. Çünkü o dönem kaderci bir anlayış ve felsefem oldu. Kaderciliği en iyi işleyen müzik arabesktir bence. Şunu da ekleyeyim: İnsanın yedi yaşı ile yirmi yedi yaşı bir olmuyor. İnsan yaşlandıkça bazı şeyleri daha iyi anlıyor. Gençlik yıllarımdan sonra kaderciliği bıraktım. Halk türkülerinin derin anlatım gücünü kavradım. Gerçekçi ve toplumsaldır halk müziği.

□ *Özellikle bağlama usülü çalıyorsunuz. Bu TRT'nin az kullandığı bir düzen. Bu düzeni kullanmaktaki amacınız nedir?*

■ Özellikle üniversite gençliği ve tüm gençlere yönelik olarak bağlamayı sevdirmek istiyorum. Bağlama düzeninin kısır değil, tam tersine en geniş olanaklara sahip düzen olduğunu söyleyebilirim. Bağlama düzeni bundan elli yıl önce kısır ve ilkel kabul edilerek, bırakılmış. Yerine bugün TRT'de kullanılan ve bağlama ustalarının "bozuk düzen" dedikleri akort biçimi benimsenmiş. Yineliyorum: Bağlama düzeni kısır düzen değildir.

□ *Geçtiğimiz yıl halk müziğinin bittiğini öne süren görüşler tartışıldı. Bu konudaki düşünceniz nedir?*

■ Halkın müziği halktan ayrı düşünmemek gerekir. Halk varsa, özgün müziği de olacaktır. Ancak halkın bittiği yerde müziği de biter. Ayrıca şu noktaya dikkat çekmek isterim: Halk müziğinin ilerlemesi için halkın ilerlemesi gerekir.

□ *Çok seslilik konusundaki görüşleriniz?*

■ Çok seslilik ile halk müziği birbirine karıştırılmamalıdır. Halkın kültürünü halk müziği anlatır. Ben bu anlamda halk müziği yapıyorum. Eğer bir aletten aynı anda birkaç değişik sesin çıkması çok seslilikse, elli yıl önce ilkel olduğu gerekçesiyle bırakılan bağlama düzeni daha ilerdedir.

□ *Halk müziği alanında varmak istediğiniz bir nokta var mı?*

■ Ulusal çağdaş türk halk müziğindeki gelişimi sağlamak amacındayım. Bu temeli attıktan sonra gelişimi sürece bırakmak gerekir.

Konuşan: Memet Güzel

"Halkoyunlarında Yozlaşma Olduğunu Sanmak, Gerçeklere Gözlerini Kapatmak olur"

Türk Folklor Kurumu

Nabey Önder

İnsanoğlu dünyaya gözlerini açtığı ve kendini bilmeye başladığı günden beri, yaşantısının kendisine hissettirdiği olaylara çözüm yolları arayıp bulmak istemiştir. Yani gereksinmeler inançları, gereksinmeler gelenek ve görenekleri doğurmuştur.

Yıldırım çarpması, gök gürlemesi, şimşek çakması gibi birçok göksel olaylar, rüya, ölüm gibi birçok ruhsal ve biyolojik durumlar insanları bir düşünüşe ve inanca götürmüştür. Bu düşünüş ve inanç, sonunda insanları arayışa yöneltmiştir. Başlangıçtaki bireysel arayışlar, insanların cemaatler halinde yaşamaya başlamaları ile toplumsal nitelikler kazanmıştır. Aynı konuda benzer şeyler düşünen insanlar belli kurallar geliştirmişlerdir. İşte bu kurallar farklılıklar göstermekle beraber halkın düşüncesinde ilk çekirdeği oluşturmuştur.

Eskilerin yüz yıllar, hatta bin yıllar kuşaktan kuşağa aktardıkları yaşantıları, inançları, esasında eskilerin psiko-sosyal, moral, dinsel, batta mediko-sosyal gereksinme ve anlayışlarını öğrenme ve buna dayanarak gelecek kuşaklar için en doğru yöntemleri bulma bakımından önemlidir.

İşte insanların yaşantısının kendisine hissettirdiği olaylara çözüm yolları arama gereksinmesinden doğan gelenek ve görenekler, daha geniş anlamda folklor ögeleri çok eski zamanlarda oluştuğu gibi günümüzde de oluşabilmektedir. Örneğin Türkiye'deki birçok gelenek ve göreneklerin kökeni bazan Orta Asya'ya, şamanizme kadar uzanmaktadır. Bir kısmı da bilinen devirlerde oluşmuştur, hatta zamanımızda da oluşmaktadır.

Bu yönüyle ele alındığında halk oyunlarımızın da şüphesiz bir geçmişi olmakla birlikte, fertlerin artistik kabiliyetlerine göre günümüzde de gelişmekte ve hatta oluşmaktadır. İşte bu artistik kabiliyete dayanan gelişim ve oluşumdan varyant olayı ortaya çıkmaktadır.

Geçmişi ne olursa olsun günümüzde bir müzik eşliğinde kişilerin vücutlarını belli ritmik hareketler yaparak göstermeye çalışmaları onların artistik özelliklerine, kabiliyetlerine bağlıdır. Hatta bu ritmik hareketleri yaparken kişinin veya kişilerin duyuş, düşünüş ve yorumlayışları da o halk oyununda sürekli varyant olayının doğmasına neden olur.

Halkın düşünce felsefesine bir yönüyle inebilmek için kapalı toplumlardan halk oyunlarını derlemek arşivlemek önemli ve doğru bir yoldur.

Ancak, derlenmiş, arşivlenmiş bu oyunlara dayanarak yeni yorumlar getirmek de yanlış olmasa gerekir.

Kaldı ki derlenen bu oyun olsa olsa bir varyanttır. Kesin olarak halk oyununun doğrusu budur demek bile son derece yanlış olur inancındayım.

Hatta oyunların birileri eliyle notasyona dökülerek standartlaştırılması kuşkusuna kapılmak ta doğru değildir.

Bir yöredeki bir oyun notasyon yoluyla standartlaştırılması o oyunun hep aynı şekilde oynanmasını sağlamaz. Çünkü halk oyunlarında kişilerin artistik kabiliyetleri, duyuşları ve yorumlayışları önemlidir. Varyant olayı var olduğu sürece kuşkular da yersizdir.

Otantik, orijinal, bozulmamış, herhangi bir dış müdahaleye uğramamış demektir. Şurası bir gerçekki, yurt dışı seyahatleri, yurt içi festivalleri, yarışmalar, televizyon programları bu anlamda otantikliği tümüyle ortadan kaldırmaması gereken etkenlerdir. Bunun yanında askerlik, gurbetçilik ve göçlerde otantikliği bozan unsurlardır.

Bütün bunlar oluyor diye halk oyunlarındayozlaşma olduğunu savunmak, gerçeklere gözlerimizi kapamak olur. Bence kelime anlamında otantikliği almamak, yörenin giysi, ritim, figür ve müzik benzerliklerini dikkate alarak değerlendirmek doğru olur. Biraz daha açarsak; bir bölgenin A yöresindeki artistik kabiliyeti olan bir oyuncunun oynadığı halk oyunu ile B yöresindeki artistik kabiliyeti olan bir halk oyuncusunun oynadığı aynı halk oyunu müzik, ritm ve figür benzerliği gösterdiği oranda otantik, fakat varyantlardır.

Folklorun diğer ögelerinde olduğu gibi, halk oyunlarında da köyden kente göç, halk oyunlarını bozmamakta, yozlaştırmamaktadır. Olsa olsa göze biraz daha güzel gösterebilmek için düzenlemeler getirilmektedir. Zaten bir halk oyunu açık seyirlik alanından tek cepheli seyirlik alanına getirildiği an düzenleme gereği doğmuş demektir. Kaldı ki, sunuşta amaçlar da ayrıdır. Açık seyirlik alanında oynayan kişi kendisi için oynar, kentte, bir salonda oynayan oyuncu başkaları için -izleyiciler- oynar.

Bir yörenin bir halk oyunu herhangi bir sanatçı tarafından ele alınıp, o oyunun ritm, figür ve estetiğinden yararlanılarak yepyeni bir olay ortaya çıkarılırsa, bu da sahnelenirse halk oyunu demek doğru olmaz. Bu bir sanat eseridir. Ama halk oyununun ritm, figür ve estetiğinden yararlanılarak ortaya konulmuş bir sanat eseri olur. Bunun dışında her hangi bir yöreden derlenen bir halk oyunu giysi, ritm, figür ve müzik benzerliğini koruduğu sürece oynayan kişi sayısı ile sahne düzenlemeleri ve eşlik eden müzik onun halk oyunu olma özelliğini kaybettirmez. Bir halk oyunu tek bir zurna ile oynanabileceği gibi bir orkestra eşliğinde de oynanabilir, oynanmalıdır. Yeter ki uzmanının elinde düzenlensin, uzmanının elinde sahnelensin. ●

Ergül Çetin

Anımsa

gelecek karanlıkları konuşuyorduk -anımsa-
ardında ne olduğunu bilmediğimiz ya da ne olduğunu
hep kitaplardan öğrendiğiniz bir büyük kapının
önünde bekleşir gibiydik... sanırım biraz telaşlıydık
birden yaşlanmış gibi taşlaşıyorduk saçlarımızla
akan bir filmin durgun bir sahnesindeydik sanki
belgeselleşiyordu hayatımız
mavi bulutlar geçiyordu üstümüzden oysa
uzansak avuçlayabilirdik...

belki bu son buluşmamdır bulutlar ve dağlarla
anımdan geçen bu son gölgesidir martının
tenimde tuz lekeleri son dönüşümdür bu kıyıdan
bırak dalgalansın saçlarım rüzgarda biraz daha
BİRAZ DAHA...

ey dağların, ovaların şarkısı, sıradağların
ve göklerin barışkan şarkısı ey,
bırak balkısın bu yürek şarkınla daha
geniş gökler altında, ay altında, sur altında...

Şarkı

şarkımı yağmurlar söylüyor şimdi orda
çamurlu yollar söylüyor, buğulu camlar
kırpılmış bir bulut söylüyor
yoksunluklarla gelen akşam, ilk yanan yıldız
söylüyor gökte
şarkımı sıradağlar söylüyor şimdi orda
sıradağlar söylüyor ve uzaklıklar, sonsuzluk,
şarkımı bir kadın söylüyor
süzülüp gözyaşları yanağından
şarkımı denizler söylüyor, uçsuz bucaksız
geceler,
kudurmuş rüzgar söylüyor, vahşi dalgalar
küçük bir kızcağız söylüyor şarkımı
solgun yüzümü işleyerek yoksul bir resim defterine
düşlerimde gittikçe uzaklaşan bir ev söylüyor
çatıya dallarla yağan yıldızlar
çekirgeler söylüyor, acı bir ninni gibi karanlıkta
sarı titrek yanan mum söylüyor şarkımı
beyaz bir kadının belli belirsiz beliren yüzü
şeffaf bir çocuk teni, ılık bir nefes söylüyor...

şarkımı yağmurlar söylüyor şimdi orda
çamurlu yollar, buğulu camlar,
buram buram terleyen saçları bir kadının
gittikçe solan, uzaklaşan bir ışıkta
şarkımı uzaklıklar, uzaklıklar söylüyor şimdi.

ÇALIŞAN GENÇLİK Kazanılan yaşam mı

Filiz Sunay

Yasaya göre, "hizmet akdine dayanarak herhangi bir işte ücret karşılığı çalışan kimse" işçi sayılmaktadır. İş yasaları genç işçilerle ilgili açık bir tanım getirmemekle birlikte 18 yaşın altındaki işçiler için özel hükümler içeriyor. Yasaların özel hükümlerini ve kişilik gelişmesinin belirli dönemlerini gözönünde bulundurarak 15-24 yaş arası işçileri genç işçiler olarak tanımlayabiliriz. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1980 yılında yaptığı istatistiklere baktığımızda15-24 yaş arası gençlik kesiminin yüzde 60'ı çalışan gençlik yüzde, 25'i işsiz ve boşta gezer ve yüzde 15'i de öğrenci gençlikten oluşuyor. Çalışan gençliğin sorunları genelde gençliğin ve işçi kesiminin sorunları ile ortaktır. Ancak toplumsal koşullardan etkilenmeleri, işçi oldukları için öğrenci gençlikten ve genç oldukları için de işçi kesiminden farklı olmaktadır.

İşsizliğin işgücü üzerine eşitsiz dağılımı encok genç işçileri etkilemektedir. Gençliğin yüzde 25'inin boşta gezer ve işsiz olduğunu belirtmiştik. İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun 1983 yılında yayınladığı İstatistik Yıllığı'na göre kuruma kayıtlı işsizlerin yüzde 40'ını 20-24 yaş arası gençler, yüzde 15'ini ise 15-19 yaş arası gençler oluşturuyor. Genç işsizlerin tüm işsizlere oranı yüzde 58 kadar ve her yıl yaklaşık 500 bin genç işgücüne katılmaktadır. Gençlerin bir ailenin sorumluluğunu taşımadıkları ve kendilerine bakabilecek bir aileleri olduğu için işsizliğe uzun süre dayanabilecekleri düşüncesi de artık değişmektedir. Ekonomik gelişmeler ailelerine isterlerse yardımcı olmalarından çok çoğunluğu işçi ve memur ailelerinden gelen gençlerin aile bütçesine doğrudan katılımlarını zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde iş bulmak artık bir şans işi olmuştur. Ekonomik büyüme hızının yetersizliği, yatırımların azlığı buna karşın nüfusun hızla artması işsizlik oranını sürekli arttırırken niteliksiz işçi olmaları ve piyasayı yeterince tanımamaları genç işsizlerin iş bulma şanslarını daha da azaltmaktadır. İş piyasasını düzenlemek üzere kurulmuş İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun (İİBK) etkinliği yok denecek kadar azdır. Gereksiz bürokratik işlemler ve bekleme süresinin fazlalığından dolayı iş arayan gençlerin ancak yüzde 16'sı kuruma başvurmakta ve bunlardan iki kişi kurum tarafından işe yerleştirilmektedir. Kurumun etkin olamamasından dolayı gençler yakınları aracılığıyla iş bulabilmektedirler.

İşsizliğin büyük boyutlarda olması yani emek arzının fazlalığına karşın iş olanaklarının kısıtlılığı eşit koşullarda pazarlık olgusunu işsiz yönünde olumsuz etkilemektedir. İşverenler ücreti düşürmek amacıyla genç işçilerin dikkatsiz, sorumsuz, deneyimsiz olduklarını ileri sürerek çalıştırmak istememektedirler. Oysa Milli Produktivite Merkezi'nin (MPM) yaptığı bir araştırmaya katılan gençlerin büyük çoğunluğu çalışmaktan çok, işyeri koşullarının olumsuzluğundan etkilendiklerini belirtmişlerdir. Gençlerin sevdikleri bir işte uygun çalışma ortamında çalıştıklarında çok daha başarılı oldukları saptanmıştır.

İş arayan gençlerin önemli bir bölümü niteliksiz işçilerdir. 1980 yılı Genel Nüfus Sayımına göre iş arayanların yüzde 47,2'si ilkokul mezunu, yüzde 2'si ortaokul mezunu, yüzde 4,7'si sanat okulu mezunu ve yüzde 3,6'sı yüksek okul mezunudur. Yani gençlerin önemli bir bölümü sanat okullarına gidecek durumda değildir. Ekonomik koşulların zorlaması ile çocuk denecek yaşta çalışma yaşamına atılmaktadırlar. Mesleki eğitim ortaokuldan sonra sınavla girilen meslek liselerinde sürdürülmektedir. Meslek liseleri son yıllarda liselere göre daha fazla rağbet görmektedir. Ancak okulda öğretilenler çoğu kez iş yaşamında kullanılamamaktadır. Eğitim süresinin uzunluğu ve ekonomik koşulların dayatması sonucu meslek liseleri önemli bir işlev yüklenememektedir. Bu durumda kısa süreli meslek kursları ya da işe başladıktan sonra verilecek kısa dönemli kurslar zaman kaybına, dolayısıyla işçi açısından maddi zarara yolaçmayacağından daha yararlı olacaktır. Bu tür kurslar yok denecek kadar azdır. İİBK mesleki eğitim olarak yalnızca sakatlar için daktilo kursları düzenlemektedir. Gençlerin mesleklerini işbaşı yaptıktan sonra öğrenmeleri verim düşüklüğüne ve iş kazalarına yol açmaktadır.

İşçi sağlığı ile ilgili yasaları incelediğimizde İş Kanunu'nun 80. maddesi 12-18 yaş arasındaki bütün işçilerin muayeneden geçirilerek işe dayayınıklılıklarının saptanmasını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca 18 yaşına kadar her altı ayda bir muayenelerini hükme bağlamaktadır. İşe alınma sırasında işçinin hastalıklarının saptanması sağlık durumunun işe uygunluğunun ölçülmesi amacıyla sağlık muayeneleri yapılması ve "çalışabilir" raporu verilmesi gereklidir. Ancak fiili durumun yasanın çok gerisinde kaldığı görülüyor. MPM'nin araştırmasına katılan gençlerin yüzde 74'ü işe girerken tıbbi muayeneden geçtiklerini, yüzde 26'sı ise muayene olmadıklarını belirtmişlerdir. İşe girişte yapılan muayenelerse sağlık kuruluşlarının olanaklarının yetersizliği nedeniyle gözle yapılan bir kontrolün ötesine geçmemektedir. 18 yaşına kadar her altı ayda bir yapılması gereken muayeneler, bazı işkolları dışında uygulanmamaktadır, hatta işçilerin kendilerini hasta hissettiklerinde doktora gitmek istemeleri de işten kaytarma olarak görülüp engellenmektedir. Yaşları gereği koruyucu hükmün kapsamına giren ve periyodik muayeneden geçmeyen gençlerin oranı yüzde 51'dir. Alınan önlemlerin yetersizliğine karşın özellikle gençlerin yoğun olarak çalıştığı işkollarında işkoşullarının sağlıksızlığı daha fazla göze çarpmaktadır. Tekstil işkolunda yetersiz aydınlatma, toz, gürültü, nem ve kimyasal maddelerin neden olduğu koku ve zehirli gazlar; matbaalarda gürültü havalandırma yetersizliği ve kurşun gibi zehirli maddeler; ayakkabı imalathanelerinde kullanılan maddelerin çıkardığı zehirli gazlara karşın yetersiz havalandırma gibi koşulların işçi sağlığına etkileri saptanmıştır. Gürültü sinir bozukluklarına, pamuk tozu, boya vb. kimyasal maddeler akciğer ve solunum yolları hastalıklarına, zehirlenmelere yol açmaktadır.

Genç işçilerin sık sık iş değiştirmelerine yol açan en önemli koşullar ücret yetersizliği, sigortasız çalışma ve işverenin tavırlarıdır. Uygulanan ekonomi politikaları sonucu reel ücretlerde sürekli düşüş gözlenmektedir. Buna ek olarak genç ve deneyimsiz oldukları için gençlerin ücretleri genelin daha altındadır. Pazarlık koşulları eşit olmadığı ve iş piyasasını düzenleyen etkili bir kurum olmadığı için işverenler ücretleri düşük tutmaktadırlar. Hatta daha da ileri giderek genç işçileri, sigortasız başka deyişle kaçak çalıştırmaktadırlar.

Sigortalı çalışmanın işçiye sağladığı olanaklar; emeklilik ya da malûl aylığı, sağlık hizmetlerinden ailesi ve kendisi için indirimli yararlanma ve iş kazalarında bakımının yapılmasının yanı sıra, çalışamayacak duruma gelmesi halinde kendisine, ölümü halinde de ailesine maaş bağlanmasıdır. Sigortalı çalışma, işçi için bir gelir olduğu halde işveren için bir maliyet unsuru olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. İşverenler özellikle iş kazalarında işçinin maddi zararını ödemekte dahası işyerinde gerekli önlemleri almaya zorlanmaktadır. İşverenler sigortasız işçi çalıştırarak bu tür masraflı önlemlerden kurtulmakta ve istediklerinde işçinin işine son verebilmektedirler. Sigortalı işçilerin sigortasız işçilere oranını saptamak eldeki verilerle pek olanaklı değil. SSK yıllıklarına göre iş kazalarının ve meslek hastalıklarının son yıllarda azaldığı görülmektedir. Ancak istatistiklerin gerçek durumu yansıtmadığı, sigortaya kayıtsız işçi sayısının oldukça fazla olduğu ve meslek hastalığı ve kazalarının tümünün haber verilmediği gözönünde bulundurulursa, konunun önemi anlaşılacaktır. SSK yıllıklarına göre 1982 yılında 147.118 iş kazasının 1881'i daimi işgöremezlik ve 831'i de ölümle sonuçlanmıştır.

MPM'nin yaptığı araştırmada, gençlere ideal bir çalışma yaşa ndan ne anladıkları sorulduğunda, öncelikle ücretlerin emeklerinin karşılığı olduğu, işyerinin fiziksel koşullarının düzenlendiği, meslek için eğitimin sağlandığı, mesleki hastalık ve iş kazalarına karşı gerekli önlemlerin alındığı bir ortamdan sözetmektedirler. Bu temel istemlerinin dışında boş zamanlarını değerlendirememekten, kültürel etkinliklerin kısıtlılığından, okuyamamaktan, yabancılaşma olgusundan yakınanlar önemli bir oran tutmamaktadır.

Bir insan niçin çalışır sorusunun yanıtı salt yaşamını sürdürmek, fiziksel gereksinimlerini karşılamak için olmamalıdır. İnsan için yaşamın anlamı boş zamanlarını iyi değerlendirebilmekte, kitap, gazete okuyabilmekte, insan ve toplum üzerine düşünce üretebilmekte ve sağlıklı bir toplumun koşullarını oluşturmaya çalışmakta olmalıdır. Oysa yasalar işçilerin demokratik haklarını kazanmalarının en doğal biçimi olan örgütlenme haklarını kısıtlayarak insanca yaşamak istemeyi suç olarak görmektedirler. Varolan yasaların amacı daha çok işvereni ve kârını korumaya yöneliktir. İşçileri korumaya yönelik yasalar salt durumu kurtarmak için yapılmış görünmekte ve uygulamalar denetlenmediği için de fazlaca bir anlam taşımamaktadır. Yaşamlarını kazanmak zorunda olmaları ve işsizlik kaygısı çalışan gençliğin sorunlarına sahip çıkma olanaklarını kısıtlamaktadır. Gençlik kesimi içinde işsizlerle birlikte yüzde 80 gibi önemli bir oran oluşturan işçi gençlik aynı oranda sesini duyuramamaktadır. En doğal haklarının bile savunusunu yapamaz duruma gelmiştir. Bu durumda da çözüm, yine işçilerin varolan yasal haklarını sonuna kadar kullanarak sendikal birliklere katılmaları ve yeni haklar için uğraşmalarıdır. ●

H Ü Tıp Fakültesi Stajyer Doktorları

Sözde İslam Tıp Kongresini Kınıyoruz!

EYLÜL ayı sonlarında, İstanbul'da, "İslam" sıfatı taşıyan bir sözümona tıp kongresinde yapılanlara ve söylenenlere, bilim namusu ve gerçek sevgisi uğruna tepki gösterneden edemedik. Genç hekim adayları olarak sözkonusu kongre platformunu kınıyoruz.

Nedense basına kapalı bir oturumla başlayan, başbakanın besmelesiyle açılan, basbakan, sağlık bakanı ve YÖK başkanı gibi resmi kişiliklerin destek mesajlarını alan bu kongrede, ezan ve Kur'an okunması, toplu namaz kılınması, tepsi içinde törenle kitap yakılması gibi, tıp bilimine ve bilimsel düşünüşe aykırı bağnazlık gösterilerinin egemen olması, ülkemiz tıp topluluğu adına çok üzücüdür.

Kongre platformunda sunulan bildiriler, yapılan konuşmalar ise, yobazlığın ve şarlatanlığın gülünç örnekleri olarak bizleri şaşırtmış ve güldürmüştür.

Bilim adına, tıp adına olmadık sözlerin edildiği, olmadık işlerin yapıldığı böyle bir toplantıya, tıp ve üniversitelerimiz topluluğundan hiçbir tepki gösterilmemiş oluşu da, üniversitelerimizin bugünkü durumunu göstermek bakımından üzücüdür.

Biz genç bekim adayları, olayın suskun kalarak geçiştirilmek istenmesini kabullenmiyor, böyle bir tutumun gelecekte daha vahim gelişmelere zemin hazırlamasından korkuyoruz.

Her şeyden önce kongrenin adındadır sakatlık... Çağımızda "islam tıbbı" diye bir şey yoktur. Sayın İhsan Doğramacı'nın kurucusu ve piri olduğu üniversitemiz dahil, hiçbir tıp fakültemizde, islam tıbbı/hırlstiyan tıbbı/musevi tıbbı diye, ayrı ayrı tıp bilimlerinden sözedildiğini duymadık. Tıp bilimi bir ve tektir, evrenseldir, kızılderilisinden beyazına, çinlisinden siyahına dek bütün insanlığı kapsar. Tıbba islami vs. herhangi bir sıfatın yakıştırılması, ancak tıbbın çağdaş anlamda bir bilim haline gelmesinden önceki zamanlarda düşünülebilir. "İslami tıp" kavramı ancak medrese mantığı içinde geçerlidir, çağdaş üniversitelerin bilimsel ortamında yeri yoktur.

Tıbbın bilimsel atılım yaptığı yeniçağda öteki dinler gibi islam da bilimsel gelişime engel olmuştur. İslam ülkelerinde ortaçağdan sonra bilimlerde ve tıpta hıristiyan Avrupa'sından geri kalmanın nedeni, onlar skolastiğin kabuğunu çatlatıp özgür düşünceye ve nesnel bilimsel araştırmalara yönelirken, bizim bunu başaramayıp medreselerin kör kuyusunda hapsolmamızdır. Bu yüzden, YÖK başkanının önerdiği biçimde Batı'ya sırt çevirmek ve islam tıbbına dönmek, gerçekte, özgür bilimsel düşünceye sırt çevirmek ve medrese skolastiğine dönmek demektir. Sayın Doğramacı'nın kongrede dile getirdiği bu görüş, başkanı olduğu YÖK'ün üniversitelerimizi medreseleştirme politikasıyla bağdaşabilir, ama bilimsel vicdanı sızlatmaktadır.

Kongrede anne sütü konusunda bir kaşık suda fırtına koparılmak istenmesi de anlamsızdır. Her memeli canlı türünde, yeni doğmuş yavrunun en uygun besini doğal olarak kendi ana sütüdür. Bu özellik, yüzbinlerce yıllık biyolojik evrimin bir sonucudur. İnsanlar ampirik gözleme dayalı bilgileriyle, çok eski zamanlardan beri, öteki memeliler gibi bebeklerini emzirmektedir. Öteki memeli türlerinde de analar bunu bilmektedir. Dolayısıyla, Kur'an'ın, "analar bebeklerini iki yıl emzirmeli" hükmünün, bu basit ampirik bilginin yinelenmesi ve genellenmesi ötesinde bir anlamı yoktur. Kongrede, Kur'an'ın bu hükmünün, İslami düşüncenin bilgeliğinin bir örneği olarak sunulması yersizdir. Kaldı ki anne sütünün yeni doğmuş yavru için ideal besin olması, iki yaşına dek emzirmenin yeterli olması anlamına gelmez. 4'üncü - 6'ncı aylıktan başlayarak demir, protein, vitamin gereksinmesinin karşılanması için ek besinlere başlanması zorunluluğunu, yine tıp bilimi saptamıştır. Ülkemizde annelerin beslenme yetersizliği, emzirdikleri bebeğin beslenmesi açısından sorun oluşturuyor. Dolayısıyla ülkemizde anne sütü yanı sıra, inek sütü ve ek besinlerin önemi artıyor. Sayın Doğramacı'nın inek sütü aleyhine konuşması, halkımıza et yerine kuru fasulye yemeyi öneren zihniyetle izdüşüm gösteriyor.

Kur'an'da yazdığı gibi, günde üç kez bal yemenin ya da yaraya bal sürmenin, hastalıkları önlediği türünden şarlatanca görüşler de kongrede ciddi ciddi savunulmuştur. Bal ortalama yüzde, 17 su, yüzde 82 basit şekerler, çok az protein ve B grubu vitaminleri içeren bir doğal besindir. Sindirimi kolay olup zayıf ve iştahsız kimselerde enerji/kalori gereksinmesini karşılamak dışında, hiçbir özel üstünlüğü ve yararı yoktur. Günde üç kez yemekle hastalıkları önlediği savı safsatadır. Yaraya sürülmesi halinde ise, olsa olsa mikrop kapmasına yol açar, iyileşmesine değil.

Tanrıya kendimizi adayarak, tanrı kuvvetiyle radyasyona karşı bedenimizi koruyabileceğimiz savı da bir başka şarlatanlık örneğidir. Elâlem nükleer bombasını Demokles'in kılıcı gibi tepemizde tutarken, bizlere tanrıya inanç vazetmek, ayrıca tehlikeli bir aldatmacadır da. Biz nükleer silahların yasaklanmasını öneriyor, nükleer silahlanmaya karşı tavır almanın bir hekimlik görevi olduğunu düşünüyoruz.

"Nüdizm, yani çıplaklık deri kanserine yol açıyor" biçimindeki sav da çok ucuz bir mantık kullanıyor. Güneş ışınlarına uzun süreler ve aşırı miktarda maruz kalan deri bölgelerinde, deri kanseri gelişme riski yüksektir. Çiftçi, denizci, balıkçı gibi kişilerde daha çok görülür. En çok çıplak gezen kimi Afrika topluluklarında deri kanseri görülme sıklığı, giyinik yaşayan Avrupalı toplumlara göre çok daha azdır. Çünkü açık tenli olmak da bir risk etkenidir. Dolayısıyla olay kongrede öne sürüldüğü denli basit olmayıp, çıplaklıkla deri kanseri arasında dolaysız bir ilişki kurulamaz. Bu sav bir yana, bebeklerimiz sımsıkı sarıp sarmalandığı için güneş yüzü göremez; bu yüzden D vitamini yetersizliğine bağlı raşitizm bizde çok sık görülür. Hekime düşen görev, İslam ülkeleri gibi bol güneşli bir iklim kuşağında, çocuklarımızın ve hepimizin güneşten bol bol yararlanmasını önermektir.

İbadet ve orucun kanseri önlediği savı da düpedüz safsatadır. İbadet etmemek ve oruç tutmamak yüzünden kansere yakalanıyorsak, ömrünün daha ilk yıllarında kansere tutulan çocukları ne yapalım? İki yaşındaki çocuğa namaz kıldırıp oruç mu tutturalım? İbadet ve oruç safsatası bir yana, küçük çocuklarda görülen kimi kanserleri, örneğin kimi böbrek ve kan kanserlerini, tıp bugün yüzde 100'e yaklaşan başarıyla tedavi edebiliyor. Kanserini ibadet ve oruçla önlenebileceği savlarının tıp kongresi kürsülerinde savunulması, insanları erken tanı ve tedavi için hemen doktora başvurmaktan alıkoyacaktır. Kimisi ibadetle vakit yitirecek, kimisi "işini allaha kaldığını" sanarak, umutsuzluğa kapılacaktır. Dolayısıyla, böyle safsataları yayanlar, inandırdıkları insanların hayatlarıyla da oynayarak, hekimlikle bağdaşmayan ağır bir sorumluluk altına giriyorlar.

Dua etmek psikolojik olarak rahatlatıcı bir işlev taşıyabilir. En azından inancı olan kişiler için bu böyledir. Ama stress'den sıyrılmak ve psikolojik olarak rahatlamak için, bugün çok daha etkin ve elverişli yöntemler bilinmektedir. Uyumlu bir toplumsal ilişki başta gelir. Ayrıca müzik dinleme, yaratıcı etkinliklerle uğraşma (resim, spor, çalışma vs.), gerekirse ilaç tedavisi, bugün ruhsal gerginlik ve bozuklukların etkin şifa yollarıdır. Dua etmek, insanın doğa karşısında acz içinde bulunduğu zamanlara özgü bir yöntemdir, bugün işlevini tüketmiştir.

İslam ülkelerinde kadınlarda kanserin daha az görüldüğü savı da temelsizdir. Her şeyden önce bilinmeli ki İslam ülkelerindeki istatistikler yetersizdir. Ayrıca erken evlenme ve erken başlayan cinsel ilişki, toplumsal nedenlerle ve sıcak iklimlerde buluğa erme yaşının daha küçük olması nedeniyle İslam ülkelerinde yaygındır, ve bu jinekolojik kanserlerde bir risk etkenidir. Bazı jinekolojik hastalıklarda elbette fuhuşun rolü olabilir, ama tek başına fuhuş her şeyi açıklamadığı gibi, İslam ülkelerinde çok kadınla evlenme geleneğinin hangi kategoriye girdiği de tartışma yaratabilir. Sünnetsiz erkeklerde sünnet derisi altında biriken smegma maddesinin, kadınlarda rahim ağzı kanserinde etken olabileceği, erkeklerde yine penis enfeksiyonu ve kanserine neden olabileceği bilinmektedir. Bu nedenle, ampirik bilgilere dayalı bir basit temizlik ve korunma önlemi olarak sünnet, değişik toplumlarda eski zamanlardan beri uygulanagelmiş, musevi ve islam dinleri de bu uygulamayı benimsemiştir. Çocuğun doğduktan sonra, musevilerde olduğu gibi hemen sünnet edilmesi tıbbın en sağlıklı ve uygun olanıdır. Son olarak, İslam ülkelerinde kadınlarımız "maalesef" kansere yakalanmaya fırsat bulamadan, bulaşıcı hastalıklar, septik düşük, lohusalık humması, komplike gebelik gibi nedenlerle yitirilmektedir.

Biz genç hekim adayları olarak, bu mektupta dile getirdiğimiz noktaları bugün üniversite camiası içinde tartışma olanağından yoksunuz. Bu nedenle sesimizi size duyurmak istedik. Eleştiri konusu yaptığımız kongre türünden girişimlerle, ortalık ne denli toza dumana boğulsa da, bilimin ve gerçeğin sesi susturulamayacaktır.

Seçimlerden Sonra

NİKARAGUA YİNE SANDİNİST

Nikaragua seçimleri, Demokratik Koordinasyon Komitesi'ni (CDN) oluşturan üç muhalefet partisi tarafından boykot edilmesine karşın, 4 Kasım' da yapıldı.

Bilindiği gibi Devlet Konseyi, Temmuz'un ikinci haftasında, geçen Mart ayında kabul edilen seçim yasasına karşı muhalefet partilerinin yaptığı değişiklik önerilerini tartıştı. Sosyalist Parti (PSN), Bağımsız Liberal Parti (PLI) ve Komünist Parti (PCN) yalnızca bazı önlemler önermelerine karşın, CDN tümüyle yeni bir yasa önerdi. Tartışmalardan sonra, bazı değişiklik önerileri de kabul edildi. Yüksek Seçim Konseyi'nin üye sayısı üçden beşe çıkarıldı. Böylece daha çoğulcu bir katılım sağlanmış oluyordu. 1 Ağustos-1 Kasım olan kampanya süresi bir haftadan fazla bir süre daha uzatıldı. Partiler için radyo ve televizyonda propaganda süresi ve partilere yardım fonu artırıldı. Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (FSLN) önerisiyle, enaz oy alan partilerin başkan ve başkan yardımcılarının Ulusal Meclis'de yeralmaları bile kabul edildi. Her parti ne kadar oy alırsa alsın, Meclis'de temsil edilmeyi güvenceye almıştı.

Devlet başkanı Daniel Ortega, 19 Temmuz'da, ülke içinde seyahat hakkının serbest bırakıldığını ve 1982 Mart'ından sonra askıya alınmış olan politik örgütlenme hakkının yeniden tanındığını duyurdu. 6 Ağustos'da gösteri ve toplantı yasağı kaldırıldı. Böylece, sabotaj ve kargaşalık çıkarma suçlarıyla ilgili üç madde dışında, 1979'da hazırlanan Temel Yasa'daki kişi hak ve özgürlükleri yeniden sağlanmış oluyordu. Genel af yasasıyla da, silahlı direniş gösteren karşı devrimcilerin ülkeye ve sivil yaşama geri dönebilecekleri açıklandı. Yalnızca, sivil halka karşı suç işlemiş olanlar, ekonomik sabotaj suçluları ve karşı devrimcilerin liderleri genel affın dışında tutuldu. Ulusal güvenliğe zarar verebilecek askeri bilgi dışında, sansür de kaldırıldı. Muhalefet gazetesi La Prensa'nın eleştiri düzeyi bile, sansürün esnekliğini kanıtlar- ki bu gazete FSLN'ye, hükümete ve yerel örgütlere karşı oldukça saldırgandır.

Seçmen kayıtları 27-30 Temmuz tarihleri arasında tamamlandı. 45 bin gönüllü 3918 seçim merkezinde görev aldı. Muhalefet partilerinin yolaçtıkları engellere karşın, toplam 1,670,000 seçmenden yaklaşık 1,560,000'ı kaydedildi. Seçmen yaşı 16 olarak belirlendi. Yüksek Seçim Konseyi üyesi Dr. Leonel Argüello, "Gerçek anlamıyla ilk kez yapılacak olan özgür seçimlere katılım için halkın çok istekli olduğunu," söylüyordu.

Bu arada seçim yasası, başkanlık, başkan yardımcılığı ve ulusal meclis için adayların kayıt süresini 25 Mayıs - 25 Ağustos olarak saptadı. Kısa süreli uzatmalara karşın, CDN'deki üç partinin ortak adayı Dr. Arturo Cruz, "koşulların uygun olmadığını," öne sürdü ve seçimden çekildi. Seçimleri boykot eden CDN ittifakı, Liberal Parti, Sosyal Demokrat Parti ve Sosyal Hristiyan Parti'den oluşuyor. Henüz yasal durumu olmayan, Muhafazakar Parti'nin bir grubu da CDN ile yakın ilişki içinde bulunuyor.

Sandinistlerin seçimi büyük bir çoğunlukla kazanacağı kesindi ve sonuç da öyle oldu. FSLN oyların yüzde 68' ini aldı. Geri kalan oylar beş küçük parti arasında paylaşıldı. Bağımsız Liberal Parti ikinci, Muhafazakar Demokrat Parti üçüncü sırada yeraldı. Sosyalist Parti, Komünist Parti ve ML Halk Eylem Hareketi daha sonra sıralandılar.

İkinci sırada yeralan Bağımsız Liberal Parti, eleştirilerini ekonomik yönetim, ülkenin askerileştirilmesi ve insan haklarının çiğnenmesi noktalarında toplamıştı. Ayrıca zorunlu askerliğin kaldırılması ya da değişiklikler yapılmasını da istiyordu.

Ayrıca kampanya süresince sağ partiler, FSLN'nin büyük kaynaklara sahip olmasını eşitsizlik olarak niteliyordu. FSLN yandaşlarının diğer parti adaylarına baskı yaptıkları da eleştirilen noktalardandı.

FSLN yöneticileri, bu eleştirileri hoşgörüyle karşıladı ve her alanda karşılıklı konuşmalarla yanıt verdi. Bu tartışmalarla, değişik partilerin yandaşları arasındaki çelişkilerin azaltılmasına çalışıldı.

Dr. Arturo Cruz ise, sağ kanat partilerin adayı olarak, yaklaşık bir yıldır ülke içinde ve uluslararası alanda neredeyse göklere çıkarıldı. CDN partileri Cruz'un başkanlığında biraraya geldiler ve Sosyal Hristiyan Parti'nin ara sıra muhalefetine karşın, ortak bir eylem programı onayladılar. Dış basında yeralan bilgilere göre, Cruz ve CDN partilerinin diğer liderleri, seçimlerde bulunmayı hiç düşünmediklerini kabul ediyorlardı. Onlar sadece yarıştan çekilmeden önce seçim kampanya ortamından yararlanmayı hesaplamışlardı. CDN beklendiği gibi, temel talebinin tüm partiler ve politik hareketlerle, CIA tarafından desteklenen karşıdevrimci silahlı çeteleri de kapsayan ulusal bir diyalogdan yana olduğunu açıklamıştı. Ne var ki, Cruz ve CDN kendilerini tarafsız, arabulucu olarak niteleseler de, Nikaragua Demokratik Gücü (FDN) ve Nikaragua Demokratik İttifakı (ARDE) adlı iki karşıdevrimci örgüt Cruz'un adaylığını destekleyeceklerini açıklamışlardı. Bu yalnızca sağ muhalefeti birleştirme çabası değil, muhalefetle silahlı karşıdevrim güçleri arasında bağlantılar kurma çabasıdır. CDN karşılıklı iyi niyet çabalarını ve görüşmeleri sürekli yokuşa sürerek, gerçekte hile yoluyla seçimleri baltalamaya çalışmıştı.

Ne var ki, FSLN ve Seçim Konseyi sözcüleri, seçimlerin ertelenmesinin işgal için bir gerekçe olacağına dikkat çektiler. ABD müdahalesi için bundan iyi fırsat olamazdı. Reagan yönetimi de seçimleri boykot edenleri desteklediğini açıkça belirtti.

Şimdi karşıdevrimcilerin saldırılarını artırması bekleniyor. ABD askeri varlığı büyüdükçe bu tehlikede büyüyecek. El Salvador, Honduras ve Kosta Rika'daki anti-Sandinist unsurlar güçlendikçe, Nikaragua çevresindeki kıskaç da güçlenebilir. Gelgelelim, Nikaragua halkının özgür iradesi, devrim düşmanlarının niyetlerini 4 Kasım'da nasıl boşa çıkarmaya yettiyse, gelecekte de sonsuza dek devrimi koruyacak tek güç olacaktır. ●

*Africasia dergisinden yararlanarak, derleyen: Ertan Yılmaz

"Reagan, 'Orta Amerika, SovyetlerBirliği, Küba ve Nikaragua'nın yarımkürede komünizmi zorla yerleştirmek için yaptığı kaba girişimin merkezi haline gelmiştir' diyor. Durum bizi etkilemiyor mu?"

Reagan'ın sözü apaçık olarak doğruluktan uzaktır. Washington Post'a göre Reagan'ın kendi yönetimindekiler bile, onun, Sovyet ve Küba askeri varlığı konusundaki tahminlerini kuşkuyla karşılıyorlar.

Gerçek nedir? Her şeyden önce, Orta Amerika da Sovyet ya da Küba üssü yoktur! CIA'nın kendi istatistikleri bile -ki abartıcı yönü ile tanınır- sadece 100 Sovyet vatandaşının (askeri oldukları kesin değil) Nikaragua'da bulunduğunu gösteriyor. Ayrıca New York Times gazetesi de bölgedeki Sovyet varlığının "minimum" olduğu görüşünde. Nikaragua'da Kübalı danışmanların sayıları en çok 500'dür, büyük bir olasılıkla 200'den az.

Bunu, ABD'nin bölgedeki korkunç askeri gücüyle karşılaştırın: 1983 Kasım'ında bölgede ve Karayipler'de 40 000'e yakın Amerikan askeri vardı. ABD, Latin Amerika askeri komutanlığını Panama'da bulunduruyor; bunlar arasında sekiz ayrı merkez ve eğitim okulları var. Bir tek Honduras'taki 10 askeri Amerikan üssü "geliştirilmekte" ve yenileri de yolda. Bunların dışında, Orta Amerika'ya vuruş gücü yetecek yakınlıkta beş ayrı askeri üsse sahip -Küba'nın ta kendisindeki Amerikan üssü dahil-! Bunlara, Orta Amerika kıyılarında devriye gezmekte olan iki Amerikan filosunu da ekleyin. Son edinilen bilgilere göre Pentagon, önümüzdeki dört yıl süresince Orta Amerika ve Karayipler'de yeni askeri tesisler kurmak amacı ile 140 milyondolar harcamaya niyetleniyor.

Böylesine büyük bir Amerikan askeri gücü ülkeyi tehdit ederken Nikaragua'nın kendi savunma kapasitesini geliştirmek istemesine şaşırmak olası mı? Emekli deniz yarbayı John H. Buchanan, Nikaragua askeri gücünün tümüyle savunmaya yönelik olduğunu söylüyor. Gerçekten de Nikaragua, komşuları ile saldırmazlık anlaşmaları imzalamaya uğraşıyor ve geçenlerde bunu Kosta Rika ile gerçekleştirdi. Yani, contra'ların ve CIA'nın hücumları 1 000'in üzerinde Nikaragualıyı öldürmüşken, Nikaragua'nın kendi sınırları dışında tek bir yayılma girişimi olmamıştır.

Öyleyse şimdi sormak gerekiyor: Niçin Reagan Küba konusunda böylesine öfkeli? Küba, üzerinde 9 milyon insanın yaşadığı küçücük bir ada. Küba bugüne dek ABD'ye karşı hiçbir saldırıda bulunmadı ve böyle bir şey de onlar için çılgınlık olurdu. Küba, ABD-arkalı diktatöre karşı koymuş bir ülke örneği. ABD ile iyi ilişkiler kurmaya kalkıştı ve geri çevrildi; ekonomik ambargoya alındı. Ekonomik yardıma olan gereksinmesi çok büyüyünce, Sovyetler Birliği'nden yardım istedi. Küba ile ABD'nin farklı toplumsal yapıları olsa bile iyi ilişkiler kurmalarını önleyen bir şey yok. Eğer ABD, Çin Halk Cumhuriyeti ile gayet güzel geçinebiliyorsa, niçin Küba ile geçinemesin?

"Eğer komünist saldırısı Orta Amerika'daki gerçek sorun değilse, Ronald Reagan ne yapıyor, neden yapıyor?"

Reagan, son yıllarda ABD tarafından politik ve ekonomik olarak yitirilmiş gücü ve etkinliği askeri olarak kazanarak, büyük iş çevrelerinin -ABD'de kurulmuş çok uluslu şirketlerin- çıkarını korumayı amaçlıyor. ABD, Vietnam savaşının etkilerinden ve oradaki büyük yenilgiden asla kurtulmuş değildir. 50 000 Amerikalının (ve 1 milyonu aşkın Vietnamlının) yaşamlarına ve 150 milyar dolara mal olan bu savaş, memleketimizi ekonomik ve politik olarak çok zayıflattı. O zamandan beri hükümetimizin etkinliği, prestiji ve yasallığı tüm dünyada düşüş göstermektedir.

Reagan'ın yönetiminde ekonomimiz, bir kez daha üretici olmayan ama, öldürücü olan savaş endüstrisinin elleriyle talan ediliyor. NATO müttefiklerimizle ilişkimiz, nükleer başlıklı füzelerin yerleştirilmesi ve Avrupa ekonomilerine olumsuz etkide bulunan Amerikan para ve ticaret yöntemlerinden ötürü her zamankinden kötüye gitmiştir. Ortadoğu'da Reagan'ın Lübnan hezimeti, ABD'yi basit bir silah tüccarı durumuna düşürmüştür. Reagan'ın Afrika'daki en iyi müttefiki, evrensel olarak kınanan Güney Afrikalı ırkçılardır.

Bu durumda Orta Amerika, ABD'nin tek egemen güç olduğu biricik bölge oluyor. Ama orada da ülkeler ve halkın desteğini taşıyan eylemciler, Amerika'nın geleneksel "muz cumhuriyetleri" görüşüne meydan okumaya başlamışlardır. Ne pahasına olursan olsun Reagan, çokuluslu şirketlerin rahatça iş gördüğü, büyük kârlar edindiği bu son "otlak"ı, olduğu gibi korumakta kararlıdır. Reagan'ın Orta Amerika'da savunduğu şey, çokuluslu şirketlerin bölgeyi kendi kalkınmaları, pazarları ve tüm yarımküreyi içeren ucuz işgücü olarak kullanmalarını içeren düzenin sürmesidir.

Reagan'ın Orta Amerika'yı büyük iş çevreleri için güvenilir olarak tutma isteğini gerçekleştirebilmesi için üç askeri basamak var:

1. Somoza zamanındaki askeri güçlerin yönetimindeki ve CIA tarafından desteklenen 14 000 kiralık asker ve ülkede yaratılacak politik ekonomik dengesizlik ile Nikaragua yönetimini devirmek.
2. El Salvador ordusunu donatarak, FMLN/FDR öncülüğündeki karşı koyucu güçleri yoketmek.
3. Bölgedeki ABD askeri varlığını genel olarak artırmak.

Bu planı yürütmek için Reagan, birçok kez ABD'nin kendi yasalarını ve uluslararası yasaları çiğnemiştir. Nikaragua'nın Dünya Mahkemesi'ne getirdiği davanın sonuçlarına uymayarak, Reagan' senato tarafından onaylanmış 1946-Başkanlık bildirisine aykırı hareket etmiştir. Nikaragua limanlarını mayınlayarak ve contraları oluşturarak, Reagan yönetimi, Birleşmiş Milletler kararlarına ve Amerikan Devletleri Örgütü'nün yasalarına aykırı davranmıştır. Reagan, Amerikan kongresine El Salvador'da Amerikan askerlerinin görev aldığını bildirmeyerek Savaş Güçleri Yasası'nı da çiğnemiştir. Büyük bir olasılıkla bu yönetim, Honduras'ta askeri tesisler kurmak için bu amaçla oluşturulmamış fonlar kullanarak aynı yasayı bir kez daha kulakardı etmiştir. 1980 İstihbarat Yasası'nı ise, senatoyu Nikaragua'daki "operasyonlar" konusunda bilgi vermekte altı hafta geciktikerek çiğnemiştir.

Reagan Neyi Saklıyor?

"Reagan'ın dediğine göre, durdurmak istediği tekşey, Nikaragua'dan El Salvador'a silâh akışıdır. Oysa siz onun, tüm Nikaragua yönetimini devirmek istediğini söylüyorsunuz. Hangisi doğru?"

Reagan genellikle Nikaragua yönetimini devirmeyi değil, El Salvador'daki direnişçi güçlere bu ülkenin yardımını önlemeyi amaçladığını söyler. Ama, 21 Temmuz 1983 günü yaptığı basın toplantısında, Nikaragua'da Sandinist hükümetin başta kalmasının kabul edilemeyeceğini söyledi.

Amerika Birleşik De

Yararlı bir ör onun yayın o ta

USOCA ve CENTRAL AMERIC ALERT

USOCA U.S. Out of Central America (ABD Orta Amerika'dan Dışarı) sloganını oluşturan sözcüklerin baş harflerinden oluşuyor. Merkezi San Fransisko*'da olan ve herhangi bir politik gruba bağlı olmadan kendi olanakları ile Amerika'nın savaşçı politikasına karşı muhalefeti genişletmeye çalışan bir örgüt. Kendi kuruluş gerekçelerini şöyle açıklıyorlar: "USOCA, acil bir durumda doğdu. Reagan yönetimi, Sovyetler Birliği ile yapılabilecek bir nükleer savaş kazanabileceği gibi çılgınca bir inancı açıklamışt Askeri bütçe önceden hesaplanmam kabarıklıklara gidiyordu. Kamuoyunu görüşlerini hiçe sayan başkanlık yönetimi, ti yeryüzünde Amerikan askeri egemenliğ kurmayı tasarlıyordu. ABD-Sovyet ilişkisi hızla kötüye gittiği bu zamanda insan nesli yokolması tehlikesinin artması, bizleri USOC oluşturmaya yöneltti." Örgütün 1983 yıl temmuz ayında ilk sayısını çıkarttığı Ce America Alert aylık gazetesinde USOCA'n acil görevinin, Orta Amerika'da yeni bir Vie yaşanmasını önlemek olduğu belirtildi:

* USOCA National Office,

ORTA AMERİKA KARIŞIKLIĞI A

Here's anothe

(Duarte iç

letleri
'ndeki
ütü ve
ganını
ıyalım

Central America Alert
Vol. II, No. 4 JUNE 19
Reagan and the Big Lie in Central America

atı yarımküresinin geleceği, Nikaragua'da yatıyor.
ğer Reagan yönetimi, eğitim görmüş paralı
skerleri, kukla diktatörleri ve profesyonel
yalancıları ile Nikaragua devrimini durdurmayı
başarırsa; El Salvador, Guatemala, Meksika ve
ABD halkları için gelecek karanlıklaşacaktır."

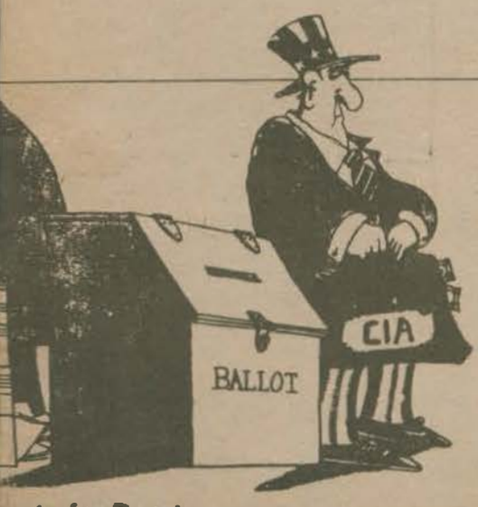
ABD'nin beş ayrı bölgesinde örgütlenmiş olan USOCA, yardımlar, gelir getirici kültürel eylemler -geçtiğimiz yaz düzenlenen ve büyük ilgi gören Pete Seeger konserleri gibi-, çeşitli malların ve yayınların satışları ile çalışmalarını sürdürmek için yeterli geliri sağlıyor. Amerikan kongresinde sesini duyurmak ve Orta Amerika konusunda büyük çoğunluğu yeterli bilgiden yoksun olan Amerikanlı alkını aydınlatmak işlevini yüklenen USOCA, Nikaragua'ya "durumu yerinden görmek" gezileri düzenliyor ve ülkeye tıbbi malzeme yardımı yapıyor. Aşağıda göreceğiniz yazı, Central America Alert'in Ağustos-1984 sayısından kısaltılarak alınmıştır ve Amerikan halkına "soru-yanıt" yöntemiyle bilgi vermek amacıyla hazırlanmıştır.

0 16th St., Suite 7, San Francisco, CA 94103.

KONUSUNDA
DINLATMAK

Ed McCAUGHAN —
BATTA MARTINEZ

Derleme ve Çeviri: GÜRHAN UÇKAN

vote for Duarte.

ir oy daha!)

Aynı ay, ABD'nin Birleşmiş Milletler'deki büyükelçisi Jeane Kirkpatrick, Sandinista'ların yenilmesinin bir zorunluluk olduğunu belirtti. Bunlardan başka, CIA'dan en az 75 milyon dolar alan contralar, açıkca ve defalarca amaçlarının Nikaragua yönetimini devirmek olduğunu söylüyorlar.

Ayrıca, eski CIA-araştırmacısı, David Mac Michael - Orta Amerika'daki politik ve askeri gelişmeler uzmanı- son zamanlarda kendisiyle yapılan konuşmalarda, "El Salvador'daki direniş eylemlerinin Nikaragua tarafından yapıldığı, planlandığı ve maddi yardım gördüğü şeklindeki Amerikan yönetiminin varsayımları tümüyle gerçek dışıdır," dedi. Henüz bir yıl önce CIA'da çalışmış olan MacMichael şu saptamada bulunuyor: "Yönetim (ABD) ve CIA, El Salvador'a silah gönderdikleri iftirası ile Nikaragua yönetimini devirmek amacını yasal hale getirmeye çalışıyor."

Reagan'ın Savunma sekreter yardımcısı Fred Ikle bile El Salvadorlu gerillaların silahlarının yüzde 50'sinin, El Salvador ordusundan ele geçirilmiş Amerikan silahları olduğunu kabul etti.

"Eğer Sovyetlerve Küba OrtaAmerika'yı karıştırmıyorlarsa, niçin bu bölgede bu denli yaygın huzursuzluk var?"

Orta Amerika, giderek artan yoksulluktan, gelir dağılımındaki adaletsizlikten ve başka ABD olmak üzere tüm gelişmiş ülkelere kendi kaynaklarını kaptırmaktan çeken bir bölge. Şu üç örneğe bakalım:

1. El Salvador'da nüfusun yüzde 2'si, ülke topraklarının yüzde 60'ını elinde tutuyor; nüfusun yüzde 65'i ise tamamiyle topraksız. Kırsal kesimde yaşayan halkın yüzde 84, yılda 225 dolardan az para kazanıyor. Amerikan yönetimi, baştaki oligarşileri yıllardır destekliyor. Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi/Demokratik Devrim Cephesi (FMLN/FDR) gibi geniş halk eylemlerinin doğmasını zorunlu kılan koşullar bunlar.

2. Guatemala: ABD'nin desteklediği bir başka askeri hükümet. 1954 yılında ABD, ülkede toprak reformu yapmaya çalışan, seçimle başa gelmiş hükümeti devirdi. O yıldan bugüne dek hükümet ve yarı askeri sağcı güçler 100 000 kişiyi öldürdüler! Nüfusun yüzde 80'i yetersiz gıda alıyor ve ortalama yaşam süresi 49 yıl.

3. Nikaragua: Somoza ailesinin 40 yıllık diktatörlüğü süresince bu ülkedeki durum, El Salvador ile Guatemala'nınkiyle aynıydı. Bu koşullar Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (FSLN) oluşmasına yol açtı. Örgüt adını, 50 yıl önce Nikaragua'ya çıkan Amerikan deniz güçleriyle çarpışmış olan Augusto Sandino'dan alıyor. 1979'daki zafere dek Sandinista'ların Somoza ailesini devirme uğraşında 50 000 kişi yaşamlarını yitirdi.

"Peki, Sandinistalar ve El Salvadorlu gerillalar komünist değiller mi?

Hayır. Her iki grubun da temel ilkelerini şöyle özetlemek olası:

1. Özel sektörün ülke ekonomisine ve halkın temel gereksinmelerine katkıda bulunmayı kabul ettiği bir karma ekonomi. Örneğin Nikaragua ekonomisinin yüzde 70'i özel kişilerin elindedir.

2. Çalışan sınıfın ve köylülerin ağır bastığı, çok partili bir demokratik yöntem. Çoğulcu demokrasiye olan inancın kanıtı, Nikaragua'daki bugünkü savaş koşullarına karşın muhalefet partilerinin (Tutucu ve Sosyal Hristiyan Parti gibi) varlığıdır. Aynı şekilde El Salvador'un FMLN/FDR'i, sosyal demokratların, liberallerin, marksistlerin ve hristiyan demokratların geniş koalisyonundan oluşmuştur.

3. Ulusal egemenlik ve herhangi bir güce ya da bloğa bağlı olmayan tarafsızlık, her iki örgütün de dış politika anlayışıdır. Nikaragua'nın dış ticaret yaptığı ülkelerin çeşitliliği, bunun kanıtıdır: Dışsatımının yüzde 13'ü, Orta Amerika ortakpazar ülkelerinedir; yüzde 24'ü Batı Avrupa'ya, yüzde 24'ü ABD'ye ve yüzde 6'sı sosyalist COMECON ülkelerinedir.

"Seçimlerden sonra El Salvador daha demokratik değil mi? Biz bu hükümeti desteklemeyelim mi?"

Hayır. The New Yorker dergisine göre, seçimler demokratik değildi. Halk, seçime katılmaya zorlandı. Kimlik kartında oy kullandığını gösteremeyenler, tutuklandı ve hatta öldürüldü. Oy verme her yerde gizli olmadı. Gerçek muhalefet, ölüm korkusundan ortaya aday koyamadı. Ve CIA, kazanan adaylara toplam 2.1 milyon dolar vererek, sonucu güdümüne aldı.

Reagan, El Salvador başkanı Duarte'yi demokrat-reformcu olarak tanıtmaya çalıştı. Gerçekler durumun tam tersini gösteriyor. Newsweek gibi kaynaklar, sivil halktan son dört yıl içinde öldürülen 40 000 kişinin, hükümet güçlerince öldürüldüklerini gösteriyor. Bu yılların bir bölümünde Duarte başkandı ve The New York Times, onun başkanlığında geçen yılları, ülke tarihinin en kanlı yılları olarak niteliyor. Duarte, general Vides Casanova'yı savunma bakanı yaparak, bilinen kişiliğini koruyor olduğunu kanıtladı. Bilindiği gibi general Casanova, 4 Amerikalı rahibenin öldürülme olayını örtbas etmekle görevlendirilmişti.

"Domino Teorisi, Orta Amerika'daki bir devrimin, diğerini doğurduğunu içeriyor. Bu durumda ABD'nin bir yerde dur demesi gerekiyor. Doğru değil mi?"

Eğer halk yöneticiler ve ekonomik koşullardan hoşnutsa, devrim olmaz. Yoksulluk, gıdasızlık, işsizlik ve halkı ezen hükümetler başlatır devrimleri. Bu bir "domino etki-tepkisi" değil, devrim yaşamış her ülkede görülen toplumsal koşullardır.

Bu konudaki gerçeği, Nikaragualı önder Sergio Ramirez'in ağzından dinleyelim: "Orta Amerikalı bir başka ülkedeki köylünün, Nikaragua'da topraksız köylülere toprak verildiğini -kendisi gibi baldırıçıplak köylülere- duymasını nasıl önleyebilirsiniz? Kendi çocukları çiçek hastalığından, mide bozukluklarından ölürken, bizim çocuklarımızın aşılandıklarını öğrenmesini nasıl engelleyebilirsiniz?" Ramirez bizlere, Amerikan Devrimi'nin tüm dünyaya yayılmış olduğunu anmsatıyor. İşte Başkan Reagan'ın uykularını kaçıran gerçek bu.

"Öyleyse ABD'nin Orta Amerika politikası ne olmalıdır?"

Diğer ülkelerinin sınırlarına ve bağımsızlıklarına saygı ilkesi ile başlamalıdır -1776'da uğruna devrim yaptığımız kendi ilkemiz ile-.

Eğer bu ilkeye halâ bağlıysak, Orta Amerika'daki politikamız Contadora grubu ülkelerinin (Venezuella, Meksika, Panama ve Kolombiya) çabalarına destek olmamız gerekir. Bu da, ülkelerin bağımsızlıklarına ve kendi yönetimlerini kendilerinin kurmalarına saygıya dayanan barışçı görüşmelerle olur. Kibalılar, Nikaragualılar ve El Salvadorlu gerillalar, bölgedeki tüm yabancı askeri danışmanların geri çekilmeleri gibi temel isteklerde görüş birliği içindeler. Bir tek Reagan yönetimi buna yanaşmıyor, çünkü bölgedeki askeri danışmanların büyük çoğunluğu Amerikalı.

ABD, bölgedeki tüm üstü örtülü askeri yardımları ve açık desteği bırakmalıdır. Yani Nikaragua'daki contra'lara, El Salvador ve Honduras hükümetlerine arka olmayı kesmelidir.

Kamuoyu yoklamaları, Amerikan halkının yüzde 70'inin Orta Amerika'daki ABD varlığına karşı olduğunu gösteriyor. Orta Amerika'nın askeri yığınağı 2 milyar dolara patlamıştır; bu para ile 70 000 kişiye iş sahası yaratılabilirdi ya da eğitim, sağlık ve barınma harcamalarındaki kısıtlamalara gerek kalmazdı. Reagan'ın Orta Amerika politikası şimdiden birçok Amerikalının yaşamına malolmuştur; müdahale durdurulmazsa, daha birçoklarının da yaşamlarına malolacaktır. ●

YÜKSEK OKUL GENCİNİ BEKLEYEN TEHLİKELER

Ataman Tangör

18-20 yaş grubundaki yüksek okul genci çocukluktan erginliğe doğru giden yolda karşısına çıkan köprüyü, yani yüksek okul sürecini geçmek durumundaki bir kişidir. Bu köprü ne denli sağlam ve güvenli olursa, geçiş de o denli sağlıklı olur. Yüksek okul genci henüz üretime, üretim ilişkilerine doğrudan katılmadığından daha hala ergenliğin (adolesans) acılarını, çilelerini çekmektedir. Yani başka bir deyişle kendi benliğinin, kimliğinin arayışı içindedir. İşte yaşamının bu dönemindeki genci ilerki yaşam dilimlerinde güvenli, sağlıklı kılmak ya da, bağımlı, ezik, otoriteye boyun eğmiş bir konuma getirmek konusunda eğitim ve öğretimle ilgili üst yapı kurumlarına önemli sorumluluklar düşüyor.

Şimdi, bir yüksek okul gencini bekleyen zor (stres) etmenlerine kısaca bir göz atalım: Toplum ruhbiliminde kişiliğin gelişmesi konusunda iki temel yaşantı kutuplaşmasından söz edilir. Olumlu (pozitif) ve olumsuz (negatif) yaşantı grupları. İşte gencin oluşmakta olan kişiliği bu iki kutbun ortak son yolunda belirmeye başlar. Olumlu yaşantıların ağır bastığı bir ergenlik dönemi genci başarılı, güvenli, yani sağlıklı kılarken, olumsuz yaşantı birikimleri onu başarısız, güvensiz, bağımlı bir yaşam yoluna sokar. Peki, nedir bu olumlu, olumsuz yaşantılar: Sayımaya çalışalım:

• Geleceğe güven duyma, ya da güvensizlik. Bir genç daha köprünün başında, yolun kaygan ve kaypak olduğunu görüyorsa, geleceğine güvenle bakamıyor demektir. Örneğin, gün geçmiyor gazetelerde stadlar dolusu insanın temizlik işçiliği, adliye katipliği, bekçilik gibi görevler için sınavlara girdiğini görüyoruz. Ve bu sınavlara girenlerin yüzde 10-15'ini yüksek okul bitirmiş gençler oluşturuyor. İşte yüksek öğrenime yeni başlayan bir gencin gördüğü yol bu. Yüksek öğrenim bilimsel bilginin kuramsal ve pratik olarak edinildiği yerdir. "Bu bilgi ilerde benim işime yaramıyacaksa ne diye kendimi bu denli zora koşayım?" ile işe başlayan bir gencin verimli ve yaratıcı olması düşünülebilir mi? Yüksek öğrenim yoluna giren bir gencin, geldiği sınıfsal yapıyla bağlantılı bir takım beklentileri vardır; Bir işe sahip olma, alanında uzmanlaşma, parasal ve sosyal refaha ulaşma, sınıfsal konumunu değiştirme, aydın kimliğe kavuşma gibi... Tüm bu beklentilerin vardığı son yolun adı da gelecek güvencesi'dir. Daha işin başında bu güven kaynağının kuruduğunu gören kişiyi bekleyen gidülenme ya "boş vermek" ya da "çıkarını düşünmek" olacaktır. Her iki duygu da bu genç insanda gizli ya da açık, etkin ya da edilgen bir husumete, kine yönelecektir. Öfkeyle kalkanın zararla oturması örneği, bu zararın acısı ya kendinde çıkacak; yetersiz, güvensiz, ezik bir birey olacak, ya da acı başkalarından çıkacaktır; bireyci, acımasız bir birey yetişecektir. Bu nedenle gençlerimizi kendine güvenli, ruhsal açıdan sağlıklı yetiştirmek istiyorsak onların geleceklerini daha yüksek okul döneminin başında güvence altına almak zorundayız. Yüksek okula alınan gencin okul bitiminde nerede ve nasıl yerleştirileceği konusu, yani istihdam politikası bulunmayan bir yüksek okul anlayışı bu güveni veremez.

• Öğrenim sürecinin güvenliği. Doğal olarak her genç kendini öğrenim süreci içinde güvencede görmek ister. Bir genç dostum yakınıyordu: "ÖSYM'ye neden gireyim, nasıl olsa çoğumuzu okula girdikten sonra sınavlarda eliyecekler. Eskiden ÖSYM'de eleniyorduk, şimdi girdikten sonra atılıyoruz. İyisi mi kestirmeden yaşama atılmanın yollarını ararım." Gerçekten, vize ve sınav elemeleri YÖK'le birlikte bu boyutlara erişti. "Yüksek Lise" konumuna gelen yüksek okullar birer sınav makinasına dönüşerek, öğrencileri pratikten, yaşama hazırlamaktan uzak bir eğitimsizleştirmeye kıyıp duruyor; vize-sınav kılıcı eğitim süreci boyunca öğrencinin üstünde sallanıp duruyor, lia düştü ha düşecek. "Başaramazsan atılırsın" korkutması başarının anahtarı olamaz. Sınav öğrencinin yetişmesinde eğitimciye ışık tutan bir göstergedir, yoksa bir kıyma makinası değil.

Öğrenim sürecinde öğrencinin güven içinde oluşunu sağlayan ikinci etmen barınma ve yerleşim'dir. Barınma aynı zamanda parasal ve moral güveni de içerir. Ergenlik çağı zaten gencin ailesinden çevresinden kopup bağımsız yaşamayı denediği sancılı, sıkıntılı bir çağdır dedik. Yüksek okul gencinin bu döneminde ailenin yerini gidermek yüksek öğrenim çevresi almaya başlar. Bu çevrenin güvenli, yüreklendirici, girişimciliği artırıcı niteliklerinin yoğunluğu oranında sağlıklı bir gençlikten söz edebiliriz. Özellikle aile çevresi dışında okuyan gencin barınma sorunu bu açıdan olağanüstü bir önem taşımakta: Yani yurtlar ve pansiyonlar. Öğrenci yurtlarının "Kurallar ve Yasaklar" sarmalında giderek bir temerküz kampı niteliğine büründüğünü görüyoruz[1]. Günümüzdeki uygulamalar içinde "yurt"ların öğrencilerin cezalandırıldığı kurumlara dönüştüğü bir dönemi yaşıyoruz. Öğrenciye her an başkaldıran, asi, güvenilmez bir kişi gözüyle bakılmaktadır. Katı kurallar, disiplin yönetmelikleri ve uygulamalarla "asi" öğrencinin "uysallaşacağı" varsayılmaktadır. Siyasal iktidarların karşılarında "uysal" öğrenciler görmek istemeleri kendi açılarından haklılık payı taşımaktadır. Ne var ki, öğrencinin baskıyla uysallaştırılabileceği düşüncesinin geçersizliği pratikte defalarca kanıtlanmıştır. Öğrenciyi geldiği yerden, sınıfsal yapısından, kültürel farklılıklarından soyutlayıp, sahsıda çiçek ya da kafeste kuş yetiştirir gibi eğitemezsiniz. ABD'li ruhbilimci Hamburg 1950 yılları için "sessiz kuşak" dönemi diyor[2]. Ve o dönem öğrencilerinin derslerinden başka bir şey düşünmediklerinden, uysal, edilgen gençler olduklarından dem vuruyor. Hamburg 50'lerde ABD'de yüksek okullara vasıl seçkin (elit) bir kesimin girdiğini söyleyerek, bu sessizliğin bozulmasını 50'lerden sonra işçi-memur kesimi çocuklarının üniversitelere girmesine bağlıyor. Hamburg'a göre 60'larda özellikle Berkeley ve Wisconsin Üniversitelerinin başı çeken bir konuma gelmelerinde sorumlu etmen yine varsıl-seçkin sessizliğinin bozulmasıdır. "Ayrıca" diye vurguluyor, "Berkeley Üniversitesi McCharty dönemindeki solcu-ilerici öğretim üyesi kıyımına en çok karşı koyan yüksek okuldu."

Demek ki üniversitelerdeki sessizliği bozan çok seslilik oluyor. Farklı sınıf ve katmanlardan gelerek bir çatı altında toplanan gençler eğer sessiz duruyorlarsa bir şeyler iyi gitmiyor demektir. Genelde öğrencilerin ve gençliğin hareketliliğinin ardında dış kışkırtmalar aranır. Ve bu buzağı çoğunlukla sol ideolojidir. Ya da bazı "demokrat" ruhbilimcilerin savladıkları gibi "gençliğin otoriteye başkaldırması"dır. Oysa gençliğin ses vermesinin değişik ve farklı sınıfsal yapıların bir araya gelmesinden doğan doğal ve sağlıklı bir tepki olduğu nedense görmezden gelinir. Eğer sessiz ve tepkisiz yüksek okul gençliği düşleniyorsa, yüksek okullara yalnız varsıl seçkin öğrenci alınsın. Belki de üniversitelerin paralı yapılması bu amaca yöneliktir diye düşünüyorum bazı bazı.

Özetle, yüksek okul genci aileden kopup yaşama-üretim ilişkilerine atılmanın tedirgin bir dönemini yaşamaktadır. Bu dönemde gerek aile aracılığıyla ve gerek yüksek okul yönetiminin uygulamalarıyla gence aktarılan baskı ve tehdit ögeleri gibi olumsuz yaşantılar onun tedirginliğini daha da artırarak ilgisiz, güvensiz bir kuşağın doğmasına yol açar. Örneğin, Çelikkol'un bir araştırmasında katı-baskıcı sınav yönetmeliklerinin öğrencilerdeki ruhsal sorunları artırdığı ve salt bu nedenlerle okulu terketme oranında hatın sayılır yükselmeler olduğu dikkati çekmektedir[3]. Bu dönemde, yani gençliğin yüksek okul sürecindeki "uzamış ergenlik" döneminde edindiği baskıcı, anti-demokratik deneyimler onun cinsel ve toplumsal kimlik kazanma sürecini tehlikeye sokabilir. Hemekadar klasik çözümleyici ruhbilim bireyin kişiliğinin çocukluk çağlarında oluştuğunu ve değişmezliğini söylerse de, diyalektik öğreti kişiliğin yaşam boyu değişe-dönüşe biçimlendiğini, değiştiğini kanıtlamaya çalışır. Ancak her iki kuram da ergenlik döneminin kişilik oluşumundaki önemini gözardı edemez. Yüksek öğrenim süreci gencin ergenlik dönemini uzatan, onun yaşama bir an önce atılmasını ister istemez engelliyen bir etmen olduğuna göre, kişiliğin biçimlenmesinde bu dönemin önemi insan yaşamında batın sayılır bir yer alıyor demektir. Verilen eğitimin ve yaşanılan sürenin niteliğine göre ya dar kafalı, dünyaya at gözlüğüyle bakan güvensiz gençler yetişecektir, ya da yeteneklerinin serpilip geliştirildiği bir ortamda açık, ileri görüşlü güvenli bir kuşak oluşacaktır. Bu güven kavramı toplumsal olduğu kadar cinsel güveni de kapsar. Zaman zaman ve halen günümüzde yüksek okul gençliği arasında cinsel güven sorununun ön plana geçtiği dikkat çekiyor. Ve cinsel güven kazanmanın toplumsal güven kazanmada bir ön koşul olduğu izlenimi ediniliyor. Bu konu gerek yazın alanında ve gerek burjuva ruhbilim kapsamında geniş bir ilgi alanı doğurarak yaygınlık kazanıyor. "Cinsel özgürlük" sloganı gençlik arasında "tek sorun" biçiminde yaygınlaşıyor. Unutmayalım, batıda 60'ların olumlu gençlik tepkileri Marcuse ve tilmizlerinin cinselliği soyut seviyi ve soyut barış kavramını ön plana çıkartmalarıyla balon gibi sönüvermiş, ya da anarşiye dönüşerek yolundan saptırılmıştı.

Sonuç olarak, yeni bir öğrenim döneminin başladığı şu günlerde, yüksek okul gençliğini bekleyen bazı tehlikeleri vurgulamak istedim. Evet, belki yetkililerin ikide bir vurguladıkları gibi üniversitelerde anarşi tehlikesi kalkmıştır, ancak YÖK ve eğitim kurumları bu kez suskun, sinik, dünyadan habersiz, görüşünü savunmadan yoksun, tek kalıba dökülmüş gençler yetiştirme yoluna girmişlerdir. İşte, asıl tehlikeli olan da budur. Tartışan ve ses veren gençliğin tepkisi "anarşi" değildir. Eğer sağlıklı diyaloğun, çok sesliliğin olduğu bir ortamda anarşi patlak veriyorsa o toplumda demokrasiyi istemiyen birileri var demektir. Ve işte bu nedenle ses veren gençlik demokrasinin güvencesidir, gereğidir. ●

1. Yeni Olgu, s. 4, 1984.
2. Hamburg, B.A.: Social Change and the Problems of Youth. American Handbook of Psychiatry, Vol 6, 385, 1975.
3. Çelikkol, A.: Cumhuriyet Gazetesi, 17.10.1984

Üniversiteliler, poğaça ve gofret yerine ayran ve yumurta yiyin

Üniversite öğrencileri arasında yaygın olan kötü beslenmenin hangi nedenlerden kaynaklandığı ve gençlerin sağlıklı beslenebilmek için nelere dikkat etmeleri gerektiğine ilişkin sorularımızı CUMHURİYET gazetesi Ev Ekonomisi Köşesi yazarı MERAL TAMER yanıtladı:

YARIN □ Ülkemizde üniversite gençliğinin sağlıklı beslendiğini söyleyebilmek mümkün mü?

TAMER ■ *Tabii ki değil. Aksine, üniversite gençliği belki de toplumumuzun en kötü beslenen kesimlerinden biri. Çünkü tarım ürünleri açısından son derecede zengin olan ülkemizde dar gelirliler bile sofralarına bir nohut, yanında bir bulgur pilavı koyabiliyor çoğunlukla. Buna karşılık büyük bölümü ailelerinden uzakta, başka kentlerde eğitim gören üniversiteli gençler, öğünleri besin değeri olmayan yiyeceklerle geçiştiriyorlar sık sık. Yurtların lokantalarında çıkan yemeklerin kalitesizliği de, üniversiteli gençler arasında kötü beslenme oranını artırıyor.*

□ Üniversiteli gençlerin kötü beslenmelerinde maddi koşulların da rolü yok mu?

■ *Var kuşkusuz. Ama kötü beslenmede temel nedenin parasızlık mı, bilgisizlik mi, vurdumduymazlık mı olduğunu doğru saptamak gerek. Çünkü diyelim ki cebinizde 50 lira var. Bu 50 lirayla bir poğaça yiyip bir çay içebilirsiniz, ya da bir yumurta bir domates, iki dilim ekmek de yiyebilirsiniz. Tercih sizindir. Ama gençlerimiz nedense çoğunlukla poğaça ve çayı tercih ediyor. Nedense diyorum ama, nedeni de pek öyle sır değil. Üniversitedeki yıllarımızda bizler de pek farklı davranmamışızdır. her halde. Geceleri çoğunlukla geç yatılıp, sabahları alelacele derse yetişme telaşında "beslenme" değil, "açlık giderme", "karın doyurma" öncelik almaktadır. Ayrıca üniversite çağlarında alabildiğine sağlıklı olan gençler, o yıllardaki kötü beslenme sonucu daha sonraki yıllarda sağlıklarının bozulabileceğini akıllarına bile getirmemekte, değil "poğaça" ve "simit", "taş" bile yeseler ilelebet sağlıklıkalacaklarını zannetmektedirler.*

□ Yani siz, üniversite yıllarındaki kötü beslenmenin, yaşamın daha sonraki yıllarında ciddi hastalıklara yol açtığını mı söylemek istiyorsunuz?

■ *Bu konuda en çarpıcı örneği, ben kendimden verebilirim. Annemi ve babamı 16 yaşındayken kaybetmiştim. Dolayısıyla üniversite öğrenimimi, bir aile ortamından uzakta tamamladım. O yıllarda simit, çay, sosisli-salamlı sandviç, tost, gofret en sık yediğimiz yiyeceklerdi. Ara sıra üniversite lokantasına uğrar, orada da kuru fasulye-pilavı görünce yine sandviççinin yolunu tutardık. Yıllar süren bu kötü beslenme, üniversiteyi bitirmemden iki yıl kadar sonra yakalandığım peritonit tüberküloz hastalığıyla ortaya çıktı. İki ay boyunca hastahanede yattım. 1-1,5 yıl kadar da evde doktor denetiminde yaşadım. Yine üniversite yıllarındaki kötü beslenme, kalıtımsal olarak taşıdığım bir göz hastalığının açığa çıkmasına neden oldu ve retinada pigmentasyon denilen bu hastalık sonucu görme duyum büyük ölçüde zayıflarken, hava kararıktan sonra yalnız sokağa çıkmam da imkansız hale geldi. Kendimle ilgili örneği bu denli uzun anlatmam, somut bir olayın kişiler üzerinde daha uyarıcı etki yaptığını düşündüğüm içindir.*

■ *Öneride bulunmadan önce bazı ayırımlar yapmakta yarar var sanırım. Örneğin parasal sorunu olmadığı halde, çikolota, pasta, simit, çörekle karın doyuran, günde en aşağı 1 paket sigara 8-10 çay içen bir kesim var. Buna karşılık bir de ailelerinden uzakta 8-10 bin lirayla yurtta kalıp yemek-içmek, sinema-tiyatro, kitap vs. gibi gereksinmelerini karşılamaya çalışanlar var. Üniversiteliler arasında sağlıklı beslenme açısından en şanslı kesim ise, evlerinin olduğu kentte üniversiteye gitme olanağını bulanlar. Daha önce de dediğim gibi binbir çeşit sebze ve meyvanın yetiştiği ülkemizde sağlıklı beslenmek için büyük paralar harcamak, her öğünde et yemek gerekmiyor. Becerikli ve bilinçli bir ev hanımı, aile bireylerinin önüne sağlıklı beslenmeyi sağlayabilecek bir menüyü fazla zorlanmadan koyabiliyor.*

□ Nasıl bir menü, nasıl bir yemek çeşidi seçimi? Bu konuda vereceğiniz örnekler, sanırım kötü ve yanlış beslenenler için yararlı olur?

■ *Ben beslenme uzmanı değilim. Cumhuriyet gazetesindeki köşemde beslenmeye dönük konuları Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü Başkanı Prof. Ayşe Baysal'a danışarak hazırlıyorum. Prof. Baysal'ın önerilerine göre sağlıklı beslenmek için ille et, balık ve tavuk gibi pahalı yiyeceklerle beslenmek şart değil. Sağlıklı beslenmenin vücudun gereksinmesi olan protein, vitamin, karbonhidrat ve yağı birarada içermesi gerekiyor. Bunlar birarada yendiğinde, birbirlerinin etkisini artırıcı rol de oynuyorlar. Örneğin bir mercimek yemeği, ardından bulgur pilavı, yanında bir ayran ve bir portakal mükemmel ve nisbeten ucuz bir menü oluyor. Bu menüde mercimekteki bitkisel protein, ayrandaki hayvansal proteinle destekleniyor. Portakaldaki C vitamini hem vitamin gereksinmemizi sağlıyor, hem de mercimek ve ayrandaki proteinin kullanım oranını artırıyor. Bulgur pilavı ise hem karbonhidrat gereksinmemizi sağlıyor, hem de posalı yiyecek olarak bağırsakların iyi çalışmasını ve proteinli yiyeceklerin iyi hazmedilerek bağırsaklarda artık bırakmasını engelliyor. Ayran yerine yoğurt, portakal yerine yarım limondan yapılmış limonata ya da bir domates, mercimek yerine nohud ya da kuru fasulye, bulgur pilavı yerine makarna, pilav, börek gibi yemeklerle, dengeli beslenme sağlayan bir menüyü çeşitlendirmek mümkün.*

□ Akşam yemeğinde neler yenecek?

■ *Akşam yemeği olarak, eğer 3-4 arkadaş bir evde kalıyorlarsa, evde kolay hazırlanabilen yiyecekler seçilmeli. Yurtta kalanlar ise bir elektrik ocağı gibi basit yemeklerin pişirileceği bir araç varsa, mutlaka bu araçtan yararlanarak yemek sorunlarını çözmeliler. Sabah kahvaltısında yumurta yenmediyse, yağda sade ya da peynirli yumurta, yanında bir tas yoğurt, ya da özellikle kış mevsiminin en ucuz sebzesi niteliğini taşıyan beyaz çiğ lahanadan salata -ki beyaz lahana salatası vitamin açısından da zengindir ve C vitamini içerir- akşam yemeklerinde de dengeli beslenmeyi sağlamaya yetecektir. Beyaz lahananın yanı sıra havuç ta hem çiğ yenebilen, hem de A vitamini açısından zengin bir sebzedir. Yine akşam yemeği olarak bir makarna haşlanabilir, yanında bol yoğurt ya da beyaz peynirle yenebilir, bir portakalın suyu da bu*

□ Ailelerinin yanında yaşayanlar belki buna uyabilirler. Ama ya başka kentlerde öğrenim görenler ne yapsınlar?

■ *Aslında yurtta ya da pansiyonda kalanlar için de bu tür bir menüyü üniversite lokantasında bulmak mümkün. Hatta çoğu gençlerin sık sık rastladıkları için artık bıktıkları bir menü bile denebilir. Gerçi öğrenciler, üniversite lokntalarındaki yemeklerin lezzetsiz, yağlarının kötü olduğundan sık sık yakınıyorlar. Ama günde bir öğün ve mümkünse öğlenleri üniversite lokantasından yemek yemeliler.*

□ Ya sabah kahvaltıları ve akşam yemekleri?

■ *Sabahları mutlaka iyi bir kahvaltı edilmeli ve bu öğün kesinlikle bir poğaça ve çayla geçiştirilmemeli. İyi bir kahvaltı denince maddi olanaklar elveriyorsa bir bardak süt, bir yumurta ya da beyaz peynir, bir kaşık bal, ya da tereyağlı ekmeğin üzerine sürülmüş bal ve süt-peynir ve yumurtadaki proteinin kullanım oranını artırmak için C vitamini içeren bir yiyecek (bir portakal suyu, ya da limonata, ya da bir domates akla gelir.) Örneğin beyaz peynir yeniyorsa yanına bir domates lezzet açısından da oldukça uygundur. Parasal olanakları sınırlı olanların ise bir yumurta ve ekmekle yetinmeleri mümkünse yatakhane arkadaşıyla bir limonu paylaşarak, yanında yarım limondan yapılmış limonatayı içmeleri yeterlidir. (Limon, portakal gibi C vitamini içeren yiyecekler kesildikten sonra vitamin değerlerinden sürekli kaybetmeye başlarlar.) yemeğe eşlik edebilir. Bu arada patates de doğru pişirildiği takdirde çok besleyicidir. Su kaynadıktan sonra içine patatesleri atarak haşlamak ve haşlandıktan hemen sonra, salata ya da püre olarak yemek, hem lezzetli, hem de dengeli beslenme sağlar.* ●

• yarın istanbul bürosu

Kırık Yelkovan

Saçlarımda günbatımı bir alev
Ağzımda bir aşkın son dizeleri
Bir söğütlük kıyısından çeker giderim

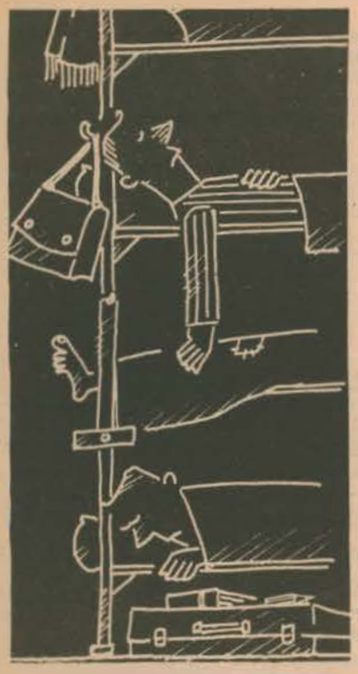
Usulda akşam iner buğulu gözlerine sahilin
Fabrikalarda vardiya dağlarda mevsim değişir
Arkadaşlarımın yüzünü alır giderim

Lacivert suların koynuna sığınır bir beyaz yelken
Bulutlar bir çocuğun düşlerine kapanır
Sevgilimin mektubunu okşar giderim

Sesimi katarım duvarların sesine
Sokakların tarihine hasretimin rengini
Bir şarkıyı ıslıklayıp giderim

Asılır zamanın dal uçlarına aşka dair sorular

Sefa Emet

PARAN KADAR YURT

Dr.M.Tahir Hatipoğlu

Para, para, para... Kim ağzını açsa "para" diyor. Bizim geçmişten gelen bir atasözümüz var, "Paran kadar konuş". Şimdilerde bu sözün uygulama alanı genişledi. Çağın gidişi mi öyle ne... Demek ki, ülkemiz insanları eskiden de parayı ölçü almışlar, konuşma gücünü para ile sınırlamışla. Parasıza konuşma hakkı yok.

Bakınız şimdi ne oldu. Önce, "paran kadar oku" dendi. Sonra bunu, "paran kadar yurt" izledi. İşin özü şudur; paranı hesaplayacaksın, hangi okula tutuyorsa oraya gireceksin, üstelik yurt parasını da üstüne ekleyeceksin. Gayri bundan sonra, her önüne gelen kafasına güvenip dilediği yere girmemelidir. Örneğin, keseniz doluysa tıpa, keseniz boşsa meslek yüksek okuluna girebilirsiniz. Beş kuruşunuz yoksa, açık hava üniversitesine girmeniz olasıdır. Her şey hesap-kitap işi. Bu işi eski hesap adamları kıvıramadı ama, yeni yetme hesap adamı kıvırdı. Helal olsun.

"Parayı veren düdüğü çalar" diye bir sözümüz vardır. Aman yarabbi, ne de güzel sözler üretmişiz. Hepsi para gücünü anlatıyor. Bunca söz üreten ülkede, uygulamada her alan için kuşkusuz bazı gecikmeler olmuş. Önce okulların fiyatları belirlendi. Bu fiyatlar okulların satılması için değil, okula girmek için. Keşke satılması için olsaydı da oturup satın alsaydık. Sıra yurtlara geldi. Aylık ücret birden 1800 Türk kaymesine çıkarıldı. İşin ilginci, yurt işletmecisi kurum, öğrencilere aylık geçim için 4000 kayme veriyor. Verdiğini yarısını aybaşlarında geri alıyor. Diğer yarısını da Doğramacı Yüksekokulu alıyor. Azcık us sahibi olan, aritmetik bilen bir yurttaş bu çarpıklığı hemen görür. Adam açıkça şunu söylüyor, paran yok okuma, paran yok yurt neyine. Ve de, "Paranı iyi hesap-kitap et/ Ona göre okul ve yurt seç", dizelerini kulağına küpe etmelisin.

Yöklü bir ülkede yöksü yurt olması doğal. Kışla disiplini ve yaşamı yalnız Yök Üniversitesine özgü değildir. Nasıl olsa koca ülkede sivil subay ve subayeler çoktur. O da yoksa bir eski albay bulur yaparsın yurtlar başı. Bu tür başlarla yöksü yurt düzeni çok kolay sağlanır.

Yurt ücreti 1800 lira oldu. Beş kişilik yerlere zam oldu ve 15 kişi girdi. Bu şekildeki tıkışık-tepişik düzende, soluk soluğa, burun burna, koklaşa koklaşa yatarsın. 12 Eylül sonrası kardeşlik ortamında bundan daha güzel dostluk ve kardeşlik belirtisi elbette olamaz. İstenen de budur. Yazgıda, tasada, kıvançta, ağlamada, çilede ve yas tutmada biriz; birlik ve beraberlik içindeyiz. Anayasamız böyle demiyor mu? İşte bu yaşam biçimine yurtlarda alışıyoruz. Üstelik anayasa uygulanıyor.

Yurt garnizonunda yaşam sıkıdır. Örneğin, saat 10.00,-15.00 arasında odanıza çıkamazsınız. Yassaktır. Telefonla aransanız haber verilmez. Konuğunuz gelse bildirmezler. Boşuna denmedi "dünya küçüldü" diye. Koskoca dünya yurt oldu. Kız yurtları ayrı bir alem. Erkek arkadaşlarınız arayamaz, aradıklarında çağırmazlar. Bütün bunlar yurtlar başı albayın deyişiyle, "kızların kırpıntılan" dır. Hey gidi 20.yy., oğlanlar kırpıntı kızlar sürpüntü oldu. Yöklü üniversitenin yöksü yurdunda anlayış budur. Acı, ama gerçek...

Yurtta yat-kalk borusu yok ama, imza atmak var. Her akşam "burada" demek için imza atacaksın. Bu iş için 3000 kişilik yurtta kuyruğa gireceksin. Kuyruk yalnız burada değil, ütü kuyruğu da var yurtlarda. Kuyruklu yurt düzeni yaşasın. Ütüsüz gezin demek olası; ancak, kızlar ütüsüz ve aynasız olabilirler mi? Öyleyse ütü kuyruğu kalkmalı değil mi? Bir de yemek kuyruğu var ki o ayrı bir dert. Hassas terazi ile tartılarak verilen ve bu şekilde adaletin sağlandığı söylenen yemekler için kuyruk beklemek bir zevk. Hele bu yemeklerde kuyruk yağı kullanılıyorsa .... Kısacası "kuyruk yağına alışmalı kemeri sıkmalı". Böylesi asil ve soylu yağla yapılan yemekler pahalı olur. Ucuz olsun demek olasıdır. Subaya Kadriye hanım teyzeye söylersin fiyatlar iner hemen. Sonra ne olur; etli yemekte et, pirinçli yemekte pirinç kalmaz. Etli yemeğin hayvanla ilgisi kuyruğundaki yağla kurulur. Et taneciklerini elektron mikroskopla görebilirsiniz. Onun için yüksek büyültme objektif kullanmak gerekir.

Yemekler kepçeyle konur. Kepçe tarihe karıştı. Şimdi yurtlarda büyük bir devrim oldu; yemekler kaşıkla konuyor, çay kaşığı ile yeniyor. Alışmak gerek; ince, zarif ve yakışıklı başka türlü nasıl olunur Yontma taş devri yerine maden devrindeyiz. Bu kadarlık gelişme olmalı değil mi?

Günümüz yurtlarında yaşam böyle. Sırt sırta, diz dize... Okuma salonları yatılık oldu. Okumaya gerek yok. Doğramacı emmi "okuyun çocuklar" demiyor ki... Yurtlarda baskı var deniyor. Asla. Biz asker ulus değil miyiz? Baskı yok askerlik var, kışla var. Geleceğin güvencesi diye övgü düzdüğümüz genç insanların yaşam biçimleri budur. Hemen hepsi Nasrettin Hoca'nın eşeğine döndüler. O da ne demeyin. Hoca, eşeğinin yemini hergün azaltarak veriyor. Derken bir gün eşek ölmüş. Ve hoca, "tam açlığa alıştırmıştım hınzır öldü" demiş. Bizim çocuklar da öyle. Açlığa alışacaklar ama, ölecekler. Korkumuz odur. Haydi hayırlısı... Bizler de uzaktan şöylece bakıyoruz ve;

"Girmedi tarz-ı hayatları biçime
Sıçanlar böyle hayatın içine"

deyip geçiyoruz. Selam ve sevgi, hayatları sıçılanlara... ●

Seval Esaslı

Sancıya Direnmek

Uykusunda ağlayan bir çocuğun
Sabah sığmaz gözlerine.

Çocuğu uykusunda ağlayan bir kadın
Daha çok özler erkeğini.

Çoğunluk anlamasa da bunu
Turunç kokusuyla tanımlanabilir ayrılık.

Denir ki gün sayılmaz ardından
Ekime gitmişlerin.
Arsız acının yapraklarını karağı çalar...
Ve kişi zorda kaldı mı
Karatahtasız öğrenebilir ellerini
Yeniden.

Sevda Bacım gecemizi beklemektedir...
Yine de durmaz terlemesi omuzlarının.
Bilirim insanlık hâlidir yılgınlık,
Yılabilirim.

Eğer süt inmese memelerime
Kanla çatılmamış olsa kimliğim
Ellerim açılmasa sayfa sayfa
Ve yıkanmasam turunçları...

Şimdi yüzüm utanmak bilmez bir ova
Bağışlamaz ayak izlerini.

Buğdayın masalını belletirim çocuğuma
Ağlamayı unutur.

Ben unutmam beşiğime kertilenleri
Bin türlü yolunu bulurum dudak ısınmanın.

Sancıya direnmek gizli tarihidir bir kadının
Öğrenmekte gecikmemeli bunu hiç kimse.

Çizgiler : Bozkurt Belibağlı

"Öğrencinin zamanı fark ettirilmeden çalınmaktadır."

GAZİ ÜNİVERSİTESİ KIZ ÖĞRENCİ YURDU

Üniversitelerin açılmasıyla birlikte, her yıl devlet yurtlarında bir kargaşadır başlar. Başvuranlar, listeler, ismi çıkanlar ve çıkmayanlar. Tüm bunlar öyle acı bir şekilde gelişir ki, yurtta barınanlar, kısa süre için de olsa, mutluluğu tadar. Kısa süre için diyoruz, çünkü herhangi bir yerde barınmakla, öğrencinin sorunları çözümlenmemiştir. Aksine sorunlar zincirine yeni sorunlar eklenir. Bir sürü yasaklamalar, sağlık koşullarına uygunsuz ortamlar, idarecilerin hatta diğer çalışanların sert tavırları vb. yurt hizmetleri üniversite gençliğini "bunalımlı gençlik" modasına uydurur.

Yurdun dört bir yanından, herhangi bir fakülteyi kazanarak gelen binlerce öğrenci, kapasite darlığı yüzünden açıkta kalmakta, bu yüzden çoğunun üniversite hayatı başlamadan bitmektedir. Her yıl fakültelerin açılma zamanı yaklaştığında, gazetelerde, "öğrencilerimizi barındırabilmek amacıyla yeni yurtların yapımı için şu kadar para fonu ayırdık" şeklinde demeçlere rastlanır.

Sonunda barınma olanağına sahip olan bizler ise, oyun farklı şekilde oynanır. Oyun diyoruz, çünkü şikayet ve isteklerimize eğiliniyor gibi gösterilip es geçiliyor. Barınıyoruz ama, ne dengeli beslenebiliyoruz ne temizliğimizi yapabiliyoruz ne yeterince çalışabiliyoruz ne de sosyal-kültürel faaliyetlere katılabiliyoruz.

Yurtta barınan bir öğrenci kalkıp da diğer arkadaşlarına dengeli beslenmeyi anlatmaya başlasa, eminiz ki büyük bir komedi olur. Makarna, pilav, börek, çörek, patates ve patlıcan sebzesinin çeşitli adlardaki yemekleri ile, kuru fasulye ile öğrenci yeterli gıda alamaz. Yemek listelerimiz standarttır. Yukarda saydığımız yemeklerin tümüne her yemek saatinde rastlayabilirsiniz. Yemek adlarının yazıldığı listenin sağına gözlerinizi kaydırırsanız, eminiz ki göreceğiniz rakamlar gözlerinizin istemeden de olsa, biraz daha açılmasını sağlayacaktır.

Yemekhanede, kantinde ve banyo önünde uzun kuyruklar oluşmaktadır. Bunlar bildirildiğinde, kontenjan fazlalığından söz edilir. Oysa gerçek başkadır. Öğrencinin zamanı fark ettirilmeden çalınmaktadır.Üstelik YÖK gibi bir kuvvetle yarışmaya zorlanan öğrencinin. Bir öğrenci için mescit o kadar önemli değildir. Biz öğrencileri düşünenler, yurtta mescide de yer ayırırlar. Ama final döneminde etüd odası kıtlığından öğrenciler birbirlerine düşerler, o başka.

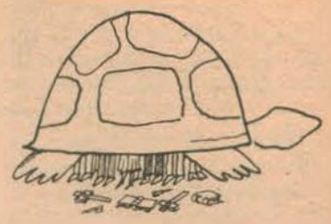
MSB yurdunda yakınlık ve kimlik aranmadan yakınlarınızı anons ettirebilirsiniz. Devlet yurtlarında bırakın bunları, birinci dereceden yakınlarımıza bile ters davranılmakta, hatta otomatik telefon konuşmaları yaptırılmamaktadır.

Giriş-çıkış saatlerine yasaklamalar getirilmiştir. Dolayısıyla bizler de saatleri uygun olmayan tiyatro, sinema vb. kültürel etkinlikleri izleyemiyoruz.

Dolap anahtarları yurt tarafından verilmekte, bir eşi de sorumlu idarecide bulunmaktadır. Bunun anlamı da dolapların istenildiği zaman karıştırılmasıdır. Yaş ortalaması 20 olan insanların oluşturduğu bir toplulukta herkesin özel dolabı olmasını istemesinden doğal ne olabilir.

Bulunduğumuz yurtta kantinin önünde oldukça geniş bir salon var. Salonun tam ortasında da iki tane bilardo masası. Evet, bu bilardo masaları saati 200 liraya öğrencilere açık. Oysa hemen bitişiğindeki daracık salonda bulunan satranç masaları çalışma masaları olarak kullanılıyor. Parasal olarak yemeklerden epeyce kaybeden öğrencinin bir de bilardo masalarında tutularak, parası alınmak isteniyor. Üstelik özellikle cinsiyeti "kız" olduğu için daha da ağır kurallar getirilen bir kurumda.

Anlatmaya çalıştığımız tüm gerçekler Ankara Gazi Kız Yurdu'nda yaşanmaktadır. Biliyoruz ki, daha yüzlerce yurt, böyle katı kurallar içinde ve öğrenciyi yaşamın gerçeklerinden uzak tutmaya çalışarak, farkettirilmeden çok şeyleri alınarak, iyiye değil, kötüye yönlendirilerek, "hizmet" vermekte. Ve yine bilmekteyiz ki, sağlıklı, dinamik bir kuşak, etkin, üretken gençlerle, sağlıklı çalışmayla sağlıklı beslenmeyle elde edilir.□

"Yurtta kitap bulundurmaya çekiniyoruz."

ODTÜ 5. YURT ÖĞRENCİLERİ

Kafeteryanın yemekleri rezalet, yedikten sonra mutlaka midemiz bozuluyor. Üstelik durmadan fiyatını artırıyorlar. Kafeteryaya hiç gitmiyoruz gibi bir şey. Devamlı kahvaltı ediyor, pastanenin pahalı sandviçlerinden yiyor, arasıra da dışarıya yemeğe gidiyoruz. Bu nedenle beslenme masrafımız çok yüklü oluyor. Günlük masrafımız kesinlikle 500 liranın altında düşmüyor. En çok yediğimiz şey de peynir, yumurta ve çay. Geriye paramız ve çalışmaktan vaktimiz kalırsa, tiyatroya ve sinemaya gidebiliyoruz. Kitapları genellikle vitrinlerden izliyoruz, alsak bile yurtta kitap bulundurmaya çekiniyoruz. Kapıda devamlı aranmaktan bıktık. Üstelik bu kitapların hepsi piyasada serbestçe satılan, yasak olmayan kitaplar. Bu durum bizi kitaplardan uzaklaştırıyor. Kantinlerdeki yasaklar arkadaşlar arasındaki ilişkileri zedeliyor. Erkekler kız yurtlarında 16.30'dan sonra, kızlar erkek yurtlarına 20.30'dan sonra giremiyor. Bu, birlikte ders çalışma olanağını da ortadan kaldırıyor □

Yurtlarda İşçiler de Var

içinde yaşadığımız günlerde Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun yurtlarında kalan öğrencilerin yaşama koşullarının hiç de iyi olmadığı bilinen bir gerçek. Ancak konunun bir de diğer boyutu var: Yurtlarda çalışan işçiler. Bölük pörçük de olsa yurtlarla ilgili birçok yazı yayımlanmasına karşın, buralardaki işçilerin sesi duyurulmadı. Oysa işçiler de en az öğrenciler kadar yurdun sorunlarıyla birlikte yaşıyorlar. Bu düşünceyle, İzmir Bürosu'ndan arkadaşlarımız İzmir İnciraltı Yurdu işçileriyle görüştü.

YURTTA "ASKERİ DİSİPLİN"

İşçi arkadaşlara öncelikle yurtlardaki çalışma koşullarını merak ettiğimizi söylüyoruz. İşçiler birbirlerinin sözlerini tamamlayarak, sorularımızı yanıtlıyorlar:

Bir işçi şunları söylüyor: "Müdür yurtta "askeri disiplin" gerektiğini söylüyor, ve söylediğini de uyguluyor. Kendisine yasa ve yönetmelliklerden bahsedildiğinde ise, "Kanun benim" diyor. Bu da daha baştan her türlü keyfi uygulamayı güvence altına alıyor."

İşçilerin en büyük sorunlarından biri de, yönetimin istediği işçiyi istediği yerde çalıştırması. "Ben kadro falan tanımam", mantığıyla müdürün bir görevdeki işçiyi keyfi olarak başka bir yerde çalıştırabildiğini söylüyor işçiler. Müdür herhangi bir konuda sorumlu olmayan bir işçiyi aniden sorumlu kılabiliyor. İşçilerden biri örnek veriyor: "Yurt bekçisini ele alalım. Bekçinin bir gereksinim için dahi olsa yerinden ayrılması yasaktır. Aksi halde suçlu duruma düşer. Ama aynı zamanda yurdun öbür ucundaki bir camın kırılmasından da sorumludur. Fakat camın kırıldığını görmesi içinde yerinden ayrılması gerekir. O zaman da suçlu olur. Şimdi bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?..."

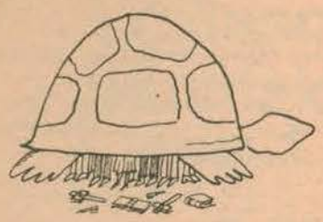
Müdür bunlardan öte bir de özel işleri için kullanıyormuş işçileri. Kimi zaman arabasını yıkatıp, kimi zaman da evini temizlettiği anlatılıyor. İtiraz edildiğinde ise, "bunlar müdür için yapılıyor, kanundur" dendiği bilinyor.

İŞÇİLERLE ÖĞRENCİLERİN İLİŞKİSİNE İZİN YOK!

Yemek ve barınma sorunları hakkındaki sorumuzu ise şöyle yanıtlıyorlar: "İşçi ücretleri herkesin malumu. Kirada kalmak çok büyük mali yük getiriyor. Yönetimin ise yaptığına bakın. Eskiden teknik elemanlara ayrılmış, onbeş-yirmi işçinin yararlanabileceği bloklar vardı. 1980 sonrasında "işçi-öğrenci ilişkileri gelişiyor" diye önce işçiler bloklardan çıkarıldı, sonra bu bloklar yıktırıldı."

Bir başkası alıyor sözü: "Yurtta 90 kadar işçi çalışmasına rağmen yemekhanemiz yok. Eskiden yurt yemekhanesinde işçiler ve öğrenciler birlikte yemek yiyebiliyorlardı. Ancak yönetim yine "işçi—öğrenci ilişkileri gelişiyor" gerekçesiyle işçilerin yemekhaneden yararlanmasını yasakladı.

Yalnızca çay içilmesi için bir barakamız var.

"Yurttan çıkarılan bir öğrencinin kredisi kesiliyor."

İZMİR BORNOVA YURDU'NDAN BİR ÖĞRENCİ

Kız ve erkek öğrencilerin yurda en son giriş saati arasında iki saat fark var. Bu benim ahlâk anlayışıma göre saçma. Bazı kurallar en ufak şeylerde tehlikeli boyutlara varabiliyor. İlkinde ikaz, ikincisinde enaz bir ay uzaklaştırma, üçüncüsünde ise yurttan çıkarılma sözkonusu. Yurttan çıkarılan bir öğrencinin kredisi de kesiliyor. Dolap açmaları da çok çirkin oluyor. İkinci anahtar yönetimde kalmakta ve istedikleri zaman arayabilmektedirler. İnsan haklarına ve kişinin özel yaşamı a bir saygısızlık, bir darbedir bu. Akşamları yurdun ortamına girdikten sonra, bir de dolabı işportacı çuvalı gibi bulmak, insanı sinirsel olarak çok kötü yıpratıyor.

Yurtta gerçekten apayrı, dışarısıyla tümüyle soyutlanmış bir yaşam sürüyor. Bunun somut görüntüsü ise, üç dört metre boyundaki tel örgüler ve duvarlardır. Akşam imzaları ve gece nöbetleri de askerlik görevimizin bir hazırlığı niteliğini taşıyor ne yazık ki.

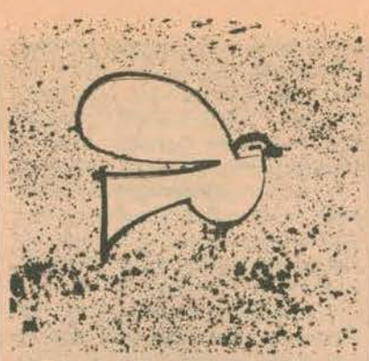
Gece nöbetleri 11.00'den sabah 7.00'ye kadar sürmekte, dört kişi ikişer saat tutmakta ve tüm yurt yaklaşık bir ayda nöbetini tamamlamaktadır. Geceyarısı karanlık koridorlarda gözleri taltaşından daha büyük açılmış ve yalnız kendi yüreğinin güçlü vuruşlarını duyan üniversite öğrencisi, anlamsız işinin bilincindedir. Ayrıca uykusuz kalmaktadır ve yarın güneş doğmadan okulda yeterli sınırda puan alması gereken yedi vizesinden ikincisi vardır. Gerisini siz düşünün.□

"Okumaktan vazgeçenler bile var."

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ KIZ YURDU'NDAN BİR ÖĞRENCİ

En büyük sorunlarımızdan biri yurt. Bu nedenle okumaktan vazgeçenler bile var. Kalmakta olduğu yurtta metrekareye düşen kişi sayısı oldukça fazla. Bunun dışında temel hizmetler oldukça yetersiz. Okulda akşam yemeği çıkmıyor. Henüz sıcak suyumuz gelmedi. Tuvaletler kalabalığın gereksinimini karşılamaktan oldukça uzak. Tek olumlu kural, yurt kapılarının oldukça geç (gece 0.1'de) kapanması. Fakat kütüphane saat 17.00'de kapandığı için, bu olanaktan da yeterince faydalanamıyoruz. Herkes elimizdekilerle yetinmemizi söylüyor ama, ben tüm bu istemlerin sağlıklı bir yaşam ve verimli çalışmanın önkoşulu olduğuna inanıyorum.

"Bir kışladan farkı kalmamıştır yurdun."

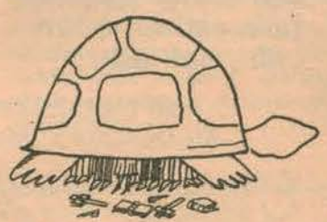
ZÜBEYDE HANIM KIZ YURDU ÖĞRENCİLERİ

Yurt kuralları ve bunlara uymamanın yaptırımları öğrenciler üzerinde öylesine baskı oluşturmuştur ki, bir kışladan farkı kalmamıştır yurdun. Yurda bir dakika geç kalmanın yaptırımı, yurttan atılmaya kadar uzanıyor. Kütüphanenin açık olduğu saatler, hangi anlayışla düzenlendiyse, tam okulda bulunulan saatlere rastlıyor. Yapılan haberleşmeler, biraz da özel meraktan, gözetim altında. Yurda ziyarete gelmek isteyen kişinin soyadı, görüşmek istediği kişinin soyadıyla kesinlikle aynı olmak zorunda. Öğrenci kızlarımızın "zararlı yollara" sapmalarını önlemek amacıyla, öğütler eksik olmuyor. Yurt çevresine karşı cinsten bir insanla gelmek, bu kişi babanız bile olsa, kesinlikle yasaktır.

Odalarımız şu anda üçer kişilik ama, pek yakında dört kişi olacağız. Diyeceksiniz ki, "daha ne istiyorsunuz, diğer yurtlarda onbir oniki kişi" ne var ki, bizim yurt çok eski ve odaları çok küçüktür. Yattığınız yerde çalışmak zorundasınız. Çünkü çalışma odanız yok ve kütüphaneniz çok çok küçüktür. Odada bir masa ve bir sandalye var. Diğer iki kişinin ayakta çalışacağı düşünülmüş olmalı.

Sunulan yemekler ise, bir öğrencinin gereksinimini karşılayamıyor. Besin değeri hiç gözö üne alınmadan, günde zorunlu iki kap yemek çıkıyor. Aylık yemek listeleri idarece hazırlanır, onların dışında yemek hazırlanmaz. Öğrenciye seçenek sunulmaz. Fiyatlar da şu anda geçen yılın üçüncü sınıf lokantalarının ayarında. Buna karşın yemekler yarı yarıya azalmış. Zorunlu olarak ekmeğe yöneliniyor. Periyodik olarak pilav, makarna vb. yenir. Yanında sebze ya da çorba bulunur. Etli yemeklerde etleri iyice araştırmanız gerekir.

Sosyal faaliyet kültür, sanat etkinliklerini yaratmak da çok güçtür. Geçen yıl binbir zorlukla oluşturulan halk oyunları ekibi bu yıl kurulamadı. Çünkü çalışacak yerimiz yok. Yurdun arkasındaki kaba inşaatta çalışılıyordu.

EDİRNEKAPI ÖĞRENCİ YURDU'NDAN BİR ÖĞRENCİ

Giriş çıkışta sürekli olarak çantalarımız aranıyor. Etüt odaları ders çalışmak için yetersiz. Odalarda masa sandalye yok ve ders çalışmak yasak. Yemekler çok pahalı. Bir öğün yemek için 300 lira harcıyoruz. Aylık besleme gideri 20 bin lirayı buluyor. Borçla yaşıyoruz.□

Müdürün canı istediği de çay yapılmasını yasaklıyor, barakayı da kapatıyor.

ÖLÜMLE SONUÇLANAN DİKKATSİZLİK

"1984 başında yurtta bir doktor vardı. Adamcağız rapor verilmemesi yolunda yapılan baskılara dayanamayıp gitti. 3000 kişilik yurtta şu a da doktor kadrosu boş. Ayrıca yurtta ambulans da yok.

"İş kazalarında yönetim tanıkları zorlayarak olayı normal viziteye çevirir.

"İş güvenliği konusu dikkate bile alınmıyor. Örneğin elektrikçi kadrosundaki arkadaş elektrik konusunda birşey bilmez. Geçmişte elektrik yüzünden bir de ölüm olayı oldu. Öğrencilerin kullandığı genel bir ütü bozulunca onarılması istenmiş. Müdür işi savsaklamış. Bozuk ütüyü kullanan öğrenci elektrik çarpmasın öldü. Olay örtbas edildi."

Bütün bunlardan öte, işçiler yılda altı gün mazeret izinleri olmasına karşın, dört yıldır bu izni kullanamadıklarını belirtiyorlar. Yönetim acil durumlarda izin gerektiğinde bu izinleri yıllık izinden kesiyor uş.

1980 sonrasında Yüksek Hakem Kurulu toplu sözleşme koşullarını saptamış. Bir işçi bu toplu sözleşmeden ve işyerindeki durumdan sözediyor:

İŞ AKTİ NASIL FESHEDİLİR?

"Yönetim toplu sözleşmeyi istediği yönde kullanır. Örneğin sık sık olan bir olayı anlatayım. İşçiye bir emir verilir. Öğrenci aleyhine bir emirdir bu. Öğrenciler kararın geri alınmasını istediğinde, müdür böyle bir karar almadığını, bunun işçilerin keyfi uygulaması olduğunu söyler. Doğaldır ki bu tür olaylar işçilerle öğrencilerin arasını açıyor. İşçiler buna engel olmak için yazılı emir isterler. Müdür ise bunun kendisine güvensizlik anlamına geldiğini söyler. Toplu sözleşmeye göre "Müdüre güvensizlik" iş aktinin feshedilmesi için yeterli olabiliyor.

"Toplu sözleşmede böylesine başka maddeler de var. Örneğin "iş yerinde bağırarak şarkı söylemek" de iş aktinin feshedilmesi için gerekçe olabiliyor.

SENDİKALAŞMAK BELALI İŞ...

"Sendikalaşmaya gelince, şimdiye kadar açık sendikal çalışma yapamadık. En doğal hakkımızı kullanmak demek, işyerinde başımıza olmadık dertler açmak demektir. Buna rağmen müdür sendikal çalışma yapan beş kişiyi saptadığını söylüyor ve gözünün üstlerinde olduğunu belirtmekten geri kalmıyor.

"Personel şefi ve muhasebe şefinden oluşa disiplin kurulu dilediği gibi ceza kesebiliyor. İşçinin hiçbir söz, savunma hakkı yok. Sudan gerekçelerle yövmiyelerimiz kesiliyor.

Söyleşi boyunca dikkatimizi işverenin, işçi öğrenci ilişkilerini soğutmak yolundaki çabaları çekti. Düşününce, işçilerin ve öğrencilerin sürekli birarada bulunduğu bir yerde aradaki ilişkilerin büyük öneme sahip olduğu kanısına vardık. İşçi arkadaşlar da bu önemin bilincinde ve gerekli duyarlılığı gösteriyorlar:

İŞÇİLERLE ÖĞRENCİLERİN ZORUNLU DOSTLUĞU...

"İşçilerle öğrencileri ilişki kurmaması, kurulanların da kopartılması için elden gelen yapılıyor. İşte yemekhanede işçilerin yemek yiyememeleri, işte teknisyen bloklarının yıktırılması işte olumsuz uygulamaların işçilerin sırtına yıkılması. Uğraşmalar bununla da bitmez. Aradaki güven yıkılmaya çalışılır. İşçilerin öğrenciler hakkında her bilgiyi yönetime ilettiği, aynı şeyi öğrencilerin de yaptığı yayılır. Dahası bu teşvik edilir.

"Ancak biz işçiler biliyoruz ki tüm bunların sorumlusu ne işçidir ne de öğrenci. Sorunun çözümü, işçi ve öğrencilerin birbirlerine olan güveninin güçlenmesinde, pekişmesindedir. Kuşku yaratmak yolundaki tüm çabalara rağmen bu güven gelişmelidir." ●

Özerk ve demokratik üniversite için

YARIN

Üç sayı boyunca yürüttüğümüz özerk demokratik üniversite soruşturması elinizdeki sayıyla sonuçlanmış bulunuyor. Soruşturmanın sonuçlarının oldukça öğretici, öğretici olduğu ölçüde de yol gösterici olduğunu hemen söylemeliyiz. Soruşturma bildiğiniz gibi iki sorudan oluşuyordu; İlki de "özerk üniversite nedir?" sorusuydu.

"Özerk üniversite kimine göre yıkılması gereken bir ideal dir, kimine göre tehlikeli bir eylem alanıdır, kimine göre bir yeraltı örgütüdür, kimine göre çocuklarımızı zehirleyen bir yılandır" diyen Dr. Haldun Özen, toplumumuzun belli kesimlerinc ve belli siyasal çevrelerce özerk üniversite kavramına ve mücadelesine yaklaşımları canlı bir biçimde anlatıyordu.

Özerk üniversite nedir sorusuna, soruşturmaya katılanların hemen tümü, öğrencisiyle öğretim üyesiyle özerkliğin "serbestçe bilim üretme", "özgün bilimsel üretim", "özgür çalışma, yetişme ve üretim" için vazgeçilmez ve üniversitenin varolmasının gerek şartı olduğunu ısrarla vurguladılar. Bunlar, yalnızca bugün ve yalnızca belli kesimlerin tekrarladıkları gerçekler, vurgular olmadı. 1933'de kapatılan darülfünun Emini, darülfünun kapatılırken meslekten de çıkartılan, İ.H. Baltacıoğlu, onüç yıl sonra 1946'da, üniversiteler yasası mecliste tartışılırken şunları söylüyordu: "Bu özerklik kanunu da üniversitelerin manevi, hukuki şartlarından biridir. Yapılar mimari şartı, para mali şartı, bilmem nesi de bilmem ne şartı. Bu özerklik şartı da üniversitelerin üniversit olmak için muhtaç oldukları hukuki şarttır. Başka birşey değil.Ama bunu vermemek demek üniversite istememek demektir,"* İ.H. Baltacıoğlu örnğği aynı zamanda Prof. Dr. İlhan Tekeli'nin söylediklerini somutlamamıza da yardımcı oluyor. Özerk, demokratik üniversite; "bu iki kavramın bir üçüncüsü ile tamamlanması gerekliliğini gösteriyor. Bu da özgün bilimsel üretim yapabilen üniversitedir. Bu nitelikte bilimsel üretim yapabilecek kadrolara sahip olmayan bir üniversited özerklik ve demokratiklik yaygınlaşmıyor, ya da yararlı kapasitelere dönüşemiyor."

Tekeli'nin bu söyledikleri özerkliğin kendi başına yeterli olmadığını, özerkliğin gerçekleşmesinin onu ısrarla ve titizlikle savunacak kadroları gerektirdiğini, bu kadroların da özgün bilimsel üretim yapabilen kadrolar olduğunu öne çıkartıyor. Daha açık deyişle ve Doç. Dr. Alaeddin Şenel'in sözcükleri ile, "Üniversitenin özerk olması, devletin, egemen sınıfların ve bilimsel olmayan egemen ideolojilerin güdümünden az çok bağımsız olması anlamına gelir." Bu da, yaklaşık kırk yıl önce İstanbul Üniversitesi'nin raporunda üniversitenin "bugünü tenkit etmek" görevi olduğunun belirtilmesiyle aynı anlama geliyor. İstanbul Üniversitesi'nin raporunun ilgili bölümü aynen şöyle: ... "İlmi, fenni ve sosyal tekamüle hizmet etmek üniversitelerin vazifesidir. Bugünü tahlil ve tenkit edemeyen, onun üzerine çıkamıyan.. diğer bir tabirle yaratıcılık kuvvetinden mahrum olan bir üniversit adı ne olursa olsun yüksek bir teknik mektepten başka birşey değildir."**

Soruşturmaya katılanların ortak noktalarından biri de, özerkliğin idari, mali, akademik özerkliklerin bir bütünü olduğunun vurgulanması olmuştur. Bu üç unsurun organik bir bütün olduğu, herhangi birinin eksikliğinde diğerlerinin anlamsız olacağı ve üniversitenin özerkliğinden söz edilemeyeceği kanıtlarla ortaya kondu.

Kuşkusuz soruşturmaya katılanların üstünde ısrarla durdukları diğer bir nokta da, üniversitenin kendi kendini denetlemesinin bir unsuru olarak da ele alınan "katılım" olmuştur. Katılım unsurunun üstünde kanımızca ne kadar durulsa azdır. Bugün YÖK'ün ortadan kaldırılmasının ayrım noktasını, üniversit yi oluşturan bütün kesimlerin üniversitenin yönetimine ve denetimine demokratik katılımlarının sağlanması oluşturacaktır.

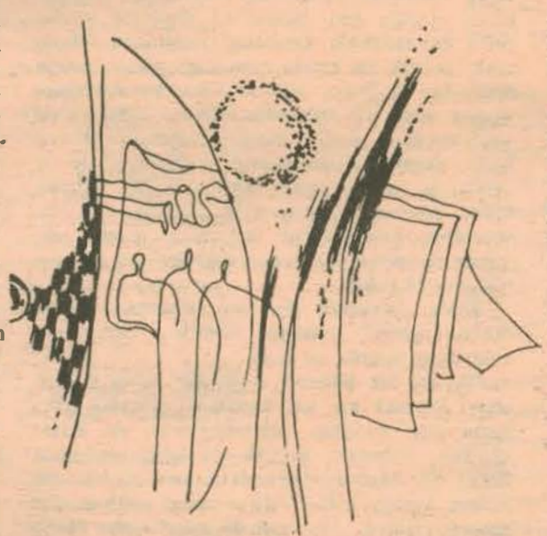
Yönetim, karar ve denetim organlarının, üniversit yi oluşturan bütün öğelerin sembolik olmayan katılımlarına ve demokratik seçime dayalı olarak oluşturulması ilk sinin etkin biçimde işletilmesi bir zorunluluktur. Bunun temel unsuru üniversiteyi oluşturan bütün unsurların örgütlenme, kendi kitlesinin haklarını savunabilme özgürlüğüne sahip olmasıdır. Öğretim üyelerinin ve öğrencilerin dernek kurma haklarının önündeki fiili ve yasal engellerin kaldırılması bir zorunluluktur. Üniversitenin özerkliğinin temel unsurlarından biri olarak katılım ilkesinin sağlanabilmesi öğretim üyesi ve öğrencilerin kurdukları bu derneklerin yönetim tarafından üniversitenin vazgeçilmez unsurları olarak görülmesini ve yönetime katılımlarının bu dernekler aracılığıyla sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Soruşturmaya katılan A.Ü. Tıp fakültesi öğrencisi M.Doğan ".. diğer önemli bir nokta da, üniversitenin kendi iç yönetiminde öğretim üyesi, öğrencisi, çalışan üçgeniyle demokratik ilkeleri yaşama geçirebilmesidir." diyordu. 1933'de Darülfünun'un kapatılmasından onüç yıl sonra çıkartılan üniversiteler kanunu ile üniversiteyi oluşturan öğelerden sadece öğretim üyelerinin yönetime katılmasının bile üniversitede yarattığı bavayı 1947 ders yılı açış konuşmasında rektör Sıddık Sami Onar şöyle anlatıyordu: "Bugün bütün öğretim üyeleri üniversitenin idaresine fiilen iştirak etmektedirler. Üniversitemizi idare edecek statüler, bunların tatbikinde alınacak prensip kararları, bugün herkesi ilgilendirmekte ve üniversitemizin içinde çok canlı bir faaliyet havası esmektedir."*** Bırakınız öğrencileri, katılımını, öğretim üyelerinin bile kendi yöneticilerini seçm haklarının ellerinden alınmasını üniversitede doğacak canlı bir faaliyet havasından korkulduğuna mı yorumlamalı, yoksa Doç. Dr. A. Şenel'in "egemen sınıfların kınlan ideolojik hegemonyalarını yapıştırma, ideolojik hegemonyalarını daha da daraltarak yerleştirme" çabalarına mı bağlamalı.. Her ne hal is , bugün üniversiteyi oluşturan unsurların yönetime katılmalarından korkulmaktadır. Korkunun ecele faydasının olmadığı unutulmamalı.

Soruşturmanın ikinci sorusu da "Üniversite eğitiminin demokratikleştirilmesi nedir? Nasıl gerçekl ştirilebilir?" biçiminde ydi. Soruşturmaya katılanların ortak görüşünü H.Gerger'in şu sözleriyle özetlemek olanaklıdır. "Türkiye'de önce üniversitenin yeniden kurulması ve bu arada aynı zamanda özerklik ile demokratik yapının yaşama geçirilebilmesi içinse, herşeyden önce, ülkede demokrasinin kurulması gerekmektedir. 'Demokrasiye geçiş süreci' diye adlandırılan içinde yaşadığımız dönemde, özerklik ve demokratik eğitim gibi üniversiteyi ilgilendiren kavramlar ancak sendikal haklar, temel özgürlükler vs. gibi öteki hak ve özgürlüklerle birlikte yaşama geçirilebilir. Bu tür demokratik hak ve özgürlükler ya birlikte elde edilebilir ya da hepsi birden birer düş olarak kalır." Burdan çıkan sonuç şu: Üniversitenin kaderi bütün olarak toplumun, daha k sin bir deyişle de işçi-emekçi sınıfların kaderiyle bir bütündür. Üniversitenin varlık koşulu,özerkliğinin ön koşuluüniversitenin emekçi halkın demokratik mücadel sinde yer almasına bağlıdır. Türkiye politik tarihi ile üniversite tarihi arasında neredeyse birebir ilişki bunu gösteriyor. Demokratik hak ve özgürlüklerin yok dildiği, işçi sınıfının baskı altına alındığı, hak arama çabalarının eng llendiği dönemler üniversitenin özerkliğinin, özgün bilimsel üretimin yok olduğu ya da önemli yaralar aldığı dönemler olmuştur. Bu kuşkusuz bir rastlantıdan ibar t değildir.

Ülkemizde özerk demokratik üniversiteyi oluşturmada yapılabilecek pek çok şey vardır. Yapılacak ilk şey tartışarak, önerer k ortak görüşlere varmaktır. Bu konuda, bu soruşturma da gösteriyor ki önemli adımlar atılmış belirli ortak noktalara varılmıştır. Varılan bu ortak noktalar birlikte yürümeyi yaratıp güçlendirecek biçimde geliştirilip yetkinleştirilmelidir.

Varılan bu ortak görüşler, giderek Dr. H. Özen'in deyimiyle, "buradan da güç ve eylem birliğine, ileri aşamada da geniş tabanlı örgütlenmeye" dönüştürmek görevini önümüze koyuyor.

Türkiye'nin özerk demokratik üniversite geleceğine inanıyoruz. Bu günler geçicidir. Bu günler güneşin balçıkla sıvandığı günler...

* Hirch, E Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişimi, A.Ü yay., 1950, İstanbul, s.924

** a.g.e., s: 755.

*** Onar S. Sami, İstanbul Üniversitesi 1946-47 Ders Yılına Girerken, İstanbul, 1946.

BİR SORUŞTURMANIN SONUÇLARI

1. Özerk üniversite nedir?
2. Üniversite eğitiminin demokratikleştirilmesi nedir? Nasıl gerçekleştirilebilir?

Prof.Dr.Onur Kumbaracıbaşı

"Üniversite demokrasinin en başta gelen kurumlarındandır."

1. Özerk üniversite, eski bir deyişle, YÖK'ün "mefhum-i muhalifi"dir; yani YÖK'ün uygulamaya soktuğu sistemin tam karşıtı özerk üniversitedir.. Özerk üniversitenin ayırıcı niteliği bu kurumun kendi kendini yönetmesidir. Üniversite ile orta öğretim kurumları arasındaki ayırımı ve işlevsel farkı bilmeyenler için üniversitenin neden özerk olması gerektiği, bu kurumun kendi kendini yönetmesinin neden zorunlu olduğu eğer anlaşılamamış ise, bu anlaşılabilirbir durumdur. Eğitimci, bilim adamı, akademisyen ve benzeri ünvanları taşıyanların üniversite özerkliğini gereksiz, hatta tehlikeli görmeleri ise (cehalet formel olarak bu kesim için devre dışı kaldığından) özel bir amaca yönelik olsa gerek. Bu amaç ne olabilir? Teorik olarak bu amacın özel çıkarları kapsaması doğaldır. Yöneticinin seçilemiyeceğini bildiği bir göreve getirilmiş olması gibi. Örneğin üniversitelerimizin görevdeki rektörleri, hazırladıkları tarihi bir dilekçede (tam kadro) uygulanan sistemin pek çok özerk olduğuna imza atmışlar ve danışma meclisine sunmuşlardı. Oysa bu kişilerin özerkliğin anlamını bilmemeleri düşünülemez. En azından YÖK başkanının birkaç yıl önce meclis komisyonlarında ve yayınlanmış yazılarında savunurken açık seçik tanımlamış olduğu özerklik kavramını okumuşlardır. İkinci olarak bu amaç bazı yanılgıları kapsayabilir. Anarşinin ve terörün üniversite özerkliğinden kaynaklandığı gibi. Geçen zaman içinde bu savı kanıtlayan olgular bulunamadı. Kaldı ki anarşi orta öğretimde de, bakanlıklarda da kol gezmişti; odak noktası üniversite olmadığı gibi, anarşinin en yaygın olduğu alan da üniversite değildi. Üniversite sadece bilinçli olarak hedef seçilmişti. Bu kurumun özünde kendisini anarşiden koruyabilmiş olmasının nedeni de o dönemde özerk yönetilmesiydi. Kuramsal olarak üçüncü bir amaç suskun bir toplum için suskun bir üniversite istenmiş olmasıdır. Ancak bunun geçerli olduğu düşünülemez, çünkü suskun üniversite demokrasi ile çelişen bir kurumdur. Oysa Türkiye'de demokrasiyi beğenmeyen ve istemeyen tek bir kişiye bile rastlanmıyor. O halde YÖK sisteminin özerkliğe bakış açısı bir yanılgı bunun savunulması ise subjektif değerlendirmelerin sonucudur. Özerk olmayan üniversitede bilimin -özellikle teknik bilimlerden çok daha toplumsal ağırlığı olan toplum bilimlerde- çarpıtılması olasılığı artar. Akademik kariyerin kariyer kısmı ön plana çıkar. Toplumun tüm kesitlerinden üniversite hocalığı mesleğine geçiş engellenir. Niteliksiz ünvan dağıtımı başlar. Sonuçta yetişen kuşaklar ve dolayısıyla toplum bunun acısını çeker. Ancak çok da karamsar olmamak gerekir. Çünkü en güçlü ve bilinçli şartlandırma yöntemleri bile cağm düşünen insanına engel koyamıyor. Kaldı ki YÖK bir yanılgı ürünüdür. Ve bu yanılgı gün geçtikçe daha belirgin bir biçimde anlaşılacak ve sistem düzeltilecektir.

2. Demokrasi ne azınlığı yok sayar, ne azınlığı ezer. Demokraside önemli olan, azınlıklar dahil tüm örgütlü kurumların seslerini duyurma olanağına kavuşturulmalarıdır. Bu bağlamda üniversite demokrasinin en başta gelen kurumlarındandır. Bu kurumun özerk olması onun aynı zamanda demokratik bir yapıya da sahip olmasını zorunlu kılar. Kendi kendini yönetmenin gereğidir demokratik yapılaşma. Bugün çağımızın üniversite anlayışında bu demokratik yapı giderek yaygın bir katılımcılığı kapsamaktadır. Nasıl siyasal anlamda ülke yönetimi demokratik sistemde katılımcılığa dayanıyorsa, özerk üniversite de doğal olarak demokratik ve katılımcı olacaktır. Üniversitenin özerk ve demokratik olmasını devletten kopma ve bağımsızlık gibi tanımlamaya kalkan yaklaşımlar bilimsel değil, demagojiktir. Örneğin üniversite özerk olduğu için anarşi ve terör vardı demekle, Türkiye'de demokrasi olduğu için terör ve anarşi vardı demek arasında fark yoktur.

Toplumumuzun istediği ve inandığı demokrasi gerçekleştiği oranda kuşkusuz üniversite özerkliği ve demokratikleşme de gerçekleşecektir. Kısaca toplumumuz demokrasiden vazgeçmeden özerk üniversiteden de vazgeçilmeyecektir. YÖK demokrasiye yeniden geçiş döneminin geçici bir ürünüdür.

Server Tanilli

"Siyasal ve sosyal gericilik yenilmedikçe gerçek anlamda bir üniversiteye doğru adımlar atılabileceğine inanmıyorum."

1. Üniversite özerkliği üniversitenin -malumbilimsel, idari, giderek mail bağımsızlığı demek. Bütün bu konularda çok şey söylenmiştir toplumuzda, daha da söylenecektir. Ben, "akademik özgürlük" de denen şu bilimsel bağımsızlık üstünde önemli bir noktanın altını yeniden çizmek isterim ki, o da "yöntem sorunu"dur.

Üniversiteler, öğretim faaliyetinin yanı sıra, bilgi üreten, bilimi geliştiren kültür ocaklarıdır. Bilim ise, önce "yöntem" demektir. Bilimsel bağımsızlık da, özünde "yöntem bağımsızlığı"dır. Bu anlamda olmak üzere, üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları, uğraştıkları bilim dalının "kendine özgü yöntemi"nin yanı sıra, bütün bilimlerin dahil oldukları ve belli bir dünya görüşünü yansıtan "genel felsefe yöntemi"ni de istedikleri gibi seçmekte özgürdürler. Böylece, bir üniversite öğretim üyesi ya da yardımcısı, "metafizik" yöntemle düşünüp araştırmada bulunacağı gibi, çağımızda onun zıddı olan "materyalist diyalektik" yöntemle de düşünüp araştırma yapabilir.

Bu seçme, ister istemez "politik"tir bir yerde. Böylece, "politika dışı", ya da "politika üstü üniversite" saçma bir kavramdır. Bu tür bir üniversite yaratmak amacıyla yola çıkarak, üniversitedeki araştırmaları tek bir dünya görüşüne ve onun düşünme yöntemine bağlamak, örneğin bizde olduğu gibi "marksist" düşünme yöntemine üniversitenin kapılarını kapamaya kalkışmak, politik bir anlam taşıyacağı gibi, sonuçta doğrudan doğruya bilimin "özü"ne müdahale demek olur. Bir üniversite öğretim üyesi ya da yardımcısının seçtiği dünya görüşünün ve ona bağlı düşünme yönteminin doğruluğu ya da yanlışlığı, onun kişisel sorumluluğu, giderek bilim adamlığı haysiyetiyle ilgilidir. Ve bu seçmenin yerindeliğini tartışacak olanlar da, yalnız ve yalnız "akademik çevreler"dir. Mahkemeler değil yoksa.

Bizde, üniversite dışı ve üniversite içi bir takım "gerici" odaklar yıllardan beri bunu anlayamamışlardır bir türlü.

Böylesi bir bilimsel özgürlüğe sahip üniversiteyi kurmak ise, salt kanun işi olmadığı gibi, hatta salt Anayasa değişikliğinden de ibaret değildir. Sorunun sağlıklı çözümü, toplumda ilerici, demokrat ve devrimci güçlerin ağırlıklarını ortaya koyup kabul ettirmelerine bağlıdır. Bu gerçek, bugün, her zamankinden daha fazla ortada. Türkiye'de siyasal ve sosyal gericilik kesinkes yenilmedikçe, ya da --en azından— geriletilmedikçe, gerçek anlamda bir üniversiteye doğru adımlar atılabileceğine inanmıyorum.

2. "Demokratik Üniversite" deyince, özetle işleyişine, öğreticilerin, öğrencilerin ve tüm çalışanlarının katıldığı; eğitim programında barışçı, insancıl ve çağdaş değerlerin savunulup işlendiği; kapılarının da, eğitimde ve akademik mesleğe girişte halkın çocuklarına açık olduğu bir üniversite anlıyorum. Şimdi demokratik özgürlüklerin, giderek demokrasi düşmanı güçlerin ayakta durduğu bir toplumda, böylesi bir "demokratik üniversite"yi kuramazsınız, kurdurmazlar, nitekim kurdurmadılar. Sorun, bu noktada da, siyasal ve sosyal alanda gericiliğe karşı verilecek miicadelede kazanılacak mesafelerle belirlenecek.

Dönüp dolaşıp aynı noktaya geliyorum hep. Eski Roma'da Cato, öyle bitirirmiş her söylevinin sonunu: "Kartaca'yı yıkmak gerek!". Toplumumuz la ilgili hangi temel sorun söz konusu olsa bende şöyle bitiriyorum düşündüklerimi durmadan:

Gericiliği yıkmak gerek!

Dr.Emre Kapkın

"Üniversite ya özerktir ya değil."

1. Üniversite özerkliği üç temel ögeden oluşur. 1. Ekonomik özerklik, 2. Yönetimsel özerklik, 3. Bilimsel özerklik.

1. Ekonomik özerklik, üniversitelerin parasal kaynaklar açısından siyasal iktidarlar ve de belirli kişi ya da kurumlar tarafından yönetilmesini önleyecek güvencelerin sağlanmasıdır. Siyasal iktidara ekonomik olarak bağımlı bir üniversitenin toplumun gelişmesi için iktidara alternatif görüşler üretmesi olanaksızdır.

2. Yönetimsel özerklik, üniversitenin kendi yönetim ve denetimini kendi üyeleri arasından özgürce seçtiği kurul ve kişiler aracılığıyla yürütmesidir. Kuşkusuz gerçek bir özerklikten söz edebilmek için bu seçimlerde üniversiteyi oluşturan tüm kesimlerin (öğretim üyesi, öğrenci, çalışanlar) eşit seçme ve seçilme haklarının bulunması gerekir.

3. Bilimsel özerklik üniversitede her tür düşüncenin araştırılıp incelenebilmesi ve dile getirilmesi için tam bir güvence sağlanmasıdır.

Özerkliği oluşturan bu üç öğenin hiçbirinden vazgeçilemez. Biri eksik olsa diğerleri de gerçekleşemez ya da zedelenir. Yani bir üniversite ya özerktir ya değil. Salt bilimsel olarak özerk ya da ekonomik olarak özerk üniversite olmaz. Bu açıdan YÖK öncesi dönemde de gerçek bir üniversite özerkliğinden sözedilemez. 1973 tarihli üniversite yasasının sağladığı kısmi yönetimsel özerklik (Kısmi, çünkü o yasa geniş bir asistan, öğrenci, çalışan kitlesinin yönetimde söz sahibi olmasına olanak vermiyor, bu nedenle denetim mekanizmaları da iyi işlemiyordu.) iktidarların ekonomik denetim gücüyle birleşince bilimsel özerkliği güdük bırakmıştır. YÖK ile birlikte yönetimsel özerklik de tamamen kaldırılmıştır. Her ne kadar örneğin fakülte kurulları üyelerin kendi aralarından seçimle getiriliyor gibi ise de, kurul üyeleri profesörler, doçentler ve öğretim görevlileri arasından, sayılarıyla ters orantılı biçimde seçilmekte ve işlerliği olmayan bir danışma kurulu gibi çalışmaktadır. Dahası yönetici kişi ve kurulların seçiminde yaratılan bu antidemokratik havayla yetinilmemiş kişilerin bireysel özgürlüklerini de kısıtlayan disiplin yönetmeliği ve gerekçesiz işe son vermelerle, bilimsel özerklik kavramı yok edilmiştir. Bugün bir üniversite öğretim üyesinin yöneticilerin onaylamayacağı bir çalışmayı yürütmesi, hatta onların beğenmediği bir dili kullanması bile olanaksızdır.

Özerk ve demokratik üniversite için

2. Eğitimin demokratikleşmesini özerklikten ayrı düşünemeyiz. Demokrasi düşünce ve anlatımın özgür olduğu ortamlarda gelişir. Ancak özerk eğitim kurumları eğitimin demokratikleşmesine olanak sağlar, yoksa eğitim ülke gereksinmeleri ve çağdaş bilimsel verilerden uzak tek yönlü bir koşullandırmaya dönüşür.

Demokratik eğitimden; 1. Eğitimi verenlerle alanlar arasında karşılıklı denetime olanak veren dinamik bir ilişkiyi; 2. Bilginin aktarılmasında tüm seçeneklerin özgürce sunulduğu ve eğitilene uygulama içinde seçme olanağı veren bir yönetimi; 3. Çağdaş bilimsel düzey ile ülke gereksinimleri arasındaki dengenin korunduğu bir içeriği anlıyorum.

Bunları biraz açacak olursak, karşılıklı denetim demokrasinin temel kurallarından biridir. Yoksa demokrasi bizde bugüne kadar anlaşıldığı gibi çoğunluk tarafından bir işlevle görevlendirilen bir grubun dilediğini yapması anlamına gelmez. O halde, demokratik eğitimde eğitimi verenin de alan kadar denetlendiği bir örgütlenme olması gerekir. Uygulamada bu, eğitimin programlarının gerek hazırlanma, gerek yürütme evrelerinde her iki kesimin eşit temsil ve sorumlulukla etkileşimi içinde gerçekleşebilir. Böyle bir eğitici eğitilen ilişkisi gerek her bireyin üretiminde pay sahibi olduğu eğitim sürecine daha bir sahip çıkması ve sistemin aksayan yanlarını daha kolay ve sağlıklı biçimde denetleyebilmesine, gerekse her görüşün özgürce ortaya konduğu ve seçeneklerin sınanarak sonuçlara varıldığı bir üretim süreci yaratılmasına olanak verir. Son olarak tüm bu işleyişin ülke özelinde sınırlı kalıp giderek durağanlaşmasını önlemek için çağdaş bilimsel gelişmelerin gerisinde kalmamak da temel hedef olmalıdır. Bilimin gelişme çizgisinin dışına düşen bu eğitim özünde demokratik de olsa üretken olamaz.

Oğuz Makal

"Özerklik, demokrasi kavramıyla içiçedir."

1. Üniversiteyi oluşturan kimlerdir? Üniversiteli olanlar?... Bu sorunun yanıtını düşündükten sonra "özerkliğe" gelmek gerekli. Yönetsel, bilimsel özerkliği olmayan bir üniversite, sakınmadan, korkmadan kullanılacak bilimsel çalışmayı üretmeyi de dışlar. Bugün üniversite, buyurgan kişilerin elindedir. İstenen, araştırma, üretme, bilimsel çalışma, dünyayı tanıma ve öğrenme, yurt gerçeklerini öğrenme ve çözümler getirme değil, "ödev" yapma, günlük idari kurallara uyma ve buyruklara boyun eğmektir. Edilgen ve "memur öğretim üyeleri" arzu edilmektedir. Öte yandan üniversitenin en önemli dinamiği olan gençler her tür söz hakkının dışındadır ve yine en önemlisi genç öğretim üyesi adayları (şimdi araştırma görevlileri, asistan) birer yıllık sözleşmelerle alınarak, dinamik, etkili, üretici olmaları engellenmektedir. Özerklik, demokrasi kavramıyla içiçedir ve onun dışında düşünülemez.

2. Tartışan, yaşadığı yeri forum olarak gören, soran, öğrenme isteğiyle yanıp tutuşan, istekle kitapların peşinden koşan bir gençlik yoksa eğer; konuşan, araştıran gençlerin sayısı azsa, suçu nerde arayacağız? Söylemek bile istemiyorum, hâlâ film yakılan, kitap yakılması düşünülen, kitabın bir suç aleti gibi görüldüğü ortamlardayız. Demokrasi bir ağaç gibidir. Onu besleyen kökler; özgür düşünce, birey olma, topluma sahip çıkma, özgür yaratma kökleridir. Bunlarla beslenmeyen ve dilsiz olan bir toplum sağırlaşır... İşiten ve söyleyen, sorunlara çözüm bulan ya da en azından çözüm bulmak için araştıran bir toplumda "demokratik eğitim" vardır...

Pakize Türkoğlu

"Eğitim kurumlarında üretime yönelmek özerkliğin güvencesidir."

1. Temel felsefesi "bilimsel araştırma" ve "uzmanlaşma"ya dayanan üniversiteler, toplumların öteki kurumlarını da etkilemek durumundadırlar. Böyle bir işlevin yerine getirilmesi kuşkusuz en başta özerk olmayı gerektirir. Ne var ki ekonomik yönden devlet bütçesinden verilen payla yetinen üniversiteler, en iyi niyetli iktidarlar döneminde bile yönetimsel ve bilimsel özerklik sakıntısı çekmekten kurtulamazlar. Araştırma ve uzmanlık çalışmaları, üniversite giderlerini büyük ölçüde karşılayacak biçimde üretime yönelik olarak kurumlaştırılırsa, özerkliğin temelleri atılabilir sanıyorum.

Bilim ve eğitim kurumlarında üretim yapılmaması; bilime, eğitime gölge düşürürmüş gibi yaygın bir kanı var toplumumuzda. Bilim adamlarının bir kısmı da bu anlayıştalar sanıyorum. Oysa bilim ve kültür üretme, akademik eğitim ve uzmanlaşma, deneyim ve uygulamaların üretime dönüştüğü bir süreçte daha sağlıklı ve verimli olarak yapılabilir. Üniversitede böylesine zengin bir ortam ve nitelikli insan gücü de var çünkü.

Ayrıca, böyle bir üniversite öğretim elemanları, öğrenciler ve öteki çalışanlar için ekonomik yönden daha çekici ve güvenceli olur. Kendilerine üretimden pay verilebilir. Amacın da üretim olduğu için eleman seçiminde "araştırmaya, bilime, öğrenciye katkı" ölçüsü zorunlu olur. Politik görüş ve sempatiye göre eleman seçimi ister istemez önemini yitirir. Alanının otoritesi olan bilim adamlarına, gelişmek isteyen genç elemanlara bilime katkı olanakları çoğalır. Öğrenciler için de üniversite para tüketiren, para alan bir kurum olmaktan çıkıp, para veren, burs ve ödül veren bir bilim işletmesi olur.

2. Eğitimde demokratikleşme, toplumun, kurumun yapısına, kültürüne ve değişmelere göre içerik kazanarak biçimlenen çok yönlü bir olaydır. Üniversite bağlamında ele alındığında üniversitenin yapısına uygun olarak gelişebilir. Örneğin yukarda sözünü ettiğim yapıda demokratik eğitim kendiliğinden zorunlu olur. Statükocu ezberci bir yapıda ise tam olarak demokratikleşme sağlanamaz.

Demokratik eğitim tartışmalarında, seçme ve seçilme, söz hakkı, yönetime katılma gibi yetkilerin, belirleyici olarak çoğunlukla öne alınması dikkatimi çektiğinden, şöyle bir yaklaşım getirmek istiyorum. Bu saptamalar yerindedir kuşkusuz. Ama demokratik düzenlemenin özündeki asıl ağırlıklı ögenin bireylere yüklediği sorumluluk olduğu, sorumlulukların paylaşılması olduğu kanısındayım. Sorumluluktan kastım, eylem olarak, iş olarak herkesin etkin biçimde eğitime, kurumun gelişmesine katılmasıdır.

Böyle bir yetki ve sorumluluklar zinciri öğrencilerle öğretim elemanlarını, hatta öteki çalışanları karşı karşıya değil, yanyana elele getirir. Örneğin, böyle bir eğitimde yoklama yapmak gereksiz olabilir. Özellikle bir bilim adamının bu iş için zaman harcaması gülünç olur. Bıktırıcı sınavlara da yer verilmeyebilir. Ama öğrenci, kendi yetişmesi, üretim ve araştırma sürecine katkısı için buhınmak zorunda olduğu yerde kendiliğinden buhınır. Bireylerin kendine düşen yetki ve sorumlulukların yerinde ve zamanında kullanması, denetimini de içinde taşıyacağından kimseyi zorlamaya gerek kalmaz. Hatta iyi yetişmediğini anlayan öğrenci bunu kendisi ortaya koyabilir, yardım ister.

Ülkemizde henüz bu aşamalar yapılmış değildir. Ama üniversiteler bilim adamları danışmanlık görevlerini kendileri için de takınarak bu yollara giden köprüleri kurma çabasında buhınmalılar. Örneğin demokratik eğitimin başta gelen ilkesi, yeteneklere göre fırsat ve olanak eşitliği olduğu halde, üniversite seçme sınavları bu yönden asla demokratik değildir. Seçme sistemini özel dersaneler iyice bozmaktadır. Bu bozulmalar bilim adamlarından gerekli tepkileri görmelidir.

İ. KEREM AÜ çalışanı

İ. Özerklik Türkiye üniversiteler tarihinde bir an olsun gündemden düşmeyen bir konu olagelmiştir ve bence birbiriyle yakından ilişkili üç ana düzlemde ele alınmalıdır: Ekonomik, yönetsel, bilimsel özerklik. Bunlar içinde belirleyici önemde olan ekonomik özerkliktir. Ekonomik bağımlılık yönetsel bağımlılığı böylece bilimsel bağımlılığı zincirleme bir biçimde yaratan temel neden olmuştur. Hukuki olarak özerk görünse bile siyasal iktidarlar her zaman bilimsel çalışmanın üzerinde demokılesin kılıcı olmuşlardır. Sorun özerk bir üniversite bütçesi yaratabilmenin yollarını aramakla çözümlenebilir. Ekonomik özerklik sağlanabilirse yönetsel ve bilimsel özerklik sorunu da çözümlenmiş olacaktır. Bir sonraki soruda izleyeceğimiz demokratik-merkezileşmiş bir örgütlenme biçimi yönetsel ve bilimsel özerkliği ekonomik özerklik tanımını vermek gerekirse; ekonomik özerklik temelinde kendi yönetim ve denetimini yine kendince seçilmiş kurumlarıyla sağlayan öğretim üyesi öğrenci ve çalışanların özgür bir biçimde eşit olarak karar alma ve yürütme işlevlerine etkin bir katılımının sağlandığı örgütlenme biçimidir diyebiliriz. Üniversite özerkliğinin hiçbir zaman 1750 sayılı üniversite yasasının sözde özerkliği, olmadığını eklemek isterim. Bu yasada görüldüğü gibi özerklik üniversite içinde yer alan yalnızca öğretim üyelerinin güvencesini sağlamak olmamalıdır. Aslolan onlardan çok daha geniş bir kitlenin; öğrenciler ve çalışanlar kitlesinin bilgi üretim-iletiminde güvencelerini sağlayan düzenlemeler yapmaktır.

2. Demokratikleşme ve merkezileşme, bilimsel bilgi üretiminin doğasında varolan, bilgi üretiminin toplumsal-nesnel yasalarından kaynaklanan bilgi üretim sürecinin iki ayrı yüzüdür. Toplumsal-doğal olay ve olguların yasalarını gün ışığına çıkartan ve adına bilimsel bilgileniş yöntemi de denilen süreç tek bir yöntembilime sahiptir. Bilimsel bilgi üretimindeki bu konum bilgi üreten kurumlarda merkezileşmeye karşılık verir. İşte bu nedenledir ki, bilimsel bilgi üretim-iletiminin yöntembilimsel zorlaması bir nesnel gerçeklik olarak üniversitelerde merkezileşmeyi zorunlu kılmaktadır. Doğru ve yanlış düşüncelerin çelişkili birlikteliğinden ve sürekli savaşımlarından oluşan bilimsel bilgi çok çeşitli düşüncelerin özgürce bilimsel alana aktarılmasını öngörmektedir. Diğer yandan tüm düşüncelerin eşit ağırlıklı olarak anlatımı ve savunulması gereklidir. Buysa, her alt birimin bir üst birime karşı sorumlu olduğu ve her üst birimin de alt birimlerce denetlendiği ve tüm birimlerin seçimlerle gelen kişilerce yönetildiği merkezileşmiş bir yapıyı gerekli kılar.

Özerk ve demokratik üniversite için

"Üniversitede Kalmayı Başaran Aydın„ın Sesi

Bu yazı elimize geçtikten sonra, A.R.Balaman'ın görevine YÖK tarafından son verildi.

Doç.Dr.Ali Rıza Balaman

Barış AKÇINAR'ın "Açıkça Tartışılmayanlar" başlıklı yazısında (Yarın, Ekim 84.9): E. BATUR'un "Üniversitede kalmayı becermiş 'aydınlarımız' yakıştırmasını ve "her nasılsa üniversiteden atılmamış, atılamamış bizler" adına AKÇINAR'ın genel doğrulardan hareketle, mantık kuralları içinde tutarlı değerlendirmelerini ve E. Batur'a verdiği yanıtları kıvanarak okudum.

Evet... üniversiteden atılmamış ya da atılamamış biz içerdekiler, sanılmasın ki kimilerinin yakıştırdığı denli bir elimiz balda, öteki elimiz yağda; gü ümüzü gün etmekteyiz. Bizler, üniversitelerden uzaklaştırılanlar ya da uzaklaşmak zorunda bırakılanlardan göreli olarak belki daha iyi durumlardayız. Deyim bağışlanırsa, uzaklaştırılan arkadaşlarımızın belki damları başlarına kepti ama, bizim damların da bacaları uçtu, pencereleri, camları kırıldı. Sözgelimi, YÖK öncesi dost bellediklerimiz ya da bize öyle davrananlar, YÖK olgusundan sonra başımıza YÖK'den çok YÖKCÜ kesildiler ve onurumuzdan ödün vermemeye aşırı özen göstererek, bilimsel özerkliğe sahip çıkıp ondan sapmayarak onlarla birlikte olabilme sabrını (becerisini değil) gösterdik ve göstermekteyiz. Örneğin, "bizden büyükler daha iyilerini bilir"i doğru kabul edip buyruklara salt uyum göstermedik ve "gözlerimi kaparım görevimi yaparım" türden soru sormasız, tartışmasız eğitime hayır diyebildik; tartışmayı, dersi ve hocayı değerlendirmeyi, soru sormayı açık tuttuk. Bir gün, geçtiğimiz akademik dönemin son dersinde her yıl yinelediğim derslerin, ilk derste belirtilen amacına ulaşıp ulaşmadığını değerlendirmek üzere tartışma açtığımda öğrencilerimden tek yanıt alamadım. İsrar ettiğimde titrek sesli bir öğrencim: "Hocam, bizi şaşkına çeviriyorsunuz. Bizlere, derslerde tartışma bir yana soru sormayı bile yasakladılar. Yakında soru soran bir arkadaşımız başına tebeşir yedi; bizim tartışma, soru sorma gibi bir alışkanlığımız yok ki bizi zorluyorsunuz" yanıtını aldım. Bu yanıt, üniversite eğitiminin niteliği konusunda bizleri düşündürmeli. "Devrim" sözcüğü yerine "inkılap" sözcüğünü hemen benimseyenler bu işi o denli ileri götürdüler ki, akademik çalışmaların hemen basamağındaki gencecik araştırma görevlilerine "Endüstri İnkilâbı" başlıklı master tezleri yaptırttılar; "Atatürk inkilâbı" deyimi, "Endüstri İnkilâbı" deyimi yanında çok masum kaldı.

YÖK'den çok Yökçüler sayesinde başıma neler geldi: (Kendi başıma gelenlerden anımsadıklarımı "ben" diye yazacağım için bağışlanın)Bana "bölümün dert babası" olduğumu söyleyen, zaman zaman insanın, kimi olaylar karşısında isyan ettiği, hani "profesör'ün yeri diye bir yer açar, köfte satarım" dediği dönemlerde "Aman, nasıl olur? Sen gidersen ben de kendimi bu pencereden aşağıya atarım" diyen bölüm başkanım, gün gelip kadro paylaşımı (dağıtımı diyemiyorum. Gerçekten kadrolar kıran kırana paylaşıldı; falancanın önü kapanır, kapanmaz hesapları yapıldı) yapıldığında, o sırada iki buçuk yıldan beri kadro yasasını bekleyen bir doçent olarak bana kadro verilmediği gibi, onaltı yıllık öğretim görevlisi olmama karşılık mevcut öğretim görevlisi kadrosu da çok görülerek, "şahsa bağlı" kadroda alınam gereken maaşın yüzde yetmiş beşini alarak, potansiyelimin üstünde (on iki saat yerine on sekiz saat) ders vermem istendi. Gerekçe olarak da: her türlü dilekçelerimi bölüm başkanı olarak üst kademeye ileten, yıllık akademik faaliyet raporlarımı bölüm faaliyetleri içinde savunan bölüm başkanım "YÖK programında senin derslerin yok; böylece senin, bölümde de yerin yok; ne yapabilirim?" dedi. Oysa dört yıllık üniversite eğitiminin öngördüğü yüzotuzaltı kredilik ders programının beş kişilik bölümünde en az bir bölü beşini ben, ders yükü olarak üstlenmekteydim. Hala aynı derslerin bir bölüğünü vermekle yükümlüyüm. Evet, YÖK'den ders programları geldi ama, bu programa karşın bölümler, kendi programlarını uygulamada serbest bırakıldılar. Nitekim, "YÖK programı aynen uygulansa Anadolu Üniversitesi öğrenci mezun edemezdi" sözünü bir yetkiliden dinledim. Demek oluyor ki, dert, ne "YÖK Programı" ne de benim alanım olan bilimdalının kabul görmemesiydi. Amaç, YÖK sonrası gül bahçelerinde diken görmek istemeyen YÖK'ten fazla Yökçülerin bireysel istemlerinin gerçekleşmesiydi. Bu bireylerbulundukları yönetim kadrolarının sürekli olduğunu sanıyor, kendilerini bulundukları yönetimin yetkileriyle özdeşleştirip babalarının çiftliğinde davrandıkları gibi davranmak istiyorlardı.

Özlük haklarının böylesine gasp edilmesi yanında ihbar mektuplarına rağbet edilerek hakkımda üç ayrı konuda soruşturma açıldı: 1.Dine saldırma... Ben öğrencilerime dinin bir toplumsal olgu olduğunu söylüyor, bunu da kanıtlamak için kimi örnekler veriyordum. 2.Yasak yayın okutmak... Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Abbas Sayar, Ömer Polat gibi halkbilimsel malzemeyi ustaca kullanan yazarların kimi romanlarını öğrencilerime okutturuyor ve onlardan derse ilişkin birer rapor (inceleme) yazıp vermelerini istiyordum. 3.Bilinçli komünizm propagandası yapmak... Bundan ne murat edildiğini ben de anlamadım ve yazılı savunmamda yanıt bile vermedim. Her üç soruşturmadan da aklanarak çıktıktan sonra beni ihbar edenlere karşı hakkımı korumak amacıyla Dekan'ımdan isim istediğimde "ihbarlar imzasızdı" denildi. "Bu durumda soruşturma açılamazdı" dediğimde de "Rektörlük istedi" yanıtını aldım.

Durup dururken bir gün, fakültemizde öğretim elemanlarının parmak izleri istendi. Yaptığım işle parmakizi arasında anlamlılık bulamadığımdan "Kurumumun beni bir adi potansiyel suçlu olarak görmesine izin veremem" diyerek parmakizi vermeyi reddettim. Sonuçta, bu davranışım da, yöneticilerin dikensiz gül bahçelerinde diken olduğuma kanıt sayıldı (Beş parmak yerine on parmağının izini vermeye hazır öğretim elemanları mı? Onları bana sormaymız).

"Aydınlar Dilekçesi"ne onur duyarak imzamı koydum ve yazılı savunmamın bir paragrafında da: "Ülke sorunlarına karşı duyarlı bir düşünür olarak, daha iyiyi ve doğruyu bulmak açısından anayasal hakkımı kullanmak benim için kaçınılmaz bir görevdi ki, söz konusu dilekçenin içeriği de daha iyiyi bulma ve toplumsal barışı sağlama yönünde masum dilekler niteliğindeydi" şeklindeydi. Soruşturmayı "Kınama" cezasıyla geçiştirdim ama, sakıncalı sayıldığı için de bundan ikibuçuk ay önce Rektörlük Makamı'na çağrılarak "1402 ile alınacaksınız; başınızın çaresine bakın. Ben sizi böyle cezalandırmak istemezdim ama, merkez böyle istiyor" sözüyle uyarıldım. Ben de Rektör'ümü ciddiye alarak eşyalarımı toplayıp alınacağım günü beklemeye başladım. Aybaşında da telefon ettikten sonra maaşımı almaya gittim. Hala görevimdeyim ve 1402 ile alınmadım.

Sayısı tükenen bir kitabımın genişletilmiş ikinci baskısı için Arap akrabalık sistemiyle karşılaştırmak üzere, Suriye, Şam Üniversitesi'ne ortak çalışma dileğiyle bir proje gönderdim. Yanıt: "Gelin ayrıntılı görüşelim" şeklindeydi. Hemen fakülteme bir dilekçe verip dış görevlendirme ve izin istedim. "Bu fonda para yok" yanıtıyla dilekçem aynı gün iade edildi. Ardından kendi olanaklarımla gitme isteğimi belirttim. Bu kez de özel pasaport için gerekli yazının, haklımda disiplin soruşturması bulunduğu gerekçesiyle verilmeyeceğini öğrendim. Hakkını her koşulda arayan bir birey olarak, imza yetkilisine; "Disiplin soruşturmasının yasal hakkını kullanmama engel olması gerektiğini; yasal hakkımı kullandırmama gibi bir kararın taktir hakkı olarak kullananın taktir edene yükümlülük getireceğini" söyledim ve yeni çıkan bir kararnameden yararlanarak vatandaş olarak dışarı çıkmak için turist pasaportumu alacaktım ki, özel pasaport için Rektörlük'ten pasaport izin yazımın imzalandığını öğrendim ve kendi olanaklarımla Şam'a gidip-döndüm. Ben döndükten sonra yurt dışına görevlendirmeyle başkalarının gittiğine tanık oldum (Doğruau, Yurt Dışı Görevlendirme Fonu yetkililerce araştırılmaya değer).

YÖK olgusundan bu yana hiçbir jüri, ve komisyonda görev alamadığım gibi -eskiden yaptığım programlar, konuşmalar ve danışmanlarımdan giderek- TRT'nin isimim verilerek yaptığı istem de gerçekleştirilmedi.

Şu anda fizik mekan olarak bir yerden ötekine taşındık. Oda paylaşmasında yine unutulanlar arasındayım; laboratuvar bozması, kapı hariç dört tarafı setli ve fayanslı, bir başkasının odasından geçerek ulaşabildiğim odamda başladığım dersleri tamamlamak üzere öğretim görevliliğimin uzatılmasını beklemekteyim.

"Ben" diye diye yaşamımda ilk kez böylesi bir yazı yazmanın acı burukluğu içindeyim. Oldu olacak, bir de özel yaşamımdan örnek vereyim: Yöneticileri kutlama amacına dönük, dönem açılış "kokteyl"ine taze tıraş olup karımı yanıma alıp gitmediğim için "Asosyal olmakla, çoğunluğun yaptığını yapmayarak çıkarımı tepmekle, sonuç olarak da şaşkın olmakla" çocuklarımın annesi tarafından suçlandım.

Eh... Hepsini haketmişim; az bile değil mi?...

Bunların tümüne karşın doğruları savunabilecek, akademik özerklikten ödün vermeyecek, onurumu zedeletmeyecek kadar *aklım olduğu* sürece üniversitede öğrencilerimle ve sevdiğim saydığım mesleğimle birlikte olmaktan onur duyacak, üretmeye devam edeceğim.

Ben, bu durumumla üniversitede tek birey değilim. Benzeri ve daha farklı sıkıntılar içinde olanların da var olduğundan kuşkum yok. Bu nedenle kendimden söz ettiğim için bağışlanmak diler; bu yazımı, "üniversitede kalmayı becermiş 'aydınlarımız'" yakıştırmasını yapan E. Batur'a saygıyla sunarım.

Serdar Onamay

"Bilimsel özerkliğin tek başına anlamı yoktur."

1. Üniversitelerin tek bir kurul (YÖK) tarafından yönetilmesi yanlıştır. Özerk üniversite şöyle olmalıdır.

Her üniversite kendi oluşturacağı bir kurul tarafından yönetilmelidir. Bu kurulda, öğretim üyeleri, araştırma görevlileri, öğrenciler ve diğer çalışanlar da temsil edilmelidir. Temsilci oranları, berkesin (öğretim görevlisi, öğrenci...) ağırlığını koyabilecek şekilde ayarlanmalıdır. Eskiden olduğu gibi öğrenci temsilcilerinin çok küçük bir azınlık olarak kalması çözüm değildir.

"Bilimsel özerklik"in tek başına anlamı yoktur. Özerklik ya tam olarak vardır ya da yoktur.

Üniversiteler hükümetlerin etkisi altında kalmamalıdır. Kurul üyeleri demokratik bir seçimle seçilmelidir. Bu seçimde tüm üniversite çalışanlarının ve öğrencilerin oy hakkı olmalıdır.

2. İlk ve orta öğretimde verilen eğitim, olabildiğince eşit olmalıdır. Paralı eğitim kalkmalıdır. (İlkokuldan üniversiteye kadar). Kolejlere, üniversitelere hazırlık kursları, para tuzağıdır. Paralı eğitim, zenginlerin okumasına öncelik sağlamaktadır.

Liseyi bitirmiş her genç, üniversiteye girmede hemen hemen eşit şansa sahip olmalıdır.

Eğitimin demokratikleşmesinden anlaşılması gereken, orta öğretimde eğitimin aynı düzeyde olması ve kişinin maddi durumu ne olursa olsun, okuma olanaklarının eşit olmasıdır.

KURGU 1. KISA FİLM SENLİĞİ YARIN ÖZEL ÖDÜLLÜ

"KENDİNİ YAKARAK YARATTI ŞAFAK GÜNDÜZÜ" YA DA-ZORUNLU BAŞLIK-

ŞİLİ'DE BAHAR

SEVGİ SAYGI

Sinopsis: Herhangi bir ülkede; "geceleyin" zor kullanımla yıkılmak istenen umudun, inancın, bilincin, nesne-gölge-ses yoluyla anlatımına karşılık; umuda, inanca, bilince kısaca yaşama sahip çıkanların "günle" birlikte somut direnişinin

DIŞ-GECE-KENTİN ISSIZ SOKAKLARI

Kentin ıssız, gölgelere bürünmüş birkaç sokağı gösterilir.

2. ya da 3. sokakta uzaktan gittikçe yaklaşan devriyelerin ayak sesleri duyulur.

Bir başka sokakta evlerin gölgelerine sığınarak kaçan 1-2 kişinin gölgesi.

Kaçanların çok hafif ayak sesleri.

Bir elektrik direğinin altında silahlı bir asker gölgesi.

Sessizlik

DIŞ-GECE-YIKIK BİR DUVAR

Yıkık, eski bir duvar, kentin dış mahallelerinde amaca uygun eski bir ev duvarı ya da özel olarak yapılmış, zamanla aşınmış bir duvar.

4-5 saniye süren gecenin kendi seslerinden sonra, uzaktan bir manga askerin uygun adım sesleri duyulur.

4-7 saniye sonra sesler netleşir. Anlaşılmayan bir dille, komut olduğu belli olan sözler söylenir.

Komutlara uygun hareketlilik, ayak sesleri, koşuşturmalar duyulur.

1-2 saniye sessizlik.

Komut sesi. Tüfek takırtıları.

Komut sesi. Tüfeklerin ateş sesi bir gece kuşunun çığlığı ile son bulur. Çığlığın yankılanmasını, uzaktan gelen bir kamyonun sesini boğar.

Kamyonun farları biran için duvarı aydınlatır.

Motor durur. Yerde sürüklenen ceset sesleri (2-5 kişi olabilir) Kamyona atılırken çıkan sesler. Motor çalışır. Kamyon uzaklaşır. Komut sesleri ile manganın düzenli yürüyüşü başlar, uzaklaşır, sesler biter. Gecenin kendi sesi duyulur.

Bir süre sonra duvar şafakla birlikte aydınlanır. Duvarda kan lekeleri, kurşun delikleri açık seçik görülür. Bunlar ya alıcının çevrilmesi ile ya da seri zoomlarla verilir. (Çekim açısı değişmeden, çekim ölçeği değişir. Duvarı genel çekimde görürüz.)

Duvarın önünden insanlar geçmektedir. Ama hiç biri duvarla ilgilenmez. Ya birbirleri ile konuşurlar ya da başka yönlere bakarak geçerler.

Fonda, mekana uygun sesler, gürültüler vardır. Bu gürültülere çocuk sesleri, gülüşleri katılır.

Çocuklar oynadıkları oyunu duvarın önündeki açıklıkta sürdürürler. (10 - 14 yaş grubu) Çocuklardan biri kaçan topu almak için duvarın dibine gelir. Eğilip topu alır, doğrulurken duvardaki izlerle karşılaşır. Gülen yüzü durgunlaşır. Şaşkın, anlamaz gözlerle bakar bir an için. Arkadaşları da yanına gelir. Aralarında kısa bir konuşma olur. Suskun, duvara bakarlar.

Mırıldanmalar.

Her biri ayrı yönlere dağılıp giderler.

İnsanlar yine ilgisizce geçmeye devam ederler.

Bir süre sonra çocuklar yeniden gelirler. Ellerinde uzaktan ne olduğu anlaşılamayan bir takım eşyalar, araçlar vardır. Duvara gidip duvarın önünü tamamen kapatacak biçimde durarak çalışmaya başlarlar. İçlerinden bir ikisi gözcülük yapmaktadır.

Çocukların çalışmaları insanların ilgisini çekmiştir. Kimisi yan gözle bakıp, eskisinden daha hızlı ordan uzaklaşır. Kimisi durup bir an için çocukların ne yaptıklarını izler, sonra etrafına bakınarak (gören olmuş mu gibilerinden) yüzlerinde hafif bir gülümseme ile uzaklaşır.

Çocuklar yerdeki kutulara eğilip kalkarak, birbirlerinden değiş tokuş ederek çalışmalarını sürdürürken, uzaktan gelen keski'n bir ıslık sesiyle irkilerek dururlar. Gözcü çocuklar çabuk olmalarını belirten el kol işaretleriyle çalışanları uyarırlar.

Heyecanlı, anlaşılamayan, çabuk çabuk söylenen sözler.

Çocuklar herbiri başka yöne olmak üzere koşarak duvarın önünden ayrılırlar.

Alıcı, duvara yaklaşır.

Kan lekeleri, kurşun izleri çocukların boyalarıyla çiçeklere, yapraklara dönüşmüştür.

3-11 Kasım arasında yapılan Kurgu 1.Kısa Film Şenliği'nde Sevgi Saygı yayımladığımız senaryosuyla, Taner Samsarı da "Lotaryacı" adlı yapıtıyla kısa film dalında YARIN ÖZEL ÖDÜLÜ aldılar.

Özlem Selinde

I.

Ateş çemberi içinde de olsa
Unutmuyor insan gülmeyi
Kaygısızlıktan değil
Akrep olup
Sokmamak için kendini

Gülüyor Türkan abla
Kocası nicedir mahpus
Gülüyor Medine ana
Çok uzaklarda kızı
Gülüyorlar
Parçalanıp saçılsa da gülüşleri
Çarpıp çarpıp özlemin duvarlarına

Ölümler ortasında da olsa
Unutmuyor insan gülmeyi
Umursamazlıktan değil
Ayrılıkları ölümün eli yapıp
Boğmamak için kendini

2.

İç geçiren bir kızın
Ölgün bakışlarındadır ayrılık
Sevgili'siyle ıslana ıslana
Altında yürüyeceği türdendir hani
Bir yere sığmamayan adamın
Yağmura kızgınlığındadır

Babası mahpusta bir çocuğun
Oyununa karışır ayrılık
Sevinçleri kırık plak
Bir çöl yorgunudur
Dudakları çatlak çatlak

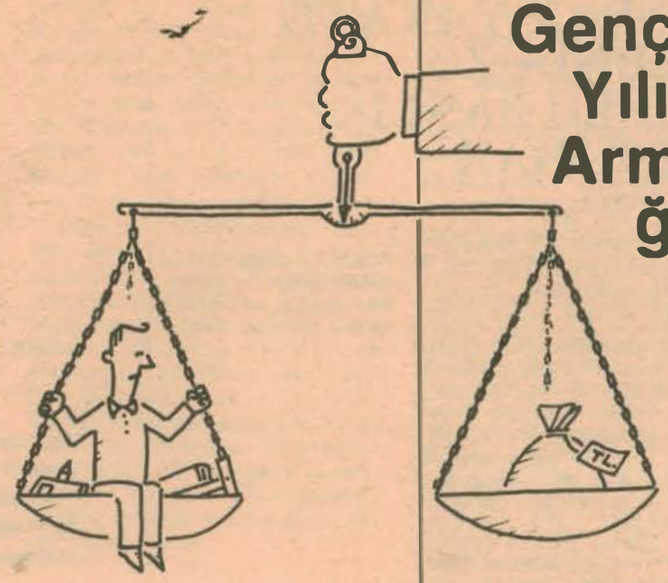
Ve hep tekil değil ayrılıklar
Tellerletekerlerle aşılmıyor
Bir adım değil uzaklıklar
Bir ülke bile bazı
ayrı düşürülüyor kendinden
Ve özlem selindekiler kafeste aslan
Adımlayıp duruyorlar aynı uzaklığı

3.

İlkyaz yüreğimde çığlık çığlıktı oysa
Tellerden akıp gelen sesinde
Buruk bir şarabı yudumladım
Diyarbakır Surları'na vura vura
Ayrılığın kapısını parçalayamadım

Aytekin Karaçoban

1985 Gençlik Yılına Armağan

Karikatür : MURAT ÖZMENEK

murat

PARALI ÖĞRENİM

SİNAN YARADANAKUL
K. TANJU BAŞKAN

YÖK'den ve içinde bulunduğumuz dönemden yararlanan "büyüklerimiz", yeni bir antidemokratik uygulamaya daha gittiler. 1985 yılı Birleşmiş Milletler tarafından Uluslararası Gençlik Yılı olarak belirlenirken, yüksek öğrenim gençliğimiz e "Paralı Öğrenim" armağanı geldi. Her zaman olduğu gibi, bu karar alınırken de tüm boyutlarıyla düşünülmedi; yaşamın kapsamına giren büyük bir kitleye kulak verilmeden harekete geçildi. Bu yazıda üniversite harçlarının alınamamazlığına değinmek istiyoruz. Aynı zamanda kendilerini yetkili, ilgili ve bilgili sayan kişi ve kurumlara gençlerin sesini, onlar dinlemese de, elimizden geldiğince duyurmak istiyoruz.

Neden "Paralı Öğrenim"?

"Eğitim nimetinden toplumdaki çeşitli sınıf ve zümrelere düşen payı göstermek üzere bir rakam verelim. Demirci Eğitim Şurası yayınlarında yeralan bir istatistikle Türkiye'de üniversite öğrencilerinin sınıfsal durumu şöyle gösterilmiştir:

	Nüfusumuzdaki yeri	Üniversitemizdeki oranı
Tarım kesimi	%76	%17
İşçi kesimi	%20	% 8
Memurlar	% 2,62	%42
Girişimciler	% 0,67	%33

Bu sayıların öğrettiği ilk gerçek, nüfusumuzun binde 67'sini oluşturan girişimci aile çocukları, 100 üniversite öğrencisinden 33'ünü oluştururken; yüzde 20'sini meydana getiren işçi aile çocuklarının yüz üniversite öğrencisinden ancak 8'ini oluşturduğu gerçeğidir."*

1982 Anayasasında, "Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz," diye de bir madde vardır. (Md. 10)

Demokratik ülkelerde bu tablonun çoğunluk yararına, işçi ve tarım kesimi yararına değiştirilmesi beklenir. Ülkemizde ise, 24 Ocak ekonomik modelinin uygulanmaya başlamasıyla birlikte, geniş halk kitlelerin ekonomik güçlerini hızla yitirirken, piramidin tavanı korkunç bir hızla büyüyor. Bu bağlamda, paralı öğrenim 24 Ocak kararlarının da doğal bir uzantısı olmaktadır.

Üniversite harçları adı altında değişik fakültelerdeki öğrencilerden 10-60 bin lira arasında alınacak bu paralar, "öğrenci harçlar fonu"na aktarılıyor. Bu konuda resmi gazetede yayımlanan yazıda, "öğrenci harçlar fonuna aktarılan paralar, öğrencilerin beslenme, kültürel ve sportif faaliyetleriyle, sosyal ihtiyaçları için kullanılır," deniliyor. Bu kararda dikkat edilmesi gereken nokta, harçların kapsamında öğrenim giderlerinin -kitap araç, gereç vb.- yer almadığıdır. Örneğin, bir tıp öğrencisinin yıllık öğrenim gideri yaklaşık 30-40 binlirayı buluyor. Böylece aten "biçimde parasız, özde paralı" olan öğrenime yeni bir kambur daha ekleniyor.

Burada karşınıza bazı çelişkiler çıkıyor. Bu çelişkilerden biri, harçların alınma nedeninin temel bir dayanaktan yoksunluğudur. Çünkü, "Devletin temel amaç ve görevleri... kişi hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır" (1982 Anayası md.5) Devletin zaten zorunlu olarak yapması gereken hizmetler için ayrı bir ödenek ayırıp bunun finansmanını da halktan karşılamaya çalışması, devletin niteliğine ters düşmektedir. Devlet bütçesinin büyük bir bölümü halktan alınan vergilerden oluştuğuna göre, vergisini veren her yurttaş da çocuğunun ünlversitede öğrenim görmesini ve bu süre boyunca onun sosyal ve kültürel gereksinmelerinin karşılanmasını talep eder. Devletin zorunlu olarak yapması gereken bir görev için ek para almaa, bu nedenle anlaşılması güç bir uygulamadır.

Yine aynı yasanın 42. maddesine göre, "Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz... Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve incelemeyle ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne surette olursa olsun engellenemez". Paralı öğrenim kanunu ise, yakın bir gelecekte gençliğin büyük bölümünü eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakacaktır. Dolayısıyla, yüksek öğrenim bir "lüks" durumuna getiriliyor.

Üniversite harçları konusunda başka bir çelişki de, ödenecek para miktarlarındaki eşitsizliklerdir. Harç miktarları 10-60 bin lira arasında değişiyor. Bu farklılık nereden kaynaklanıyor. 60 bin lira ödeyecek olanlar, 10 bin lira ödeyecek olanlara göre alt kat daha fazla mı olanaklardan yararlanacaklardır? Böyle bir durumun sözkonusu olamayacağını biliyoruz. Bu durum da yapılan işe beceriksizce kılıf hazırlandığını gösteriyor.

Harç konusunda en önemli çelişki de, yasanın gerçekten uygulanabilir olup olmadığı konusundadır. Üniversitelerde harç adı altında para alınması ve paralı öğrenime geçilmesi çok yeni bir konudur. Üniversitelerin parasız olduğundan hareketle üniversiteye girmiş olan onbinlerce genç şimdi büyük bir yükümlülük altına itilmiştir. Öğrenimini karşılıksız yapma düşüncesiyle okula giren, ancak öğrenimin bir döneminde çabucak çıkarılıveren bir yasayla para ödemek ya da ödeyemediği takdirde zorunlu hizmet yapma yükümlülüğüyle karşılaşmıştır. Öğrenimin paralı olacağı bilinseydi, bu öğrenciler ya üniversiteye girmekten vazgeçerlerdi ya da seçimlerini daha düşük para ödenen bölümlere kaydırırlardı. Bu açıdan bakıldığında, üniversite harçlarının, kazanılmış hakların geri alınması anlamını taşıdığı görülüyor. Bu da yasalara aykırıdır.

İlk öğrenimden, hatta doğduğundan bu yana birçok engeli aşıp üniversiteye giren gençlerin önüne yeni bir engel daha çıkartıldı: "Paran varsa okursun, yoksa okuyamazsın." Kuşku duyulmasın, bu engeli aşmayı başaranlar için vakit geçirmek için yeni engeller çıkartılacaktır.

* Uygarlık Tarihi, Server Tanilli, s.372-373

EK SINAV HAKKI İÇİN, İZMİR 1. İdare Mahkemesi Kararı

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi bir ikinci sınıf öğrencisi, toplu dilekçe verme nedeniyle okul idaresinin kendisine verdiği kınama cezasının iptali için İzmir 1. İdare Mahkemesi'ne açtığı davayı kazandı. Öğrencinin dava açmasına gerekçe olarak, kendisine "verilen kınama cezasının Anayasanın 74. maddesine aykırı olduğu, tek dersten sınıfta kalan öğrencilerin oluşturduğu yığılmalar nedeniyle derslerden verim alamadığı, bu duruma çare bulunmasını istediği, istemlerinin daha sonra fakülte idaresince de kabul edildiği, sulh ceza mahkemesinde açılan kamu davası sonucunda beraat ettiği" gösteriliyordu.

Davalı oku idaresinin davanın reddi için savunmasında ise, "davacının hiçbir hukuki yararı ve mağdur olma durumu bulunmadığı halde, toplu halde, idareyi güç durumda bırakmak, huzur ve sükunu bozmak amacıyla hareket ettiği, uzun kuyruklar oluşturularak ve basına da yansıtılarak dilekçe verilmesiyle idareyi izaç hareketine tevessül edildiği, verilen cezanın Üniversite Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 3/1-B-a ve 2/b maddelerine uygun olduğu" belirtiliyordu.

Mahkemenin kararında ise, "dile işe hakkı, kişilerin Anayasa ile de güvence altına alınan temel haklarından" denilerek şunlar belirtiliyor:

"Olayda, yeni üniversite sınav yönetmeliğinde öğrenci lehine yapılması istenen değişiklik, tüm öğrencilerin ortak çıkarlarını ilgilendirdiğinden, davacının bu konudaki görüş ve isteklerini yanıltan bir dilekçe ile idareye başvurması, ileri sürüldüğü gibi, "kişisel sorunu olmadığı halde gerekçesiz dilekçe vermek" biçiminde yorumlanamaz.

"Ayrıca toplu halde dilekçe sunmayı engelleyen bir hüküm de mevzuatımızda yer almadığından, sorunu daha çarpıcı biçimde ortaya koyarak yönetmelik değişikliğini sağlama amacıyla davacının sahip olduğu dilekçe hakkını diğer öğrencilerle birlikte kullanması, üniversitenin huzur ve sükununu bozucu nitelikte bir eylem olarak nitelendirilemez.

"Kaldı ki, bu toplu dilekçe sunma olayı amacına ulaşmış ve idarece öğrencilere üst sınıfa devam hakkı tanınmıştır.

"Böylece, sonradan sorunun öğrenci lehine çözülmesi dahi, savunmaaa belirtildiği gibi, hareketlerin gereksiz olduğunu değil, aksine yerinde bulunduğunu ve toplumsal gereksinmeyi karşıladığını göstermektedir.

"Öte yandan durumun basına yansıtıldığı savı, davacıyı doğrudan doğruya ilgilendirmeyen genel bir suçlama olduğu gibi, haber niteliği olan ib konunun basında yer almasıyla idarenin izaç edilmesinin amaçlandığı kabul edilemez...

"Dilekçelerin sunumu sırasında kuyruk oluşmuş olması ise, huzur ve sükunun bozulduğunun değil, aksine düzenin sağlandığının göstergesidir.

"Bu durum karşısında, davacıya verilen disiplin cezasında yukarda belirtilen mevzuat hükmüne uyarlık bulunmamaktadır."□

REY GUERRA

REY GUERRA, 1958'de doğdu. Pekçok ulusal ve uluslararası ödül aldı, çeşitli ülkelerde birçok konser verdi. Şu anda Havana Yüksek Sanat Enstitüsü'nde profesör. Biz kendisiyle bu konuşmayı, 11 Kasım günü Ankara'da verdiği konserden sonra yaptık.

YARIN □ *Kübalı sanatçıları ülkemizde, aramızda görmek bizim için çok şaşırtıcı ve sevindirici oluyor. Geçtiğimiz yıllarda Alicia Alonso'dan sonra, Ankara'da ikinci kez sizinle tanışıyoruz. Türkiye ile Küba arasında binlerce kilometre var; sizi ta buraya getiren etkenler nelerdir?*

R.G. ■ Benim için sanatı bir yerden bir yere taşımak için uzaklığın önemi yoktur. Sanatımla ülkeler arasındaki uzaklığı azaltmaya çalışıyorum. Geçtiğimiz gün verdiğim konserde de kendimi hep burada yaşamışçasına yakın hissettim. Türk halkının bu konserde duyduğu zevk, tad, sempati onbeş onaltı saatlik uzaklığı çoktan kapattı. Aslında ben aym 15'inde yapılacak olan İstanbul Gitar Festivaline gelmiştim. Özellikle Ahmet Kanneci'nin yardımlarına nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Onun sayesinde bu gelişim belki önümüzdeki yıllarda yeniden gelmeme yolaçacak. Ayrıca, kültürel zenginlikleri milyonlarca olan böyle bir ülkeye sanatımı getirmiş oldum. Çok mutluyum. Türkiye'de balkınızın sanatı yürekten izlediğini, beni yürekten dinlediğini gördüm.

□ *Çok gençsiniz ve buna karşın konserinizde oldukça büyük beğeni topladınız. Müzik eğitiminizden ve gitarı seçme nedenlerinizden sözeder misiniz?*

■ Küçükken Küba halk müziğini çok çalardım. Gitar da halk müziğinin biricik enstrümanıdır. Altı telli bir gitar çalıyordum küçükken ve hiçbir sınır tanımaz, sokaklara çıkar çalardım. Birdenbire gitara aşık oldum. Gitarı kadın biçiminde bir tahta kutuya da benzetmedim,onun için çok fazla şey söylemek gerekir. Gitarı şöyle böyle çalmak için seçmedim, onu bütün özellikleriyle tanımak istedim. Amacım popüler müzikten sonra klasik çalmak değil, gitarı derinlemesine öğrenmekti. Derinlemesine inildiğinde de, halk müziğinin de aslında klasik müzik olduğunu anlarsınız. Flamenko çalan bir gitaristin hissettikleri ile klasik çalan bir gitaristin hissettikleri arasında ayrım yapılamaz. İkisi de aynı sonuca ulaşırlar. Yani kendi içinde flamenko da klasiktir. Orta öğretimimde gitar eğitimi gördüm, yine yüksek sanat okulunda da Leo Brouwer ile çalıştım. Şu anda aynı okulda öğretim görevlisi olarak çalışıyorum.

□ *Türkiye'de akademik anlamda gitar eğitimi yapılmıyor ama, gitarı seven, gitarla ilgilenen pekçok genç var. Gitarı yaygınlaştırmak için ülkemiz gençlerine neler önerirsiniz?*

■ Bunun çok önemli olduğunu sanıyorum. Konser salonunda da gördüğüm gibi, Türk gençleri genellikle gitara çok eğilimli. Asıl önemli olan bu güç. Çok iyi hocaları var. Ahmet Kanneci gibi. Kendisi uluslararası alanda da eğitim görmüş. Bu ülkede gitarı geliştirmek için çok büyük bir ilgi var. Bu ilgi bu enstrumanın gelişmesine çok yardımcı olacaktır. Birbirine bağlı iki olay var: Birincisi gençlerin duyduğu o çok büyük ilgi. İkincisi de ülkenizin sahip olduğu Ahmet Kanneci. Bu iki olay gitarı geliştirmek için yeterlidir. Bir gün çok daha başkalarıyla tanışacağımdan da kuşkum yok. Bu ülkede geleneksel müziğe çok fazla değer verildiğini gördüm. Bu da itici bir güç olacaktır. Türk halkının müziğini beste haline getirebilecek çok büyük besteciler olduğuna inanıyorum. Sanıyorum Türkiye'de böyle bestecilerin ortaya çıkması çok büyük akımlara yolaçacaktır. Benim ülkemde ve İspanya'da olduğu gibi, Türkiye'de de gitar çalanlar bu duygularda hareket ettiğinde özgün bir ekol yaratılacak, bu ekol geleneksel repertuarlarda yeralacaktır.

"Amacım gitarı derinliğine öğrenmek..."

□ *Diğer Latin Amerika halklarında olduğu gibi, Küba'da da müzik ve dansın halkın günlük yaşamının vazgeçilmez bir parçası olduğunu biliyoruz. O kadar ki, Küba halkının coşkulu yapısının doğal sonucu olsa gerek, ritm melodiden önde geliyor. Yanılıyor muyuz, bunu hangi etkenlere bağlıyor sunuz?*

■ Haklısınız. Fakat ritm ve melodi konusunda konuşmaya kalkarsak, saatler gerekir. Ritmi halkın kendine özgü yaşantısının bir parçası olarak düşünüyorum. Latin Amerika'da ritm konusunda büyük bir coşku vardır. Vurmalı sazları duyduğunuz zaman ritm hemen harekete geçer. Örneğin Brezilya'nın sambasını dinlediğiniz zamanki gibi. Bu, And dağları boyunca yaşamış yerlilerin çıkardığı ritmler ve hareketlerden doğdu. Yerlilerin yaptıkları bir enstrüman var: "quena". Flüte benziyor. Bu dağlarda bir yerlinin quena çaldığını duyduğunuz zaman, bu müziğe karşı inanılmaz ölçüde bir coşkuya kapılırsınız. Bu ritm daha sonra 16. yy'da Afrika'dan gelen siyahlar ve Amerika'nın kolonileştirilmesi sırasında gelen İspanyolların etkileriyle birleşerek, yeni bir senteze ulaştı, tanıdığımız bu ritm ve melodiyi oluşturdu. Tabi böylelikle bir kültür de oluşmuş oldu. Örneğin Küba'da bu etki yerleşik bir duruma geldi, insanların yaşamında etkili oldu. Sözünün ettiğim bu iki güçlü kültür, uzaklıklara bakılmaksızın, tüm Amerikan yaşamında etkisini sürdürdü. Bilimsel değişikliklere uğratıldı ama, duygu hep aynı kaldı. Bunu anlatabilmek çok güç. Ben size bana Türk halkının kültürünü anlatın desem, ne dersiniz? Bunlar üç beş sözcükle anlatılabilecek gibi değil.

İsveç'te Eski İstanbul Fotoğrafları Sergileniyor.

STOCKHOLM (YARIN) — Stockholm'ün Modern Müzesi içindeki fotoğraf müzesinde, 3 Kasım günü ilginç bir sergi açıldı: İsveçli fotoğraf sanatçısı *Pehr Vilhelm Berggren*'in 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başı arasında İstanbul'da çektiği fotoğraflar, "Boğaziçi ve Konstantinopel'den Fotoğraf Görüntüleri" adı altında sergileniyor. 1835 yılında Stockholm'de doğan Berggren, 20 yaşındayken ülkesini terketmiş ve 11 yıl dolaştıktan sonra İstanbul'a yerleşmiş. Osmanlı yöneticilerle olduğu kadar, yabancı diplomatlarla da iyi ilişki kurmayı başaran sanatçı, Almanya'da öğrendiği fotoğraf çekme sanatını, burada ve Bursa ile çeşitli Anadolu kentlerinde sürdürmüş. Bağdat demiryolunun yapılışını da resimleri ile belgelemiş. Osmanlı aristokrasisinin ve İstanbul'u ziyaretleri sırasında Osmanlı giysileri ile hatıra fotoğrafı çektirmek isteyen yabancıların da isteklerini yerine getirerek ekmek parasını çıkarmış. İsveçli araştırmacı *Leif Wigh*'in dört yıl araması sonucu sanatçının fotoğrafları ilk kez toplu olarak sergilenebiliyor. Ayrıca, aynı araştırmacı tarafından, protestan mezarlığında Berggren'in mezarı da bulunmuş. İsveç konsolosluğunca bu bakımsız mezar, derhal onarıma alınmış.

İstanbul'da, Vilhelm adının Fransızcası olan Guillaume adı ile çalışan sanatçı, zamanın tanınmış fotoğraf sanatçıları arasında olan İngiliz *Robertson* ve *Beaton* ile eşit değerde kabul ediliyor. 1920 yılında çok sevdiği İstanbul'da ölen sanatçının negatifleri Alman hastanesinin arşivinde bulunmuştur.

Nobel Barış Ödülünü Güney Afrikalı Rahip Tatu Aldı.

OSLO-(YARIN) Ülkesindeki 13 milyon hristiyana başpiskoposluk yapan ve ırk ayrımcılığına ancak barışçıl yöntemler ve pasif direnişle karşı konulabiceğine inanan kara tenli din adamı Desmond Tutu, hemen her yıl tartışmalı geçen Nobel Barış Ödülü'nü aldı. Norveç Nobel Komitesi, bu yıl Kissinger ve Begin gibi büyük karşı tepki gören ödülleri veren üyeleri içermiyordu. Yine de bu ödülün, Güney Afrika gibi baskının en acımasızını yasal hale getirmiş bir ülkeye karşı tutucu dünya görüşü ve aşırı iyimserliği ile karşı çıkan birine verilmesi, çeşitli çevrelerce kınanıyor. Bunun en önemli nedeni, African National Congress (ANC)'in çeşitli eylemlerinin, Tutu'nun görüşlerine aykırı kalması oluşturuyor. Bilindiği gibi ülkenin en eski ve köklü direniş örgütü olan ANC, ırk ayrımcıları ile barışçı yollarla savaşılamayacağını yıllar önce açıklamıştı. Önderlerinden önemli bir bölümü, yıllardır G.Afrika cezaevlerinde yatmaktalar. Bunlardan en tanınmışı, zamanımızın en örnek direnişçileri arasında olan Nelson Mandela'dır. Barış ödülünün bu direnişçiye verilmiş olması, Güney Afrikalı ırkçıları, şimdi olduğundan daha fazla sarsacaktı. G.Afrika'ya karşı ekonomik boykotun yararına inandığını söyleyen Tutu, öte yandan sosyalist düşünce ile nazizmi bir kefeye koyacak denli dar görüşlü. Kapitalist yönteme olan bağlılığı ile, G.Afrika'yı ayakta tutan gücün çokuluslu şirketlerin buradaki yatırımları ve aynı ekonomik düzenin temsilcisi Batı ülkelerinin açık desteği olduğunu göremiyor olması da, bu yılın ödülünün talihsiz bir seçim sonucu verildiğini kanıtlıyor.

Futbolun Neresindeyiz?

Futbolumuzun gerilediğini öne sürenler yanılıyor, olsa olsa yerinde saydığı söylenebilir ki, biz ilerlediğini öne sürüyoruz. Asgari ücret nasıl her yıl mutlak olarak artmakla birlikte, enflasyonun acımasız tırmanışı karşısında iyice cılızlaşıp hiç düzeyine gelmişse, futbolumuz da mutlak olarak ilerliyor ama, her geçen gün hızı artan ve ters yönde işleyen bir ivmeyle geriliyor, zayıflıyor.

Futbolumuz *kendine göre* elbette ilerliyor, geçmiş özlemi ve 'üçbuçuk'-zaferle avunanlar bunu anlayamaz. Kendi alanımızda Finlandiya ve İngiltere'den 10 gol yememizi ulusal bir felakete dönüştürüp hemen suçlu aramaya kalkışanlar sanık sandalyelerinin en önünde yeralıyorlar. Suçları, sansasyonel manşetler ve şoven çığırtkanlıklarla milyonlarca insanın en olumsuz duygularını ayaklandırmaya çalışmaktır. Spor yazarlığı bilgi ve sorumluluk ister. Spor yazarlığı kendinden menkul Turgay Şeren, hiçbir bilinçsellik kaygısı gütmeden sarıldığı kalemine bir dizi kışkırtıcı sözü doladıktan sonra, futbolcularımıza *"muhtaç olduğun güç damarlarındadır"* diyordu. Ya aynı Şeren'in 8-0'dan sonra, *"suçlular ayağa kalksın, hesap versin"* demesine ne demeli. Turgay Şeren bir prototip, basınımızın bu sınavdan da zavallıca çıkışını örnekliyor. Sanık sandalyelerinin en önünde basınımız var!

Arka sıra çok kalabalık, milyonlarca sporsever, televizyonda *"yetti be abi, bi kere de biz yenelim!"* diyen yüzbinlerce futbol hastası var. Futbolseverlerimiz bir kere de bizim yenmemizin futbolumuza ne kazandıracağını hiç mi hiç takmıyor, bir kere yenmenin hazzı yetiyor ona. Gerçekten de *yenenin ve güçlünün yanında olmak* öylesine kurtulamadığımız bir illet ki, goller sıralanmaya başladıktan sonra kendi takımı aleyhine, İngiltere lehine bağırmaya başlayan binlerce seyirci üstelik "centilmen" olarak nitelenebiliyor. Buna ancak safdillik denebilir; hayran olunacak bir durumla değil, psişik bir vakaa ile karşı karşıyayız! Doksan dakika boyunca kendi takımının yanında olmayı ancak cinsellik boyutunda yakalayan, dakikalar ilerledikçe de güçlünün önünde tapınmaya başlayan bu topluluğa hayran olmakda nesi! Sanık sandalyelerinin ikinci sıradakiler bizim yaramızdır... Bakanından en alt düzeydeki sorumlusuna, genç kızlara uzun etek giydirenlerden buna ses çıkarmayanına dek, tüm spor örgütümüz de sanık sandalyelerinde yerini alıyor. İflah olmaz dertlerden muzdarip olanlara söylenecek fazlaca sözümüz yok.

Bu davanın hafif suçluları ise, futbolcular ve teknik adamlardır. Onlar bu işin içinde biraz da "kerhen" yeralıyorlar ama, haketmedikleri gibi davrandıkları ve kamuoyunu bile bile yanılttıkları için suçludurlar ya da yukardakilerin suç ortağıdırlar. Maçtan önce yüksekten uçup maçtan sonra, "onların bizden çok üstün olduğu biliniyordu" demek var mı?

Şimdi herkes yas tutuyor, timsalı gözyaşları dökenler de dizi dizi. Aradan birkaç hafta geçtikten sonra herşeyin unutulacağı ve kendi küçük dünyamıza döneceğimiz de kuşkusuz. Ama şunu bir kenara yazalım: Bu hastalıklı dünyanın içinde kalıp kabuğumuzu kırmaya çalışmadıkça, dünya futbolunda bir yerimiz yok. Düne kadar hep önlerinde anıldığımız Finlandiya, Norveç, Lüksemburg, Arnavutluk bizi çoktan yaya bıraktı. Hele Yunanistan, çok uzaklarımızda artık. "Balıkçılar" deyip basınımızın alaya aldığı İzlanda'nın gerisinde kaldığımızı gördük. Biz Kıbrıs ile aynı düzeyde, şimdilik Malta'nın da önünde yeralırız. İlkin yerimizi bilelim ve bu satırları yazarken gocunmadığımız gibi, yerimizden gocunmayalım. Ama tedirgin olalım, olalım ki, milyonlarca sporseveri bunca ilgilendiren şu futbolu güzelleştirmeye çalışalım. Bunun yolu yıldızların arkasına sığınmaktan değil, artık spor basınımıza kulak vermekten hiç değil, ama namuslu futbol adamlarından, futbolu okullaşacak biçimde yığınsallaştırmaktan, bilgi ve bilimden ve yüksek düzeyli, ödünsüz bir spor ahlakından geçiyor. Futbolumuzun esenlikli yolları bu duraklardan geçiyor.

● seçkin cömert

İNGİLİZ MADEN İŞÇİLERİ SENDİKASI TEMSİLCİSİ PETER CLEMENTS KIBRIS'TA KONFERANS VERDİ

İngiltere'de "kârlı olmadığı" gerekçesiyle maden ocaklarını kapatmak isteyen Thatcher hükümetine karşı, maden işçileri 8 ayı aşkın süredir direniyor. Mücadelelerini anlatmak için yaptıkları gezi sırasında, sendika temsilcisi Peter Clements Kıbrıs'a uğrayarak bir konferans verdi.

İngiliz hükümetinin sendikal hareketi ezmeyi amaçladığını söyleyen temsilci, Thatcher'in giderek bir diktatör olma yönünde hareket ettiğini belirtti.

Grevcilere karşı çok sert davranıldığını, grevi kırmak için özel bir polis kuvveti oluşturulduğunu, yapılan saldırılar sonucu 3500 işçinin yaralandığını, 5 işçinin öldüğünü söyledi. Mahkemelerin yanlı davranarak, mahkeme kapısına gelen her işçiyi tutukladığını, dolayısıyla toplam tutuklu sayısının 8000 civarında olduğunu, bunların bir kısmının halen hapiste olduğunu kaydetti. Basının da yalan haberler yayarak, halkı kendilerine karşı kışkırttığını öne sürdü. Tüm bunlara karşın, maden işçilerinin zengin bir tarihe sahip olduğunu, bu sendikayı açlık, kurşunlama ve her türlü sıkıntıya karşı durarak yaşatan "atalarının" adına leke sürmeyeceklerini belirtti. 1981'den bu yana kömür depo ederek grev hazırlanan Thatcher'in grevi kırmak için her türlü yönteme başvurduğunu -sendikanın para ve mal varlığına el koymak, çeşitli ülkelerden ve işçi kuruluşlarından gelen yardımların işçilere ulaşmasına engel olmak, işçileri bölmek, işçiler üzerinde baskı ve terörü artırmak- anlattı. Ancak, tüm bunlara karşın, çeşitli ülkelerden gelen yardımlarla grevin genişleyerek süreceğini ve bu grevin Thatcher'in sonu olacağını öne sürdü. □

"KIBRISLI TÜRK İŞADAMI ASİL NADİR İNGİLTERE'DEKİ ZENGİNLİK SIRALAMASINDA 11. SIRADA"

Yukardaki başlık, son günlerde Türk ve Kıbrıs gazetelerinde göze çarpıyordu. Bu "başarılı" işadamı ile ilgili çeşitli haberler yazıldı, çeşitli övgüler düzüldü.

Kimdi bu Asil Nadir? Ne iş yapıyor? Nasıl oldu da azgelişmiş bir ülkenin bir işadamı gelişmiş kapitalist bir ülkede böyle bir yere gelebildi?

"Başarılı" işadamı Asil Nadir, İngiltere'deki zenginlik sıralamasında 11. sıraya yerleşti. Çünkü Asil Nadir, Kıbrıs'lı kadın emekçilerin el emekleri ile üretikleri elbiselere ucuza "el koyarak" Londra'da yüksek fiyatlarla pazarladı. Çünkü Asil Nadir, aynı şekilde, narenciye, patates ve bağcılıkla uğraşan emekçilerin ürünlerini yok pahasına kapattı. Çünkü, devlete olan yüz milyonlarca liralık vergi borcu, bir "kadirşinaslık" örneği olarak "affedildi". Çünkü Serbest Liman Yasası adlı "garip" yasanın tüm nimetlerinde yararlan(dırıl)dı. Öyleyse, neden Asil Nadir emperyalist bir ülkede zenginlik sıralamasında 11. sıraya gelmesin? □

TOPLUMCU KURTULUŞ PARTİSİ ÜYESİ HAYATİ YAŞAMSAL TUTUKLANDI

Kıbrıs'ta Toplumcu Kurtuluş Partisi Parti Meclisi üyesi Hayati Yaşamsal, evinde "yasak yayın" bulundurduğu gerekçesiyle tutuklandı. Hem de adresine Almanya'dan gönderilen "Spartaküs" adlı bir dergi yüzünden. Sonra, "daha sağlam" kanıtlar bulabilmek için işyeri, evi arandı. Ve herkesin evinde bulunabilecek, hatta üniversitelerde serbestçe okutulan kitaplara el kondu. Bu kitaplar, Lefkoşa'da yapılan ilk tutuklamanın uzatılması için Magosa'da gerekçe olarak kullanıldı. Kıbrıs'ta şimdiye kadar yasaklanan yayın olmaması, dışarda serbestçe satılan kitapların tutuklamaya gerekçe olması ve tutuklamanın uzatılması için şehir şehir dolaştırılmasının hukuka aykırı olduğu belirtilerek, söz konusu tutuklama Cumhuriyetçi Türk Partisi, Toplumcu Kurtuluş Partisi, Dev-İş Sendikası ve diğer kuruluşlarca kınandı. □

Şenlikte "Altın Yunus" ödülünü kazanan Plovdiv tiyatrosunun oynadığı "Puk" oyunundan bir sahne.

"6. Altın Yunus"
Uluslararası Kukla Tiyatroları Şenliği Yapıldı.

Altın Yunus Uluslararası Kukla Tiyatroları Şenliği'nin altıncısı, 1-8 Ekim tarihleri arasında Varna'da yapıldı. Bu şenliğin 1981 yılında yapılan beşincisi üstüne ayrıntılı bir yazıyı, Yılmaz Onay'ın kaleminden, "Kukla Tiyatrosu Deyip Geçmeyin" başlığı ile Kasım 1981 sayımızda yayınlamıştık. Bu kez, kuramsal tartışmalar, yarışma dışı katılımlar ve aradan geçen üç yıllık süre içindeki önemli gelişmelerle daha da zenginleşen altıncı şenlikte, gene Onay'ın bildirdiğine göre, Bulgar kukla tiyatroları arasında 'Altın Yunus' büyük ödülünü, "Kuk" adlı oyunun sahnelenişiyle Plovdiv tiyatrosu aldı. Başka ülke tiyatroları arasında ise,Çekoslovakya'nın Bratislava tiyatrosu, Bulgar oyunu "Kose Bose"nin sahnelenişiyle 'Altın Yunus' oyunculuk ödülünü kazandı. Öteki ödülleri de çeşitli tiyatroların ve sanatçıların paylaştıkları şenliğe bu yıl, Bulgaristan'dan Starazagora, Pleven, Tolbuhin, Plovdi'n, Sofya, Varna, Burgaz, Vidin devlet kukla tiyatroları ile, Çekoslovakya (Libereç, Bratislava), Polonya (Bielsko Biala), Japonya (Okoyama Takenako), Yugoslavya (Zrinyanin, Zemun ve Belgrad), Demokratik Alman Cumhuriyeti (Zwickau ve Magdeburg), Hollanda (Dotnihem), Romanya (Konstanza), SSCB (Abakan ve Taşkent), Kolombia (Bogota) ve İtalya (Pi'za) tiyatroları katıldılar. Ayrıca Federal Almanya, Kanada vb. çeşitli ülkelerden sanatçıların, eleştirmenlerin ve UNİMA yetkililerinin de katılımıyla şenlik sonunda yapılan kapsamlı kuramsal tartışmada, kukla tiyatrosunun tarihsel, metodolojik sorunları üstüne önemli görüşler ve gelişmeler dile getirildi.□

BİLİM ve SANAT

REFET ERİM: "Gökova tartışması çoksağlıklı bir gelişmedir" Söyleşi: İrfan AYDIN o İLHAN TEKELİ/ Gökova Kararının Düşündürdükleri o İLHAN SELÇUK/ "Artık, Türkiye'de aydınlar vardır" Söyleşi: Sadika Dilna ERDEN o AZİZ NESİN/Ey Güzel Yetmiş Yaşım, Merhaba! AYDIN ÖZCAN/Yönetim Kuramları Açısından YÖK o YASEMİN ÇONGAR/Ezilmiş İzmarit ya da Amerikan Yaşantısı Üstüne CANDAN ATAÖV - TÜRKKAYA ATAÖV VARLIK ÖZMENEK/Reagan'ın Dış Politikası ve Devletler Hukuku o HASAN ESAT IŞIK/Barışın Korunması ve Birleşmiş Milletler o HALE SOYGAZİ/"Türkiye'de iyi sinema için öyle bir birikim var ki yokluklar bile aşılabiliyor" o ALPASLAN IŞIKLI/İşten Çıkarma İzninin Kalkması o İSMAİL AKMAN/Ülkemizin Çocuk Adamları YILMAZ ONAY/Örgütlü Sanat, Eğitimli Sanatçı o YAĞMUR ATSIZ/Bir Tesadüfi Röportaj o NİHAT AKSOY/Öğretmensiz Olmaz... o SEZAİ KAYNAK/ "Çocukların bedensel ve tinsel gelişimleri gözardı ediliyor" İNCİ ASENA/görevimiz, kitabın yayın tarihindeki yerini almasına aracı olmaktır" o OĞUZ OYAN/Katma Değer Vergisi: Efsane Verginin Bazı Gerçekleri o RAHMİ KUMAŞ 24 Ocak Modeline Kan: Katma Değer Vergisi o SARGUT ŞÖLÇÖN/2x35 Yıl Bayrak Yarışı (2) Bir ülkenin/ulusun önüne geçilemeyen bölünmesiyle ilgili bir anti tarih denemesi o TEVFİK ÇAVDAR/Kurtuluştan Cumhuriyete "Tevhid-i Efkâr" o EMREHAN HALICI/Satranç o FERRUH DOĞAN - HATAY DUMLUPINAR- MURAT ÖZMENEK/Karikatürler OMİT ÖĞMEL/Kapak

TEKZİPTİR

BURHAN ALKAR

"HANGİ AHLAK HANGİ İNSAF"

Derginizde önce konu dışındaki kişilerce başlatılan ve aylardır devam edip kabak tadı veren, yalan ve yanlışlara dayalı maksatlı bir oyun var. Bu oyuna, olayın gerçek sahibi sanatçı da "Biraz Ahlak, Biraz İnsaf" yazısıyla katıldı. Sanatçı yazısında yaptığı açıklamalarla olayı gerçek yerine oturtabilirdi. Bu, toplum karşısında sorumluluk taşıyan her sanatçının önde gelen onurlu görevidir. Ne yazık ki sanatçımız bu yazıda görüldüğü gibi heykellerinin eritildiğini iddia ve inancını yineliyerek bu konudaki son şansını da yitirirken medeni bir insana yakışır gerekli girişimi yapmıyor, yapamıyor.

Dev iki heykeli eritilen sanatçı şu ana kadar görüldüğü gibi ahlar, vahlar ve seviyesiz saldırılarla yetiniyor. Olmaz böyle şey.! Yirminci Yüzyıl Türkiye'sindeyiz. Sanat eseri ve sanatçı ilgili kanunun koruması altındadır. Bu konuda kamuoyunun da yeterince hassas olduğunu unutmayalım. Amaç, eritildiği iddia edilen heykeller ise buyurun mahkemeye. Bir sanatçı için zorunlu ve onurlu böylesine bir görevi engellemeye yönelik hiçbir gerekçe mantıklı ve de geçerli olamaz. Yoksa amaç heykeller değil de, onların aracılığı ile demagoji ve polemiğe dayalı ucuz ve kısa vadeli de olsa bazı hesaplar mı?

Bu olayda sanatçı açısından mahkeme söz konusu olamaz. Çünkü gerçek dışı ifade ve iddialara dayalı oyun koltuk değnekleriyle ancak buraya kadar gelebildi. İkinci bir hatayı kaldıramaz. Bunu benim kadar ilgili kişi de çok iyi bilir. Mahkemede görülecektir ki, sanatçı maden döküm heykellerini, kendi iradesiyle 1980 yılında beğenmemiş, onların dikimlerini engellemiş, hurdaya terketmiştir. Sanatçı, elinden çıkan ve tek nüsha olan özgün eserini de (Polyester) imha edip çöpe atmıştır (Bu husus kendi yazısından anlaşılmaktadır).

Görüldüğü gibi eritildikleri iddia edilen, heykeller değil hurdalardır. Sanatçının beğenmediği, dikimlerine engel olduğu, maden uygulamalar, rödrodiksiyonlardır. Bugün sırma saçlı ve badem gözlü olmuş heykelleri imha ettiği iddia edilen Burhan Alkar, 1980 yılında sözü edilen heykelleri atölyesinde, kötü,çamur gibidöktürdü diye yine heykellerin sahibi tarafından suçlanıyordu. 1980'de kaprislerle dolu davranış ve suçlamalarını sabırla karşılayıp üstüne gitmedim. Gençtir,tecrübesizdir diyerek sustum. Bugün de aynı şeyi yapabilirdim. Beni yazmaya cevaptan çok bazı gerçekleri ortaya çıkarmanın gerekli olduğuna inanıcımdır.

Heykel sanatı toplumumuz açısından diğer sanat dallarına göre daha genç, hele teknolojisi çok az kişi tarafından bilinmektedir. Demagojiye son derece müsait bu durumu nedeniyle bu konuda yazan ve konuşanlar, bilerek veya bilmeyerek okuyucuyu istismar eder duruma girmişlerdir. Bu nedenle ufak bir açıklama yapmakta yarar görüyorum.

Heykellerin büyük bir bölümünde (buna konumuz olan heykeller de dahil) iki safha vardır. İlk safha, heykeltraşın atölyesinde yarattığı, el emeği göz nuru ve sanatçıya "heykeltraş" dedirten genellikle alçı veya polyester olan tek nüsha eserlerdir (Ben bunlara "orijinal" diyorum, sanatçı "kalıp" diyor).

Heykeltraşın yaptığı heykel kuma gömülür. Bu heykel kumdan çıkarıldıktan sonraonun kumda bıraktığı bir izi vardır. Kalıp, heykelin kumda bıraktığı negatif izdir. Kumda elde edilen bu kalıba maden akıtılarak maden heykeller elde edilir. Bu işlemleri kalıpçı ve dökümcü ustaları yapar. Elde edilen maden heykeller sanatçının yarattığı ve tek olan orijinalle nitelik bakımından boy ölçüşemez. Zira birçok usta müdahalesi yanında madenin küçülme payı da bu tür uygulamalarda zorunlu kayıplardır. Bu nedenle de sanatçıların bu tür uygulamalarda beğenileri söz konusudur. Hatalı uygulamalar, yeni yapılacak dökümlerde kullanılmak üzere eritilir. Bu basit ve de bilinen işlemlerin heykel yoketmekle, barbarlıkla bir ilişkisi olamaz. Bunu bir sanatçı kasten, yapıyor ise bu hal, sanatçı yönünden tehlike çanları çalıyor demektir.

Sanatçının yarattığı orijinale gelince, bu heykel gerektiğinde yeniden yapılacak maden uygulama için saklanır. Bu orijinali saklamadığını söyleyen sanatçı önce eserleri açısından büyük bir hata işliyor. Ayrıca ASÜ'ya karşı da sorumlu duruma düşüyor. Çünkü sanatçı polyesterden yapacağı heykellerini maden uygulamasından sonra ASÜ'ya teslim kosuluyla her biri için ASÜ'dan belli bir miktar para da almıştır (Sakarya yaya bölgesindeki BARIŞ adlı heykelimin polyester orijinalini aynı yükümlülük nedeniyle ASÜ'ya teslim ettim. Bu heykel adı geçen Müdürlüğün iç avlusundadır).

Özetlersek, heykellerin maden uygulamalarına 1980'de kötü deniyor, onların dikimleri engelleniyor; dört sene gibi uzun süre unutulan bu uygulamalardan "Çift" adlı maden heykel kınk, döküük halde hurdalığa atılıyor. Buna karşı ne sanatçının ne de bir başkasının yapacak birşeyi olamazdı. Çünkü temelde sanatçının iradesi vardı. Normal olarak bunlar da diğer hurdalar gibi eritilecekleri günü bekliyorlardı. Burada anormal olan sanatçının hiçbir asamasını beğenmediği heykellerinin asılarını, çöpe, maden uygulamalarını, hurdalığa ittikten hatta eritilmelerini de bekledikten sonra heykellerine sahip çıkmasıdır. Dikkat edilirse bunun bir tuzak olduğu hemen görülür. Amaç heykel olsaydı, özellikle "Çift" adlı heykel hurdalığa gider gitmez sanatçı müdahele ederdi; heykellerine sahip olurdu. Bugünkü basın ve çevresi o gün de vardı. Amacı polemik ve hedefi Burhan Alkar olduğundan hurdaların eritilmelerini beklemiştir. Hurdaların eritilmesi gündeme gelmeseydi, sanatçı heykellerini hiç hatırlamayacaktı.

Sanatçı yazısında "heykeli tahrip edilen ne ilk ne de son heykeltraşım" diyor. Peki, sanat alanında orijinalini çöpe atan, maden uygulamasını beğenmeyip hurdaya terkettiği halde, bunlar eritildiğinde ayağa kalkan ikinci bir kişi var mı? Tahrip edilen eserler içinde sanatçının iradesiyle sanatsever çevreye mal edilenler yanında, o çevreye çıkarılmaktan sanatçı iradesiyle menedilen eserlere rastlandı mı?

Heykel yapmayı ve heykele bağlılığı bir fantezi değil, yaşamının en kutsal amacı olarak benimseyip sürdüren sanatçı bir kişiye "barbarlık" sıfatını yakıştırmış ikinci bir kişi dünyada var mıdır?

Mesleğimiz, bizlere toplum karşısında yeterince tanınabilme ve yüksek perdeden konuşma olanağı verirken sansasyon yaratan olaylara gerek duyulmamalıdır. Bu yüzden güzelim olanağı, meydanlara heykel yaparak kullanmak varken polemiklerle zaman öldürmek niçin? Amaç şöhret ise, gerçek sanatçılara baktığımızda alın teri ve güzel eserleri vardır.

Ülkemiz için çok genç sayılan heykel sanatının gelişip meyve vermesi, sanatçıların kendilerine, sanata ve topluma olduğu kadar diğer sanatçı meslektaşlarına da saygıya dayalı uygar tutumlarına bağlıdır.

Sanatçı görev ve sorumluluğuna uymayan, şahsıma yönelik gerçek dışı iddia ve saldırılar sahibine kısa vadede birşeyler kaadetse de, sanat ve sanatçı çevresi için bir ibret belgesi olacaktır, tabii ki bunun düzenleyicileri yönünden yüklü bir fatura da karşılarına çıkacaktır. Er veya geç kimin haklı olduğunu kamuoyu anlayacaktır. Kötü sözler beni olduğu kadar, bu sözlerin sahibini de yaralayacaktır

Saygılarımla...

KARTAL SANAT İŞLİĞİ TİYATROSU

İstanbul'un Kartal ilçesinde iki yıla yakın bir süredir sanatsal çabalarını sürdüren Kartal Sanat İşliği Tiyatrosu yeni oyunlar sergiliyor.

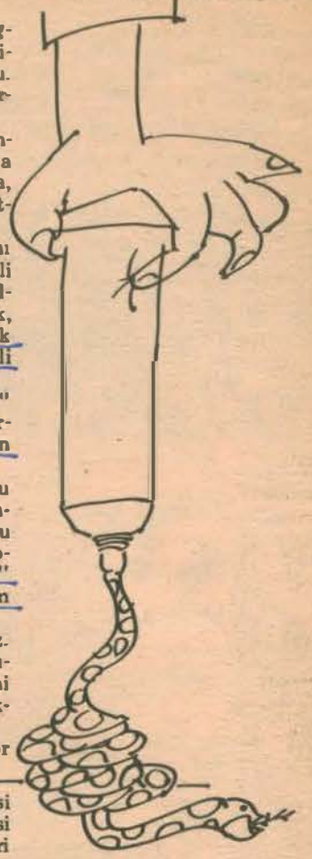
Topluluk, 4 Kasım 1984'den başlayarak, "MASAL" isimli çocuk oyununu, 23 Kasım 1984'den başlayarak da, "VUR BİR MASTİKA" isimli kabare oyununu, her hafta cuma ve pazar günleri, Kartal Belediye Sineması'nda sergilemeye başladı.

İsmail Işılsoy'un yönettiği oyunların müziklerini, Şebnem ve Tugay Başar hazırladı.

Kartal Sanat İşliği Tiyatrosu, geniş toplum kesimlerinin, özelde de Kartal İlçesi insanının, giderek sanatsızlaşmakta olan yabancılaşmış hayatını gözönünde tutarak, oyun sergilemelerinin yanısıra, diğer sanat dallarında da çaba göstererek, giderek yoğunlaşacak ve kitleselleşerek yaşanacak bir sanatsal etkinlik amaçlamaktadır.

TRT'Yİ YALANLIYOR VE KINIYORUZ

MEHMET OĞUZ GÜREL

14 Ekim 1984 günü yayınlanan bir haber programda Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden bir "öğrenci" konuşturuldu. Haber Programın konusu barınma sorunu olan üniversite öğrencileriydi.

Konu hakkında konuşturulan "öğrenci" ve etrafındakiler, bırakınız evsiz kalmayı, belirli amaçlarına hizmet ettirmek için yurtlardan öğrenci ayırmakta, okulun önünü bekleyip yeni gelen öğrencilere ev vaadetmektedirler.

Ayrıca konuşturulan kişinin öğrencilik vasıflarını taşıdığı da şüphelidir. Yıllardır şehirde ve okulda çeşitli olayların tezgahlayıcısı ve uygulayıcılarındandır. Okuldaki görevi de koridorlarda öğrenci tehdit etmek, kantinde Cumhuriyet gazetesi yırtmaktır. Yerini alacak birini yetiştirinceye kadar da okulu bitirmeye niyetli gözükmemektedir.

Hiçbir zaman ev sorunu olmadığını, bu "öğrencinin" bir grup öğrenciyi tehdit ederken kullandığı şu sözlerden daha iyi anlayabiliriz: "Ben altı yıldır bu okulun önüne adam gömüyorum."

TRT bu yayınıyla dakikalarca ekranda tuttuğu kişi ve çevresindekilerin, okulda ve Beşevler bölgesindeki saldırılarını meşrulaştırmıştır. Acaba TRT bu konuda görüşme yapacak ve gerçekten barınma sorunu olan bir öğrenci mi bulamadı. Yine aynı "öğrenci"nin okuldaki "ilginç memurlar"la ve "ilginç öğretim üyeleri" ile sık sık görünmesine ne demeli?

Biz bu görüşmenin bilinçli yapıldığına inanıyoruz. TRT Haber Programında iyice gündeme sokulan okulumuza ve Beşevler bölgesine kamuoyunun dikkatini çeker, öğrenci arkadaşlarımızı okulumuza sahip çıkmaya çağırırız.

Yukarıda açıkladığımız nedenlerle TRT'yi yalanlıyor ve kınıyoruz.

Gazi Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bil. Fakültesi
öğrencileri

MAKİNE MÜHENDİSLERİ ODASI FOTOGRAF YARIŞMASI DÜZENLEDİ

• Makine Mühendisleri Odası İzmir Şubesi, "Ülkemizde Üretim İlişkileri İçinde Makine ve İnsan" konulu bir fotoğraf yarışması düzenledi. Siyah beyaz baskı dalında düzenlenen yarışmaya, 18X24 cm'den küçük ve 50X60 cm'den büyük olmayan, en çok dört yapıtla katılınabiliyor.

Son katılma tarihi 7 Aralık 1984 olan yarışmanın seçici kurulunu, İsa Çelik, Yusuf Tuvi, Leyla Arsan, Hüsnü Tekin ve Fasih Kutluay oluşturuyorlar. Yarışmada birinciye 50 bin, ikinciye 40 bin, üçüncüye 25 bin lira verilecek. Ayrıca övgüye değer üç yapıta da 5 bin lira verilecek. Yarışmaya katılan fotoğraflar daha sonra açıklanacak bir tarihte sergilenecektir.

Yarışma konusunda ayrıntılı bilgi; TMMOB-Makine Mühendisleri Odası İzmir Şubesi Fotograf Yarışması, Ali Çetinkaya Bul. 12/1 Alsancak/İzmir adresinden sağlanabilir.

ANKARA KENT İÇİ ORTAK YAŞAM SERGİSİ

• Kent-Koop'un beşinci kuruluş yıldönümü dolayısıyla AFSAD üyeleri tarafından gerçekleştirilen 'Kent İçi Ortak Yaşam Sergisi', Ekim ayı içinde Ankara'da sergilendi. 23 AFSAD üyesinin katıldığı çalışmada Ankara'daki ulaşım, sanayi, spor, eğlence, ev içi yaşam, eğitim belgelendi. Sergide 123 fotograf yer aldı.

NAİL EREN KARİKATÜR SERGİSİ AÇTI

• Çizgilerini Yarın'dan da tanıdığımız genç karikatürcü Nail Eren, 1-15 Kasım tarihleri arasında ODTÜ Elektrik Mühendisliği Bölümü'nde "Bebem" adıyla bir sergi açtı.

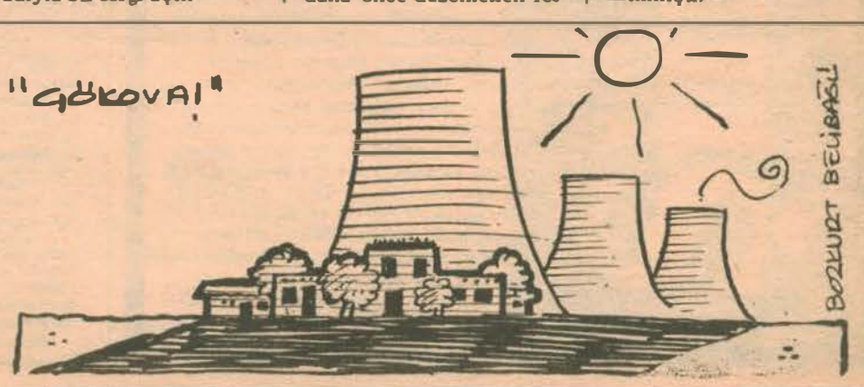
ULUSLARARASI HAZIRLIK KOMİTESİ 12. DÜNYA FESTİVALİNİN KONGRE PROGRAMINI İNCELİYOR

• 12. Uluslararası Gençlik ve Öğrenci Festivali Uluslararası Hazırlık Komitesi'nin Moskova'da düzenlenen üçüncü toplantısı ile birlikte festival hazırlıklarının tamamlandığı öğrenildi. Moskova'daki toplantıya katılan kuruluş ve delegelerin daha önce yapılan Havana ve Sofya toplantılarına katılanlardan daha çok olduğu bildiriliyor. Uluslararası Hazırlık Komitesi, bu toplantıda Uluslararası Dayanışma Fonunun çalışmalarını da değerlendirdi. Festival gideleri, daha önce düzenlenen festivallerde olduğu gibi bu fon tarafından karşılanıyor. Temsilcilerini Festival'e göndermek isteyen ancak parasal olanakları yetersiz olan gençlik örgütlerine de Uluslararası Dayanışma Fonundan yardım ediliyor. Bu fon, Uluslararası Hazırlık Komitesi tarafından oluşturulurken, ev sahibi ülke komitesi de katkıda bulunuyor. Bu yılki Festival için Sovyet gençlerinin pek çok dayanışma etkinliğinde bulunduğu ve bunlardan yalnızca birisi sonucunda festival fonuna 40 milyon rublenin üstünde gelir sağlandığı açıklandı.

Festivalin başlamasına daha sekiz aydan fazla bir süre olmasına karşın, hazırlık çalışmalarının temposu sürekli olarak artıyor. Gençlerin festival öncesi etkinliklerinin canlılığı önümüzdeki kongrenin yapılanların en görkemlilerinden biri olacağını gösteriyor. 1978 yılında Havana'da yapılan festivale 145 ülkeden genç kız ve erkekler katılmıştı. □

AMATÖR FOTOĞRAFÇI VE SİNEMACILARDAN TÜRKEVLERİ KÖYÜ'NE MEKTUP

• İstanbul'da oturan amatör fotoğrafçı ve sinemacılar, Gökova'da yapılması düşünülen Termik Santral'a karşı Türkevleri Köyü'nün gösterdiği insancıl tepkiyi paylaştıklarını belirten bir mektubu köy muhtarına gönderdiler. Muhtar Abdullah Aytamur a yazdıkları mektupta, köy halkının yanında olduklarını belirten amatörler, ayrıca Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cemal Biiyükbaş'a da ortak imzalı dilekçe ile mektup gönderdiler.

YARIN

YARIN abone kulübü

4. Yıl Abone Kampanyası

YARIN BEZ CİLTLERİ

Yılların birikimi, üç yılın üretimiyle ortaya çıkan Yarın'lar kitaplığınızda hiç bozulmadan saklayabileceğiniz biçimde bizlerde.

I.	cilt (1 - 6)	750.- lira.
II.	cilt (7 - 18)	1400.- lira.
III.	cilt (19 - 30)	1400.- lira.

BEZ CİLT KAPAKLARI

Biriktirdiğiniz Yarın'lar için özgün cilt kapakları.

I.	cilt kapağı	400.- lira.
II.	cilt kapağı	500.- lira.
III.	cilt kapağı	500.- lira.

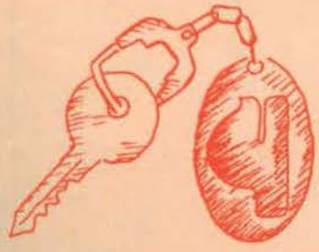

KARTPOSTALLAR

Yarın'ın 4. yılı anısına hazırlanan sekiz kartpostalda, Vinçler, Jose Ortega, Picasso, Pisanto, Rolando Perez, Neez, Grosz ve Hatay Dumlupınar'ın desen ve karikatürleri yeniliyor.

8 kart birarada 250 lira.
(Yarın Abone Kulübü üyelerine yüzde 20 indirimlidir)

Akdeniz Kitabevi yayını kartpostallar. Tanınmış ozanlarımızın yazarlarımızın resimleri ve dizeleri ile 12 kart birarada, 250 lira. (Yarın Abone Kulübü üyelerine yüzde 20 indirimlidir.)

YARIN ANAHTARLIKLARI

Yarın'dan sürekli yanınızda taşıyacağınız bir anı olarak 300 lira.
(Yarın Abone Kulübü üyelerine yüzde 20 indirimlidir.)

Basın ve dağıtım tekellerinin dışında kalmayı seçen bir dergi, okuyucuları ile birlikte yaşar. Abonelik bu birlikteliğin en üst düzeyde, en sağlam biçimiyle kurulmasıdır. Bu nedenle de Yarın için abonelerinin sayısı, derginin gücünün, büyüklüğünün göstergesi olarak yaşamsal değer taşır. Yarın, Eylül 1981'den bu yana toplumcu gerçekçi çizgisiyle gençlerin dergisi, gençlerin söz hakkı olmaya çalışıyor. Bugün Yarın üstlendiği bu görevi yerine getirebilmek için ilk günkünden daha güçlü, daha ilerde. Kuşkusuz bu başarıyla yetinmek sözkonusu olamaz. Yarın, bugünkünden kat kat geniş bir okuyucu kitlesine ulaşabilmeli. Yarın'ın yaygınlaşması, daha da güçlenmesi için en büyük destek, her zamanki gibi dost okuyucularından gelecektir. Yarın'a yeni okuyucular, yeni aboneler bulmak, Yarın'ı ulaşılamayan yeni yerlere, yeni kişilere ulaştırmak için yine görev başına!

1 Şubat'a dek sürecek olan 4. Yıl Abone Kampanyası boyunca abone koşulları değişmeyecek. Böylelikle abonelerimiz Yarın'ı 200 lira yerine 125 liradan edinebilecek, Yarın Abone Kulübü üyesi olarak da kulübün bütün etkinliklerinden yararlanabilecekler. Abone olmak isteyen okuyucularımız ad ve adreslerini, abonelik sürelerini ve hangi sayıdan başlamasını istediklerini "Yarın Abone Kulübü, PK: 723, Kızılay - Ankara" adresine bildirip, abonelik ücretlerini 16480 numaralı Posta Çeki hesabına gönderdiklerinde kayıtları yapılacak ve dergileri gönderilmeye başlanacaktır.

ABONE KOŞULLARI
Yurtiçin Yıllık 1500 lira - Altı aylık 800 lira
Yurtdışı Yıllık 30 DM - Altı aylık 16 DM
ABD ve Avustralya (Uçak ile)
Yıllık 18 $ - Altı aylık 10 $

Abone Olalım, Abone Bulalım.

ESKİ YARIN'LAR

Eksik sayılarınızı tamamlayabilirsiniz. Yarın'ın bütün eski sayılarını okuyucularımız yüzde 25. kampanya boyunca abonelerimiz yüzde 50 indirimli olarak edinebilirler. Daha önce toplatılmış olan Ekim '83 (26.) sayısının serbest bırakıldığını ellerinde bu sayıbulunmayan okurlarımıza duyurmak istiyoruz. 26. sayı da aynı koşullarda istenebilir.

1 - 16. sayılar 100.- lira
17 - 36. sayılar 150.- lira
37 - 39. sayılar 200.- lira

• Tüm isteklerinizi "Yarın Abone Kulübü, PK: 723, Kızılay - Ankara" adresine bildirmenizi, tutarlarını 164860 numaralı Posta Çeki hesabına yatırmanızı bekliyoruz.

Yarın İşçi Portresi Fotograf Sergisi 10 Ocakda Açılıyor.

Dergimizin düzenlediği "İşçi Portresi" konulu fotograf sergisi seçici kurulu 1 Kasım günü toplandı.

İbrahim Akyürek, Kemal Cengizkan, İrfan Demirkol, Ali Rıza Akalın ve Vahit Aras'dan oluşan seçici kurul, 81 fotoğrafçının gönderdiği 176 fotografı değerlendirdi ve Abdullah Ersoy, Ahmet Özlü, Meltem Kısmet, Bülent Çalımlıoğlu ve Mustafa Vural'ın birer yıllık Yarın aboneliğini kazanmasına, ayrıca 41 fotoğrafçının 55 fotografının sergilenmesine karar verdi.

İşçi Portresi konulu fotograf sergisi 10 Ocak 1985 günü, Ankara Evrensel kitabevi sergi salonunda açılacak.

Sergi hakkında daha geniş yazı ve fotografları Ocak sayımızda bulacaksınız.

Çağdaş Yayınları

PTT giderlerinin yeniden artışı nedeniyle ödemeli kitap yollamak çok pahalılaştı. Neredeyse PTT ücreti, istenen kitabın ederine eş duruma geldi. Bu nedenle, kitap isteyenler ödemeli isteme yerine bedelini ve PTT giderlerini peşin yollarlarsa yararlarına olur.

Okuyucular için sipariş tutarına ortalama:

1 kitap için 80.–
2 kitap için 100.–
3 – 5 kitap için 125.–
6 – 10 kitap için 175.– lira

olan PTT giderlerini eklemelidir. İstek mektubunda gönderilen para makbuzunun tarih ve numarasını da belirtmek yararlı olur.

Kitap bedelini pul olarak gönderip, istekte bulunacakların yukarıda belirtilen PTT giderlerini de sipariş tutarlarına eklemelerini önemle rica ederiz.

Önemli Not: 1500 TL'den az siparişlerin ÖDEMELİ istenmemesini dileriz. Aksi halde yollayamayacağımızı bir kez daha belirtiriz.

Bu koşullarda ödemeli kitap isteyen okurlarımızdan isteklerini yenilemelerini rica ederiz.

BULUNAN YAYINLARIMIZ

DENEME DİZİSİ

Oktay Akbal:	Anılar ve Söyleşiler	250.–
Ahmet Rasim:	Anılar ve Söyleşiler	300.–
Vedat Nedim Tör:	Kemalizmin Dramı	200.–
Prof. Akşit Göktürk:	Okuma Uğraşı 2. bası	150.–
Şevket Süreyya Aydemir:	Kırmızı Mektuplar ve Son Yazıları	150.–
Prof. Macit Gökberk:	Değişen Dünya, Değişen Dil	150.–
Nadir Nadi:	Uyarılar 3. bası	250.–
Hıfzı V.Velidedeoğlu:	Yol Kesen Irmak	350.–
İlhan Selçuk:	Atatürkçülüğün Alfabesi 2. bası	200.–
Prof. Nusret Hızır:	Felsefe Yazıları 2. bası	250.–
Mehmet Kemal:	Şairler Dövüşür	250.–
Oktay Akbal:	Dünyaya Açılmak	200.-
Nadir Nadi:	Ben Atatürkçü Değilim. 4. bası	200.–
Samim Kocagöz:	Roman ve Yazarlık Onuru	200.–

TARİH – ANI – GEZİ – OLAY DİZİSİ

Mehmed Kemal:	Türkiye'nin Kalbi Ankara	350.–
Hıfzı V.Velidedeoğlu:	Ailenin Çilesi Boşanma	200.–
Hıfzı V.Velidedeoğlu:	Söylev 12. bası	400.–
Hıfzı V.Velidedeoğlu:	Söylev Belgeler	300.–
Azra Erhat:	Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı 2. bası	200.–
Kemal Üstün:	Menemen Olayı ve Kubilay 3. bası	150.–
Oktay Akbal:	Geçmişin Kuşları	250.–
Nadir Nadi:	Perde Aralığından 3. Bası	250.–
Meral Tolluoğlu:	Babam Nurullah Ataç	200.–
Nadir Nadi:	Olur Şey Değil 2. bası	200.–
Ebubekir Hazım Tepeyran:	Belgelerle Kurtuluş Savaşı Anıları	200.–
	Savaş Anıları	200.–
Erol Ulubelen:	İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye	350.–
Cemal Madanoğlu:	Anılar I. Bölüm	400.–
Talip Apaydın:	Köy Enstitüsü Yılları	300.–

BAĞIMSIZ DİZİ

Philipp Soupoult:	Şarlo	150.–
Kemal Özer:	Sanatçılarla Konuşmalar	150.–
Atena Deponte:	Yaşayan Kosta	150.–
Benjamin Farrington:	Darwin Gerçeği	200.–